

ΠΡΩΤΟΠΡ. ΙΩΑΝΝΟΥ Σ. ΠΙΣΠΑ,
Αρχιερ. Επιτρόπου Καλαμπάκας

ΚΛΕΙΝΟΒΟΣ ΚΑΛΑΜΠΑΚΑΣ

**ΠΡΩΤΟΠΡ. ΙΩΑΝΝΟΥ Σ. ΠΙΣΠΑ,
Αρχιερ. Επιτρόπου Καλαμπάκας**

**ΚΛΕΙΝΟΒΟΣ
ΚΑΛΑΜΠΑΚΑΣ**

ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ 1995

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΣΧΟΛΙΑΣΤΙΚΟ
ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ

Copyright
π. Ιωάννης Πίσπας
Μεταξά 4
422 00 ΚΑΛΑΜΠΑΚΑ
τηλ.: 0432/22469

Στην ιερή μνήμη των γονέων μου
Σωτηρίου και Αρετής.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Από τα μικρά μου χρόνια ήμουνα βαθειά εντυπωσιασμένος από την εθνική και θρησκευτική ιστορία του χωριού μου, τις φυσικές του καλλονές, τους ανθρώπους και τα ήθη τους, απ' όλες τις παραστάσεις που συνδέονταν μ' αυτό.

Είχα την τύχη να βιώσω εκεί, πρωτόγνωρες για ένα παιδί της πόλης, αγροτικές και κτηνοτροφικές εμπειρίες, ξένοιαστα βουνίσια παιχνίδια με συνομήλικους, αλλά και πικρές εμπειρίες στέρησης, φόβου και πανικού κατοχής. Ακόμα και τα πρώτα εφηβικά καρδιοχτύπια μου εκεί με αναστάτωσαν. Αισθάνομαι, έτσι, δεμένος με τον Κλεινοβό. Τόσο που, μερικά χρόνια αργότερα, διπλωματούχος πια, όταν ρωτήθηκα από κάποιο συνάδελφο πανεπιστημιακό τι θα ήθελα να κάνω, του απήντησα πως θά'θελα να γράψω κάτι για το χωριό μου.

Δεν τό 'κανα. Μεταπτυχιακές σπουδές, ακαδημαϊκές επιδιώξεις, επαγγελματικές ανησυχίες με απομάκρυναν. Ευτυχώς, γιατί έτσι η παλιά κρυφή μου επιθυμία πραγματοποιείται σήμερα από τον συγγενή και φίλο Πρωτοπρεσβύτερο π. Ιωάννη Πίσπα.

Ο παπα-Γιάννης έχει ζήσει όλες τις πτυχές της παράδοσης και της ζωής του χωριού, στην πιο μεγάλη τους ένταση. Ως χαρούμενος και δραστήριος νεαρός, μετείχε ενεργά σ' όλη την ποικιλία της ζωής του Κλεινοβού. Ως ιερέας του χωριού, γνώρισε πιο στενά και στάθηκε δίπλα και στήριξε όλους τους κατοίκους του χωριού. Μέσα από την ιερατική σοβαρότητά του, προσέγγισε βαθύτερα τα ιστορικά και θρησκευτικά του χωριού και βρήκε την ευκαιρία να γνωρίσει άγνωστα, αλλά και σημαντικά γεγονότα.

Μ' αυτά τα εφόδια και με τη σημερινή σοφία της ωριμότητάς του, αναδεικνύεται στον καταλληλότερο άνθρωπο, που θα μπορούσε να καταγράψει τη μαρτυρία που λέγεται Κλεινοβός.

Είμαι βέβαιος ότι το βιβλίο του Πρωτοπρεσβύτερου θα αποτε-

λέσει ένα στέρεο θεμέλιο, πάνω στο οποίο θα στερεώνουμε κι ε-
μείς και τα μελλοντικά παιδιά του χωριού την ευχάριστη υπερη-
φάνειά μας για τον Κλεινοβό.

Αγαπητέ παπα-Γιάννη, πολλά συγχαρητήρια και να είσαι καλά.

Αθήνα , Απρίλιος 1995

Γιάννης Μπαντέκας
Καθηγητής Ε.Μ Πολυτεχνείου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αφορμή για να γράψω το βιβλίο αυτό στάθηκε η κατά τον Σεπτέμβριο του 1993 επίσκεψή μου στο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας. Στην αίθουσα υποδοχής αντίκρυσσε το Πορτραίτο του Πατριάρχη Ιεροθέου με την επιγραφή: Ιεροθέος, Πατριάρχης Αλεξανδρείας, εκ Κλεινοβού Θεσσαλίας. Η υπερηφάνεια που αισθανθηκα λόγω της κοινής καταγωγής μου με τον μεγάλο Ιεράρχη της εκκλησίας μας ήταν, νομίζω, δικαιολογημένη. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ιδιαίτερα πατρίδα μου, ο Κλεινοβός Καλαμπάκας, έχει αναδείξει μεγάλες προσωπικότητες.

Στο χώρο της Εκκλησίας έχει να παρουσιάσει τον Οικουμενικό Πατριάρχη Ματθαίο τον Β' και τον Μητροπολίτη Σταγών, Σηλυβρίας και Φιλιππουπόλεως Παΐσιο. Στην ελληνική ιστορία διακρίνεται ο ήρωας της επανάστασεως Γρηγόριος Λιακατάς και ο Γιάννος Μπαντέκας. Στον ελληνισμό της διασποράς ξεχωρίζει ο άλλοτε Πρωθυπουργός της Ρουμανίας Ορέκης και ο άλλοτε υπουργός Δικαιοσύνης της ίδιας χώρας κ. Ντεντέσκου.

Ο Κλεινοβός έχει να επιδείξει πλούσια ιστορία. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν ακόμη τα ήθη και έθιμα του χωριού, οι δύο Ιερές Μονές, καθώς και τα πολλά εξωκλήσια του.

Ερχονται τώρα στο νού μου οι στίχοι του Εθνικού Ποιητή Κωστή Παλαμά: " Κριτές θα μας δικάσουν οι αγέννητοι, οι νεκροί. Το πέρασμά μας από την ζωή θα το κρίνουν και οι άνθρωποι που έζησαν πριν από ημάς και αυτοί που θα μας διαδεχθούν."

Για να έχουμε λοιπόν καλή απολογία και προς τους παλαιότερους και προς τους νεωτέρους, θα πρέπει τις πράξεις αρετής των προγόνων μας να τις κάνουμε γνωστές στις επερχόμενες γενεές. Θα εκπληρώσουμε έτσι ένα χρέος τιμής προς αυτούς, αλλά και θα τους προβάλουμε ως καλά παραδείγματα προς τους νέους ανθρώπους.

Με τις ασθενείς μου δυνάμεις συγκέντρωσα όσα πιο πολλά στοι-

χεία μπορούσα για όλα τα αναφερθέντα, τα οποία και εκθέτω στο μικρό αυτό πόνημα.

Εκφράζω και γραπτώς τις ευχαριστίες μου σε εκείνους που είχαν την ευγενή καλοσύνη να βοηθήσουν ο καθένας με τον τρόπο του στην έκδοση της εργασίας μου αυτής και ιδιαίτερα στον Πανοσ. Αρχιμ. π. Γεώργιο Στέφα, Πρωτοσύγκελλο της Ιεράς μας Μητροπόλεως. Εάν διαπιστωθούν κάποιες παραλείψεις, να μην αποδοθούν σε τυχόν σκοπιμότητες.

Εύχομαι και ελπίζω να ευρεθούν νεώτεροι, οι οποίοι θα γράψουν περισσότερα και καλύτερα.

Καλαμπάκα 7-5- 1995

Πρωτοπρ. Ιωάννης Πίσπας

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

α.- Σύντομη Ιστορία

Ο Κλεινοβός, η πατρίδα του Γρηγόρη Λιακατά, αναφέρεται στη βιβλιογραφία από το 16ο αιώνα. Σύμφωνα με τον Κώδικα Τρίκκης είχε 100 σπίτια ένα χρόνο πριν από την Επανάσταση του '21 και βάσει της γεωγραφικής διαίρεσης του Αλή-πασά η δικαιοδοσία του έφτανε μέχρι Καστανιά, Βεντίστα, Χαλίκι, πηγές Πηνειού ποταμού και Κρανιά. Η περιοχή αυτή ήταν τμήμα (Κόλι) του αρματολικίου του Ασπροποτάμου, το Κλεινοβός- Κόλι.

Ο Κλεινοβός σήμερα είναι ένα από τα μεγαλύτερα χωριά της Επαρχίας Καλαμπάκας. Ευρίσκεται σε ωραίο επικλινές τοπίο και έχει υψόμετρο 850 μ. Περιβάλλεται από τα βουνά Τριγγία (ύψους 2.204 μ,) Μπάμπα, Κακούρινα, Κορύτιανο και Αμουντζέλο. Το όνομα του χωριού δείχνει σλαβική προέλευση και σήμερα ονομάζεται Κλεινός.

Το χωριό έχει εννέα εκκλησίες και δύο Ιερές Μονές. Η ενοριακή εκκλησία, η οποία τιμάται στο όνομα της Αγίας Παρασκευής, είναι κτίσμα του 18ου αιώνα , πολύ αξιόλογο.

Ανακαινίσθηκε το 1953 από το τότε, υπό την Προεδρία μου, Εκκλησιαστικό Συμβούλιο με επιτρόπους τον Αθανάσιο Μπαντέκα, τον Αθαν. Πίσπα, τον Κων/νο Τσιόμπα και τον Σωτήριο Δήμτσα και στη συνέχεια με τον Στέφανο Κωστίκα, Κων/νο Αδάμο, Γεώργιο Τσιομπίκα και Ιωάννη Πελεκάνο. Μετά την μετάθεσή μου στην πόλη της Καλαμπάκας, στον Κλεινό υπηρέτησαν ως Ιερείς κατά σειράν ο π.Χαράλαμπος Ηλιάδης, ο Ιερομόναχος π. Αμβρόσιος Βελέντζας, ο π. Ιωάννης Τσιοκάνης , ο π.Γεώργιος Τασούλας και σήμερα ο π.Γεώργιος Σαμαράς.

Το υγιεινό κλίμα και η μικρή απόσταση από τα αστικά κέντρα καθιστούν το χωριό αξιόλογο θέρετρο , με αποτέλεσμα κάθε καλοκαίρι να το προτιμούν πολλοί για παραθέρηση. Διαθέτει ακόμη όλα τα αγαθά διατροφής καθώς και κρύο και υγιεινό νερό.

Το χωριό δημιουργήθηκε από τους κατοίκους επτά συνοικισμών, οι οποίοι εγκατέλειψαν τις εστίες τους αποφεύγοντας τους κινδύνους από τις επιδρομές των Τούρκων και των ληστών. Σώζονται ερείπια και τα ονόματα αυτών των οικισμών, όπως Ριάχοβο, Στρίνιεβο, Λιάστινο, Μπουζιάνια, Χρύσινο, Μαυροχώρι και Βίτου. Μετά το γεγονός αυτό ο Κλεινοβός έγινε σε πληθυσμό και σε έκταση το μεγαλύτερο χωριό του Ασπροποτάμου και γνώρισε οικονομική άνθιση.

Ο πλούτος του χωριού εκίνησε τη βουλιμία του Αλή Πασά των Ιωαννίνων, η οποία συνάντησε την αντίδραση των δημογερόντων του Κλεινοβού. Αυτούς ο τύραννος φυλάκισε και θανάτωσε στα φοβερά μπουντρούμια των Ιωαννίνων.

Εχει το χωριό εκτεταμένα δάση και αρκετούς βοσκοτόπους-λιβάδια, στα οποία έβοσκαν παλαιότερα χιλιάδες αιγοπρόβατα. Στις πεδινές εκτάσεις οι κάτοικοι ασχολούνται με τη γεωργία, την αμπελουργία και τα οπωροφόρα δένδρα.

Σήμερα υπάρχει δασικός συνεταιρισμός για την καλύτερη εκμετάλλευση των δασών. Παλαιότερα μερικοί κάτοικοι ασχολούνταν με την ξυλουργία και την ξυλογλυπτική. Στην Ιερά Μονή Δουσίκου υπάρχει ντουλάπα πεποικιλμένη με ελεφαντοστούν, έργο τεχνίτη από τον Κλεινοβό. Επειδή οι Κλεινοβίτες ήταν περίφημοι τεχνίτες στην ξυλουργία, γι' αυτό έμεινε παροιμιώδης και η φράση: "χρειάζεται

Στη θέση Ανοιξιάτικα Λάπχα, στα καταπράσινα λιβάδια βόσκουν τα Κλεινοβίτικα πρόβατα

*Τα περήφανα βουνά του Κλεινόβου Τριγγία (ύψόμ. 2204),
Κακούρινα, Άνοιξιάτικα*

πριόνι κλεινοβίτικο".

Το χωριό έπαθε καθίζηση μετά από κατακλυσμιαία βροχή την 5η Ιανουαρίου του 1854 και από επακολουθήσαντα ισχυρό σεισμό την επομένη(6η) του ιδίου μηνός. Πολλά σπίτια μετακινήθηκαν μαζί με το έδαφος από τη θέση Τριάντζο στη θέση Βαρβάρα. Σώθηκε μόνο η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής.

Αυτά συνέβησαν κατά τη διάρκεια της ημέρας και οι κάτοικοι τα παρακολουθούσαν έντρομοι από το εκκλησάκι της Αγίας Κυριακής. Πολλοί Κλεινοβίτες έφυγαν στη Λαμία, Χαλκίδα, Ωρεούς και άλλοι σ'ένα χωριό έξω από τον Αλμυρό, που ονομάστηκε Κλεινοβός.

6. Διοίκηση

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, παρά την αυστηρότητα των Τούρκων των Τρικάλων, είχε αυτοδιοίκηση με ονομαστό προύχοντα του χωριού τον Γιαννάκη τον Μεγάλο. Άλλοι προύχοντες του χωριού αναφέρονται: ο Ιακωβάκης, ο Οικονόμου και ο γιος του Δημήτριος. Ο αδελφός του, ο Λογοθέτης Οικονόμου, ήταν γραμματέας της Βαλιντέ Σουλτάνας στην Πόλη και κάλεσε κοντά του τους ανεψιούς του Στα-

θάκη Γεωργίτση και Σέργιο Οικονόμου. Ο τελευταίος ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας και πολύ γνωστός με τον Πατριάρχη Γρηγόριο τον Ε΄. Οι συγγενείς του Γεωργάκη έφυγαν στη Ρουμανία και στη Ρωσία. Ο Κλεινοβός ανήκε στο Δήμο Χαλκίδος Ασπροποτάμου και είχε βαρύνουσα γνώμη στα θέματα της περιφέρειας. Σήμερα το χωριό διοικείται από πενταμελές Κοινοτικό Συμβούλιο με επικεφαλής τον Πρόεδρο. Έχει ακόμη Αστυνομικό Σταθμό με έδρα τ'Αμπέλια και διαθέτει Δασικό Σταθμό.

γ. Παιδεία

Ηδη κατά τα χρόνια της Τουρκικής σκλαβιάς υπήρχε στο χωριό ελληνικό σχολείο. Εδίδασκαν οι ηγούμενοι και οι ιερείς της Ιεράς Μονής των Αγίων Αποστόλων. Το Δημοτικό Σχολείο ιδρύθηκε το 1896 ως διθέσιο και είχε 134 μαθητές, αριθμός που διατηρήθηκε εως και τη δεκαετία του πενήντα και με ικανούς δασκάλους, όπως τον Δημήτριο Μπακάλη, τον Αναστάσιο Πιέρο, τον Γεώργιο Κουκουσούλα και άλλους αξίους εργάτες στο χώρο της παιδείας. Αυτοί έμεναν πάντοτε στο χωριό και παρακολουθούσαν τη φοίτησή μας, την επίδοση και τη διαγωγή μας.

Το σχολείο λειτουργούσε πρωί και απόγευμα, ενώ ο ήχος της καμπάνας μας καλούσε κάθε φορά στα σχολικά μας καθήκοντα. Χρόνια ευλογημένα! Κάθε Κυριακή στην εκκλησία και η μαθητική ζωή κυλούσε ανάμεσα σε μαθήματα, σε εκδρομές, σε σχολικές και εθνικές γιορτές. Σχολική ζωή με θρησκευτικές και εθνικές ανατάσεις, που εφλόγιζαν την παιδική μας ψυχή. Στο αντίκρουσμα των μεγαλύτερων έρχονταν κάθε φορά στα χείλη μας το σπαρτιατικό ρητό: " και μεις θα γίνουμε πολύ καλύτεροί σας".

δ. Σύλλογοι

Σε πολλά μέρη έχουν συστήσει συλλόγους οι Κλεινοβίτες.

-Στο Βόλο με την επωνυμία "ΛΙΑΚΑΤΑΣ".

-Στα Τρίκαλα με το όνομα "ΤΡΙΓΓΙΑ"

-Στην Αθήνα με την ονομασία "ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΚΛΕΙΝΟΒΟΥ".

Ο Σύλλογος του χωριού ονομάζεται " Ο ΚΛΕΙΝΟΒΟΣ" και της Καλαμπάκας "ΔΩΔΕΚΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ".

Όλοι έχουν πλούσια πολιτιστική δραστηριότητα και εργάζονται για

την ανάπτυξη των σχέσεων των Κλεινοβιτών, όπου και αν βρίσκονται.

Ο Κλεινός έχει σπουδαία Ποδοσφαιρική ομάδα, την "Α.Ο. ΚΛΕΙΝΟΥ", κατηγορίας Β' ερασιτεχνικής Τρικάλων (έτος ιδρύσεως 1980) και διακρίνεται για τις επιτυχίες και για το ήθος της. Το 1994 πήρε έπαινο ήθους από την Ε.Π.Σ.Τ. Θα ήταν ακόμη καλύτερη, εάν είχε και δικό της γήπεδο ν'αγωνίζεται. Ελπίζουμε στο μέλλον να βρεθεί τρόπος επιλύσεως του προβλήματος του γηπέδου.

ε) Επιφανείς προσωπικότητες

Ο Κλεινοβός ανέδειξε επιφανείς άνδρες, που διέπρεψαν σε διάφορους τομείς, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Μεγάλοι εκκλησιαστικοί άνδρες ξεκίνησαν απ' εδώ και διακρίθηκαν για την προσφορά τους στην εκκλησία, την πατρίδα και την παιδεία σε καιρούς δύσκολους.

Από τον Κλεινοβό κατάγεται ο Οικουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ματθαίος ο Β', που το 1596 ανήλθε στον πατριαρχικό θρόνο και διακρίθηκε για τη δραστηριότητά του στα εκκλησιαστικά πράγματα.*

Ο Κλεινοβός επίσης είναι πατρίδα του ονομαστού Πατριάρχη Αλεξανδρείας Ιεροθέου.** Στον πατριαρχικό θρόνο ανήλθε το 1825 και έμεινε μέχρι το θάνατό του, το 1845. Προηγουμένως χρημάτισε Επί-

* Κατά τον Αθαν.Μπαντέκα το όνομά του κατά κόσμο ήταν Στέφανος Νεόφυτος.

**Ο αείμνηστος Αθανάσιος Μπαντέκας μας λέει για τον Πατριάρχη Ιερόθεο από τον Κλεινοβό ότι ήταν αδελφός της μητέρας του Κων/νου Στατήρα.Αυτός, όταν ήταν νεαρός, πήγε το 1840 στην Αίγυπτο να συναντήσει τον θείο του Πατριάρχη, τον οποίο παρακάλεσε να μείνει κοντά του, αλλά ο θείος του δεν τον κράτησε, γιατί γινόταν πόλεμος με τον Σουλτάνο (εγκυκλοπαίδεια ΗΛΙΟΣ τόμος 9ος (14) σελ. 825).

Υπάρχει στο Μητροπολιτικό ναό Αλεξανδρείας επιγραφή που αναφέρεται στον Πατριάρχη Ιερόθεο εκ Κλεινοβού. Ο Αργύριος Στατήρας είχε γυναίκα την αδελφή του Πατριάρχη .Παιδί του ήταν: Κων/νος Στατήρας, που πήρε γυναίκα την αδελφή του Χριστόδουλου Δημάκη από την Καστανιά.

Παιδιά αυτών ήταν: Ο Αργύριος Στατήρας, η Ελένη Στατήρα, που ο άνδρας της Γιαννάκης Μπαντέκας πέθανε το 1940, η Μαριγώ Στατήρα, που είχε άνδρα τον Γεώργιον Πίσπα. Ο Γεώργιος-Πίσπας είναι πατέρας του Σωτηρίου Πίσπα και γιος αυτού ο γραφών π.Ιωάννης Πίσπας, και η Ειρήνη Στατήρα που παντρεύτηκε τον Αθανάσιο Μπαντέκα.

Ο Κων/νος Στατήρας είχε σπίτι τρίπατο στη θέση ΤΣΙΟΜΠΑ, αλλά μετά απο σεισμό και καθίζηση έφθασε στη Βαρβάρα. Επίσης είχε τυροκομείο και μεγάλο παντοπωλείο στο χωριό. Την εποχή εκείνη ο Κλεινοβός ήταν κεφαλοχώρι και αριθμούσε 3.200 κατοίκους. Τα εμπορεύματα τα προμηθεύονταν από την Κέρκυρα (λιμάνι Κόπραϊνα) και από κει με ζώα μέσω Τζουμέρκων, Τζούρτζιας, Κρανιάς έφθαναν στον Κλεινοβό.

Κλειδί λοιπόν του Ασπροποτάμου ήταν ο Κλεινοβός.

Αναφέρεται ότι, όταν περνούσαν τα καραβανια τις μεσημβρινές ώρες από το χωριό, βούλωναν τα κυπριά των ζώων για να μην ενοχλούν τους Κλεινοβίτες.

σκοπος Ζητουνίου (Λαμίας), Παροναξίας και Νικαίας. Στον πατριαρχικό θρόνο ανήλθε παρά τη θέλησή του, έπειτα από παρακλήσεις και πιέσεις κλήρου και λαού, και άφησε φήμη καλού ποιμένα. Θεωρήθηκε ως ένας από τους πιο αξιόλογους άνδρες της εποχής του. Ήταν συνετός, ταπεινόφρων, ενάρετος και επιβλητικός. Συνάμα ήταν μορφωμένος και δραστήριος με μεγάλη αγάπη για την παιδεία. Αντιμετώπισε με επιτυχία μεγάλες δυσκολίες, ανοικοδόμησε ναούς και μοναστήρια και έφτιαξε κοινωφελή ιδρύματα. Ιδιαίτερως ενδιαφέρθηκε για την ίδρυση Σχολείων στον Αλμυρό, όταν ήταν επίσκοπος Ζητουνίου, και στην Αλεξάνδρεια, καταβάλλοντας μάλιστα ο ίδιος τις αμοιβές των διδασκάλων.

Η παράδοση συνεχίζεται με τον λόγιο Παΐσιο, τον Επίσκοπο Σταγών και στη συνέχεια Μητροπολίτη Φιλιππουπόλεως και Σηλυβρίας κατά τα έτη 1800-1820. Υπήρξε άνθρωπος αρετής, με διοικητική ικανότητα, μόρφωση και αγάπη για την παιδεία. Αποφοίτησε από την Πατριαρχική Ακαδημία Κωνσταντινουπόλεως.

Το Πατριαρχείο εκτιμώντας τα προσόντα του άνδρα του ανέθεσε, πριν βέβαια γίνει πατριάρχης, διάφορες σπουδαίες υπηρεσίες και τον έστειλε Πατριαρχικό Εξαρχο στην Πελοπόννησο για να παρηγορήσει, να στηρίξει στην ορθόδοξη χριστιανική πίστη τους ραγιάδες και να τους βοηθήσει να κρατήσουν άσβεστο στην ψυχή τους τον πόθο για τη λευτεριά του Γένους. Γι' αυτό και ίδρυσε σχολεία απ' όπου πέρασε. Στην περιοχή μας ίδρυσε σχολή στους Σταγούς και στον Κλεινοβό. Σχολή ίδρυσε και στα Μετέωρα για τη μόρφωση των μοναχών. Στη σχολή αυτή οι μοναχοί ασχολούνταν και με την αντιγραφή συγγραμμάτων.

Στον ιερό Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου Καλαμπάκας, στον εξωνάρθηκα, βρίσκεται η επιγραφή :

"Δεκτή Λιτή σοι, ήν Παΐσιος φέρει, της σης πρόσω
Δέσποινα, ενδόξου τιμής, γένοιτο. και δη ου παρείδες
ευτελής γραφή όπερ νόμιμον ούσ' εν εικόνη.

Επί αρχιερέως Σταγών Παΐσίου του εκ Κλινοβού.

Κάτωθεν δε της τοιχογραφίας του αρχαγγέλου Γαβριήλ:

Δια χειρός ταπεινού Δημητρίου Καλονίτου

1782 Ιανουαρίου 25

Στην νοτία πάλι πρόσοψη (πλάγιον νάρθηκα της νοτίας πλευράς του ναού) υπάρχουν της αυτής εποχής τρεις παραστάσεις ολόσωμων αγίων, μεταξύ των οποίων αναγράφεται η επιγραφή:

Η παρούσα ιστορία των τριών αγίων εγράφη δια χειρός μαθητού

Δημητρίου Καλλαρύτου, δι' εξόδων του τιμιωτάτου Κυρίου Κων/νου Ιωάννου. Επί αρχιερέως Σταγών κυρίου Παΐσιου εκ κώμης Κλεινοβού 1792"

Ο Παΐσιος έχει αφιερώσει στο χωριό Δέση δεσποτικές εικόνες επί του τέμπλου "εις μνημόσυνον αιώνιον αυτού και των γονέων του". Στο χωριό Αηδόνα οι εικόνες είναι αφιερωμένες από τον Επίσκοπο Σταγών Παΐσιο εκ Κλεινοβού. Επίσης σε όλη την επαρχία υπάρχουν εικόνες του τότε Επισκόπου. Στο τέμπλο της Ιεράς Μονής Αγίων Αποστόλων και στη δεξιά κόγχη του Ιερού είναι γραμμένη και η διαθήκη του Παΐσιου.

Ο ίδιος ασχολήθηκε με τα γράμματα. Από το έργο του απόμειναν κάποιοι στίχοι υμνολογικού περιεχομένου για τον Αθανάσιο τον Αθωνίτη, καθώς και αρκετές επιστολές, που αναφέρονται στην παιδεία κατά τον 18ο αιώνα.

Άλλοι, λιγότερο γνωστοί, είναι ο Ιερομόναχος Πορφύριος και ο Ιερομόναχος Αγάπιος, Πρωτοσύγκελλος της Επισκοπής Σταγών και ηγούμενος της Ι.Μονής Χρυσίνου με δράση στη γύρω περιοχή.

Ως καταγόμενοι από τον Κλεινοβό φέρονται ο Ορέκης, πρωθυπουργός της Ρουμανίας, και ο Ντεντέσκου, υπουργός δικαιοσύνης της Ρουμανίας.

Τέλος από τον Κλεινοβό κατάγεται ο θρυλικός αρματολός και αγωνιστής του 1821 Γρ. Λιακατάς, για τον οποίο κάνω εκτενή λόγο σε άλλο σημείο του βιβλίου μου.

Στην εποχή μας αξιόλογο τέκνο του Κλεινού είναι ο μεγάλος ευεργέτης του Ηλίας Δ.Πριονάς. Μικρό παιδί ξενιτεύθηκε στην Αμερική, όπου εργάστηκε σκληρά και δημιούργησε μεγάλη περιουσία. Στα 1938 επισκέφθηκε το χωριό του για πρώτη φορά

Ηλίας Πριονάς, Μεγ. Ευεργέτης

και έφτιαξε ξυλοεργοστάσιο, που απασχολούσε πολλούς εργάτες από το χωριό. Αρχιμηχανικό είχε τον Σωτήριο Ι. Πριονά. Δυστυχώς το εργοστάσιο καταστράφηκε στον πόλεμο του 1940. Το Δημοτικό Σχολείο στ' Αμπέλια είναι δικό του έργο. Πρόσφερε χρήματα για να αποπερατωθεί το Γυμνάσιο Καλαμπάκας (σημερινό Λύκειο), ενίσχυσε το Γηροκομείο Βόλου, βοήθησε να αποπερατωθεί ο ανδριάντας του Λεωνίδα στις Θερμοπύλες, ενίσχυσε σχολεία και εκκλησίες. Βοήθησε συγγενείς και συγχωριανούς του και διέθεσε χρήματα για να σπουδάσουν παιδιά, που σήμερα είναι επιστήμονες. Και ο αυτοκινητόδρομος, που ενώνει το μοναστήρι των Αγίων Αποστόλων με το δασόδρομο, είναι δικό του δημιούργημα. Το ελληνικό κράτος, σε αναγνώριση των έργων του, απένειμε σ'αυτόν το χαλκούν εύσημο τοπικής αυτοδιοίκησης τρίτης τάξεως. Το χωριό του τον τίμησε δίνοντας το όνομά του σε κεντρικό δρόμο.

Η αγάπη του για το χωριό του ήταν απέραντη. Επιθυμία του ήταν να γυρίσει. Γι'αυτό και το 1965 έκτισε στο χωριό ωραίο σπίτι. Αλλά τον πρόφθασε ο θάνατος στην ξένη γη. Ας είναι αιωνία του η μνήμη. Ευχόμαστε τα καλά του παιδιά να συνεχίσουν το έργο του πατέρα τους. Και εμείς οι συγχωριανοί του ας τον έχουμε ως παράδειγμα για μίμηση.

Σήμερα ο Κλεινός διαθέτει μεγάλο αριθμό επιτυχημένων ανθρώπων στον τομέα της επιστήμης και σε άλλους τομείς. Είναι ο Ιωάννης Μπαντέκας, καθηγητής Πολυτεχνείου, ο Θωμάς Αυγέρης στρατηγός, ο Γεώργιος Σταθάκης αρχίατρος, ο Αχιλλέας Σταθάκης ανώτερος αξιωματικός, ο Γεώργιος Χ. Μάης και ο Νικόλαος Μπάνης ανώτεροι αξιωματικοί, ο Γεώργιος Αθ. Πίσπας θεολόγος, ο Μιχαήλ Αθ. Πίσπας δικηγόρος-Βουλευτής, ο Νικόλαος Αθ. Μπαντέκας ιατρός, ο Νικόλαος Μπαντέκας-Δημάκης δικηγόρος, ο Νικόλαος Σορτί-

Ο ένδοξος στρατηγός
Θωμάς Αυγέρης

κος διευθυντής Ε.Τ.Ε, ο Κων/νος Σορτικός και ο Βασίλειος Βότσαρης, γραμματεύς κοινότητας, ο Δημήτριος Αυγέρης δημοσιογράφος, ο Βασίλειος Αμβράζης λογιστής, ο Δημήτριος Ντρούγιας ανθυπολοχαγός εξ εφέδρων και διοικητής λόχου ΜΑΔ-ΤΕΑ 1947-1950 και ο Δ. Καρπούζης, επίσης ανθ/γός. Ορισμένοι από τους παραπάνω έχουν αποβιώσει.

Και σήμερα παιδιά του Κλεινοβού έχουν σπουδάσει και κατέχουν καλές θέσεις στην ελληνική κοινωνία σαν δικηγόροι, γιατροί, καθηγηταί, δάσκαλοι, μηχανολόγοι, μηχανικοί, φαρμακοποιοί, οδοντίατροι, γεωπόνοι, τραπεζικοί υπάλληλοι ή υπάλληλοι άλλων υπηρεσιών του κράτους, γραμματείς κοινοτήτων κ.α. Έτσι στην Καλαμπάκα ζει και εργάζεται η φαρμακοποιός Αρετή Ιωαν. Πίσπα, ο παιδίατρος Αθαν. Νικ. Μπαντέκας και ο οδοντίατρος Φώτιος Κων. Πάσχος. Στα Τρίκαλα έχει δικηγορικό γραφείο ο Δημήτριος Μιχ. Πίσπας, και ιατρεία ο οδοντίατρος Κων. Γ. Οικονόμου και ο ορθοπαιδικός Γεώργιος Νικ. Μπαντέκας.

στ. Πρόεδροι

Στον Κλεινοβό εκλέχτηκαν πρόεδροι κατά περιόδους οι εξής: ο Αθανάσιος Μπαντέκας, ο Σωτήριος Πίσπας, ο Γ. Σορτικός, ο Θεόδωρος Τσιομπίκας, ο Δημήτριος Παπάντος, ο Κων/νος Παπάντος, ο Χρήστος Μίσσιας, ο Σωτήριος Ευαγγέλου, ο Δημήτριος Ντρούγιας, ο Γεώργιος Ντρούγιας, ο Νικόλαος Τσιομπίκας, ο Κων/νος Πρέβεζας, ο Βασ. Ρέτος, ο Δημήτριος Πίσπας, ο Χρήστος Δήμτσας, ο Γ. Οικονόμου, ο Γεώργιος Πίσπας και ο Δημ. Φίλος και ο Στέφανος Μπαλάνης.

ζ. Εμποροι-Επαγγελματίες

Με το εμπόριο ασχολήθηκαν και διέπρεψαν πολλοί Κλεινοβίτες σε διάφορα σημεία της Ελλάδας. Έτσι στην Καλαμπάκα ο Ιωάννης Πλησιώτης, ο Βασίλειος Βαλκανιώτης και η Άννα Δημ. Ντρούγια έχουν super market. Οι αδελφοί Κ. Λιόλιου διατηρούν κατάστημα σύγχρονο Σιδηρικά-Αποικιακά. Οι αδελφοί Κων. Σαλταπίδα έχουν κάβα ποτών. Οι αδελφοί Κ. Λιόλιου και ο Χρήστος Γ. Μίσσιας ασχολούνται με εμπόριο γεωργικών μηχανημάτων. Η Άννα Σπυρ. Ντρούγια διατηρεί υποδηματοποιείο, η Μαρία Δημ. Μπαλάνη επίσης και ο Αχιλλέας Κ. Σαλταπίδας βιοτεχνία πλεκτών. Οι αδελφές Αρετή και Ελένη Γεωργ. Πίσπα έχουν κρεοπωλείο, στο οποίο πουλούν κυρίως κρέατα φερμέ-

Τ. Πρόεδροι Κλεινοβού

Γεώργιος Σορτικός

Θεόδωρος Χρ. Τσομπίκας

Κων/νος Χρ. Παπάντος

Αθανάσιος Μπαντέκας

Χρήστος Μίσσιας

Σωτήριος Γ. Πίσπας

να από τον Κλεινοβό. Η Μαίρη Σκοπελίτη-Γκοντή διατηρεί φανοποιείο, ο Σωτήριος και ο Δημήτριος Κ. Σαλταπίδας έχουν κατάστημα ηλεκτρικών ειδών, όπως και ο Ηλίας Αν. Γραβάνης. Είναι όλοι τους άριστοι τεχνίτες γνωστοί στην επαρχία Καλαμπάκας. Ο Στέφανος Παντ.Κωστίκας εργάζεται ως ηλεκτροτεχνίτης.

Ο Βασίλειος Κ. Παπάντος έχει βιβλιοπωλείο και ο Θεοδόσιος Τσιούμας καφενείο, όπου συνήθως συναντιώνται οι Κλεινοβίτες. Ο Σωτήριος Δ. Ντρούγιας διατηρεί εστιατόριο και πρατήριο βενζίνης και πετρελαίου. Συνεργεία αυτοκινήτων έχουν ο Δημήτριος Αθαν. Καραγεώργος και ο Δημήτριος Ιωάν. Καραγεώργος. Ο Κων/νος Καραγεώργος διατηρούσε λαναριστήριο.

Στην Καλαμπάκα προπολεμικά ο Αθανάσιος Πίσπας είχε μεγάλο κατάστημα. Το ίδιο και ο Φίλιππος Μπάρος και η Μαρία Οικονόμου-Τσέρτου, που πουλούσε υφάσματα. Η Ευθυμία Καραγεώργου είχε παντοπωλείο. Το ίδιο και ο Βασίλειος Μίσιας. Αρτοποιείο είχαν ο Ιωάννης Πελεκάνος και η Αικατερίνη Κωστίκα-Ηλιαδάκη.

Σήμερα το αρτοποιείο έχει ο Σάββας Σκοπελίτης και το φρέσκο ψωμί του φτάνει σε όλη την επαρχία Καλαμπάκας. Επίσης μεγάλο κατάστημα έχει ο Γεώργιος Κ. Ζαρόπουλος. Κομμωτήριο διατηρεί η Αλεξία Θεοδ. Χρυσικού. Σε κεντρικό σημείο της πόλης έχει ζαχαροπλαστείο ο Παύλος Δημητράκης. Τουριστικό γραφείο έχουν οι αδελφοί Σωτήριος και Κων/νος Γ. Ζαρόπουλος, οι οποίοι αναλαμβάνουν τη διοργάνωση εκδρομών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό με πολυτελή και καινούργια λεωφορεία.

Πολλοί είναι αυτοί που ασχολούνται με την μελισσοκομία μεταξύ των οποίων και ο Απόστολος Βελαέτης. Στην αγορά της Καλαμπάκας διαθέτουν αρωματικά μήλα ο Δημήτριος και ο Κων/νος Χρυσικός, ο Ιωάννης, Αθανάσιος και Γεώργιος Καραγεώργος, ο Γεώργιος Ζήμος, ο Γεώργιος Ζαρόπουλος και η Σοφία Βαίου Ζήμου.

Στα Τρίκαλα προπολεμικά οι αδελφοί Κων/νος και Δημήτριος Λιόλιος είχαν μεγάλο γαλακτοπωλείο, όπου πουλούσαν κυρίως τυριά ασπροποτάμου. Σήμερα ο Βασίλειος Αδάμος έχει super market, ο Κων/νος Παντ. Παπάντος κρεοπωλείο, ο Νικόλαος Κων. Παπάντος μεγάλο υαλοπωλείο, η Λίτσα Σουφλιά-Μάνου κατάστημα με παιδικά ενδύματα και ο Γεώργιος Βασ. Μούτος έχει την αντιπροσωπεία αυτοκινήτων της Citroen.

Στη Λάρισα οι αδελφοί Γεώργιος και Χρήστος Τσαγιάννας είχαν κατάστημα μηχανημάτων. Οι αδελφοί Κ. Μούτου εμπορεύονται χαλιά και μοκέτες. Στην Αγιά Λαρίσης, όπου ζούσε ο Νικόλαος Μπίτσης, τα

τρία του παιδιά ο Ιωάννης, ο Γεώργιος και η Κυριακούλα έχουν το μεγαλύτερο εμπορικό κατάστημα και χαίρουν μεγάλης εκτιμήσεως από την εκεί κοινωνία.

Στο Βόλο ο Γρηγόριος Παπάντος και στην Αγριά του Βόλου οι Ιωάννης και Βασίλειος Παπάντος είχαν μεγάλες αποθήκες με λάδια, ελιές και τυροκομικά προϊόντα. Επίσης Ο Βάιος Στατήρας είχε κατάστημα, ο Νικόλαος Κωστίκας παντοπωλείο, ο Δημήτριος Σκοπελίτης παντοπωλείο, ο Δημήτριος Κ. Καραγεώργος αποθήκη με σιτηρά και καλαμπόκια, οι αδελφοί Ιωάννου Μούτου ζαχαροπλαστείο, ο Σπυρίδων Μπαλάνης γαλακτοπωλείο ενώ ο αείμνηστος Φίλιππος Κωστίκας είχε μεγάλη ψαροταβέρνα κοντά στην κίτρινη αποθήκη, που αποτελούσε και τόπο συνάντησης όλων των Κλεινοβιτών, διότι ήταν εξαιρετικά φιλόξενος άνθρωπος. Και ο γιός του στη συνέχεια ακολούθησε την ίδια τακτική με τον πατέρα του. Σήμερα στο Βόλο ταβέρνα έχει ο Θεολόγης Σουγκάρης.

Εγκατεστημένοι μόνιμα στο Βόλο είναι και οι εξής πατριώτες, οι οποίοι αγαπούν το χωριό και έχουν προσφέρει πολλά: οι αδελφοί Λάμπρος και Κων/νος Μπάνη, οι αδελφοί Χρήστος, Δημήτριος και Κων/νος Γκέκα και ο εξάδελφός τους Σωτήριος, ο Γεώργιος Αδάμος, ο Βασίλειος Αμβράζης, ο Βασίλειος Ευθυμίου και ο αδελφός του Παντελής, ο Βασίλειος Παπάντος, ο Ανάργυρος και ο Βασίλειος Στατήρας, ο Νικόλαος Κωστίκας και ο Βασίλειος Φιλ.Γκέκας.

Στην Αθήνα ο Χρήστος Δημ. Ράπτης έχει κατάστημα τροφίμων. Οι Γεώργιος, Βασίλειος, Σωτήριος και Αλκιβιάδης Κων/νου Πίσπα, είχαν μεγάλο ζαχαροπλαστείο, το "Ντόλτσε", το οποίο προμήθευε γλυκά σε όλη την αγορά. Ο Ηλίας Κων/νου Δήμητρας διατηρεί κατάστημα καλλιτεχνικών επιγραφών. Ο Σωτήριος Σωτ. Πριονάς έχει γκαράζ και τέλος στον Πειραιά ο Κων/νος Ιωαν. Οροκλός ασχολείται με το εμπόριο.

Επίσης από τον Κλεινοβό κατάγεται ο Χρήστος Ντάφης, κάτοικος σήμερα του Πύργου Ηλείας, ο οποίος έχει εκεί μεγάλο κατάστημα ξηρών καρπών. Τόσο ο ίδιος όσο και τα τρία του παιδιά Νικόλαος, Γεώργιος και Κούλα βοηθούν με κάθε τρόπο συγγενείς και συγχωριανούς.

Πολλοί Κλεινοβίτες έγιναν οικοδόμοι, μαραγκοί, επιπλοποιοί και εργάζονται στην Καλαμπάκα.

Μερικοί από αυτούς είναι οι Θεόδωρος Αδάμος, Θεμιστοκλής Παπάντος, Χρήστος Μάης, Χρήστος Βότσαρης, Παντελής Ζαρόπουλος, Κων/νος Αρέτος και άλλοι.

Οι μεγαλύτεροι γεωργοί ήταν : οι Θεόδωρος Τσιομπίκας, Δημήτριος Τσιούμας, Χρ. Μάης, Αδελφοί Ζαρόπουλοι, Αδελφοί Φίλου,

Αδελφοί Σαλταπίδα, Σωτήριος Ντρούγιας, Αδελφοί Αδάμου, Αδελφοί Πριονά, Αδελφοί Χρυσικού, Αδελφοί Καραγεώργου, Αδελφοί Ζήμου κ.ά.

Οικοδόμοι άριστοι ο Μιχάλης Τσιομπίκας ή Μίχος, ο Σωτήριος Τσιομπίκας ή Τήρας, ο Δήμος Τσιομπίκας ή Μάκας, ο Χρήστος Τσιομπίκας ή Πόλκας, ο Αχιλλέας Τσιομπίκας, ο Νίκος Τσιομπίκας, ο Δημ. Τσιομπίκας και ο Νίκος Πέτσας.

Σήμερα υπάρχουν στο χωριό πολλά συνεργεία οικοδόμων και Ξυλουργών, οι οποίοι διακρίνονται για την εργατικότητα και καλλιτεχνία. Ο Κων/νος Ζήμος, που διατηρεί εργοστάσιο Ξυλείας στα Αμπέλια, ο Χρήστος Δ. Τσιομπίκας στον Κλεινό και ο Κων/νος Ευθ. Αρέτος είναι άριστοι Ξυλουργοί.

Εχει επίσης πολλούς και καλούς οικοδόμους, όπως τους Τηλέμαχο Παπάντο, Γεώργιο Χασιώτη, Γεώργιο Πίσπα, Δημήτριο Σουγγάρη, Χρήστο Δήμτσα, Γεώργιο Καλτσά, Αθανάσιο Δήμτσα, Γεώργιο Δήμτσα, Κων/νο Δήμτσα, Βασίλειο και Δημήτριο Σουγγάρη, Χρήστο Δήμτσα, Γεώργιο Τσιούμα, Κων/νο Ευαγγέλου και άλλους αξιόλογους.

Οι Αδελφοί Μιχ. Ζαρόπουλου, ο Γεώργιος Μπαντανίκας, Γεώργιος Σαλταπίδας και ο Φίλιππος Κων. Αδάμος είναι επιδέξιοι στην κατασκευή μωσαϊκών και την τοποθέτηση πλακών.

Τέλος πρέπει να μνημονεύσω και τον Αθανάσιο Δημητράκη ή Φασουλή, άριστο τεχνίτη σε κτένια αργαλειού και κεφαλής, ευχαριστο στην παρέα με τα πολλά αστεία και πολύ μερακλή στο κρασί.

Οι Κλεινοβίτες αγαπούν τη μουσική και τα δημοτικά τραγούδια. Στο

Οργανοπαίκται

χωριό είχαμε εκλεκτούς οργανοπαίκτες. Τον Θεόδωρο Μπασσιούρη, Γρηγόριο και Αλέξανδρο Μπασσιούρη, τον Σωτήριο Μπασσιούρη, τον Ηλία Μάμαλη, τον Χρήστο Δήμτσα, τον Γεώργιο Ρέτο, το Σπύρο, Δημήτριο και Γεώργιο Πελτέκη, τον Δημήτριο Τσιομπίκα, τον Χρήστο Χασιώτη, τον Στέργιο Μπαλιά ή Τέγο, τον Κων/νο Τσιόμπα ή Θεσσαλονικιό και τον Αθανάσιο Δημητράκη με το ντέφι (βλάχικα νταϊρέ) και άλλους νέους που σήμερα έχουν μεταναστεύσει.

Οσοι μένουν στο χωριό ασχολούνται με την γεωργία, την κτηνοτροφία και με την εκμετάλλευση των δασών. Ορισμένοι διατηρούν καταστήματα. Σήμερα υπάρχουν τα εξής: των αδελφών Τσιομπίκα, Κων/νου Γατσά, Γεωργίου Οικονόμου, Σωτ. Ευαγγέλου, Στεφάνου Μπαλάνη και Κων. Αδάμου.

Τα μαγαζιά αυτά διαθέτουν όλα τα αγαθά. Προπολεμικά λειτουργούσαν και τρία χάνια στο χωριό, που εξυπηρετούσαν τους παραθεριστές. Τα караβάνια δηλαδή που μετέφεραν ανθρώπους με τα ζώα στα χωριά Κρασιά- Πολυθέα- Τζούρτζια- Βελίτσινα- Κότορη - Δολιανά- Πράμαντα- Ματσούκι. Τα χάνια τελευταία τα είχε ο Κων/νος και Σωτήριος Γ. Πίσπας, ο Αθανάσιος Μπαντέκας και ο Αθανάσιος Ράπτης. Διέθεταν ωραίο ψητό σούβλας, κοκορέτσι, σπληνάντερο, τυρί, σκόρδα, κρασί ντόπιο και χόρτο για τα ζώα.

Επίσης στου Χρυσίνου είχαμε τα χάνια Σαμαρά, Σορτίκου, Ζήμου και Καρπούζη, που εξυπηρετούσαν τους παραπάνω παραθεριστές. Στο κέντρο του χωριού είχαν παντοπωλείο τότε ο Χρήστος Μπάρος του Αντωνίου και ο μπάρμπα Χρήστος Μπάρος, ο Κων/νος Οικονόμου, ο Χρήστος Μίσσιας και ο Θεόδωρος Κατσέλος.

Ο Κλεινοβός έχει πολύ καλή Κοινότητα με πολλά έσοδα. Κατέχει μεγάλη περιφέρεια, που καλύπτεται από δάση με έλατα και άλλα δέντρα. Έχει ακόμη πολλά λιβάδια που βόσκουν γιδοπρόβατα. Τον περιτριγυρίζουν τα ψηλά βουνά: Τριγγία, Κακουρίνα, Μπάμπα, Κορύτιανο.

Τα αμπέλια και τα χωράφια, με πολλά οπωροφόρα δένδρα, είναι ποτιστικά και αποδίδουν περισσότερο. Ιδιαίτερα ο κάμπος " Σαμαρά",

" Ούμπλιανη" και "Λιάστινο" είναι παραδεισένιος τόπος, με μεγάλη βλάστηση και με πολλά νερά. Εκεί περνάει αυτοκινητόδρομος. Πολλοί κάτοικοι ασχολούνται στο δασικό Συνεταιρισμό. Ανεβαίνουν στο σύμπλεγμα Ασπροποτάμου και εργάζονται σαν δασεργάτες και τεχνίτες.

η. Βρύσες

Ο Κλεινοβός έχει πολλά νερά, πολλούς νερόμυλους και πολλά μαντάνια και ντριστέλες. Με αυτά ασχολούνται οι αδελφοί Φίλου, Στέφανος Κωστίκας, Χρήστος Λ. Δήμτσας, στη θέση Αμπέλια ο Θεόδωρος Ζήμος και στη θέση Σακαμπέντη ο Στέφανος Παπάντος. Όλα τα γύρω χωριά προτιμούν τους μύλους, τα μαντάνια και τις ντριστέλες του Κλεινοβού, γιατί έχουν πολύ καθαρά νερά. Τέσσερις βρύσες είχε ο Κλεινοβός μέχρι το 1958, από όπου έπαιρναν νερό οι κάτοικοί του.

Φίλος Δημήτριος
(στην ανακτορική φρουρά το 1937),
τ. Πρόεδρος Κοινότητας.

1. Η βρύση του Γκεγκόρη.

Λέγεται ότι είναι κτισμένη από την εποχή των Τούρκων. Έχει τρία κανάλια νερού και μεγάλη ποτίστρα για τα ζώα. Διατηρείται μέχρι σήμερα. Είναι σκεπασμένη με πλάκες και έχει ένα μικρό θόλο, που μοιάζει με τρούλο. Το νερό έρχεται από το ρέμα των Αγίων Αποστόλων.

2. Η βρύση του Γκέγκα.

Πήρε το όνομά της από τις οικογένειες του Φιλίππου Γκέγκα, που κατοικούσαν εκεί κοντά. Κατ'άλλη εκδοχή, γιατί κάποιος της οικογένειας βοήθησε να κτιστεί η βρύση. Είχε τρία κανάλια. Στη μεγάλη ποτίστρα έπιναν τα ζώα νερό και έπλεναν οι γυναίκες τα ρούχα και τις κουβέρτες, συζητώντας τα νέα του χωριού.

3. Η βρύση του Οροκλου.

Πήρε το όνομά της από τις οικογένειες Οροκλού που μένουν εκεί κοντά. Παλιότερα είχε πολύ νερό και ήταν η καθαρότερη βρύση με ευρωπαϊκά κανάλια και εξαιρετη ποτίστρα. Τελευταία όμως το νερό χάθηκε και όλη η γειτονιά υποφέρει.

4. Η βρύση "Απα τσιά ράτσια".

Βρίσκεται στην άκρη του χωριού. Στα βλάχικα σημαίνει η βρύση με το κρύο νερό.

Σήμερα ο Κλεινοβός έχει το πιο υγιεινό νερό. Η κοινότητα το έφερε από τη θέση "Μπάλτα-πουρνάρι" υψόμετρο 1200 περίπου μέτρων και διανέμεται σ'όλα τα σπίτια, τα οποία διακρίνει η καθαριότητα.

Συνοικία του Κλεινοβού. Διακρίνεται η βρύση του Γκεγκόρη. Εκεί ετελείτο η ακολουθία του Αγιασμού των Θεοφανείων

ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

α) Αγώνες των Κλεινοβιτών για την ελευθερία

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας ο Κλεινοβός ήταν κεφαλοχώρι. Οι κάτοικοί του, κτηνοτρόφοι κυρίως, ήταν άνθρωποι έξυπνοι και αρκετοί απ'αυτούς ευκατάστατοι. Η οικονομική τους κατάσταση, καθώς και το ελληνικό σχολείο που υπήρχε εδώ, συνετέλεσαν στο να αναδείξει ο Κλεινοβός σπουδαίες προσωπικότητες, για τις οποίες γίνεται λόγος σε άλλα σημεία του βιβλίου μου. Η φιλελεύθερη όμως ιδιοσυγκρασία τους δεν ανέχονταν την καταπίεση και προπαγντός τον κεφαλικό φόρο που τους είχε επιβληθεί. Κάποια φορά μάλιστα σκότωσαν τους τούρκους εισπράκτορες και η τιμωρία τους γι' αυτό υπήρξε σκληρή.

Στα 1812 ο Αλή-Πασάς κάλεσε στα Γιάννενα τον προύχοντα Ιακωβάκη Οικονόμου και το γιό του Δημήτριο και τους ζήτησε να του δώσουν το χωριό τσιφλίκι. Η αρνησή τους είχε σαν αποτέλεσμα να τους πνίξει στη λίμνη μαζί με άλλους εννέα Κλεινοβίτες.

Η ωμή συμπεριφορά του Αλή-Πασά και η απέραντη απληστία του, έκαναν τους Κλεινοβίτες να αγανακτήσουν και πολλοί απ' αυτούς έγιναν κλέφτες. Ανάμεσα σ' αυτούς ο Γιάννος Μπαντέκας και ο Γρηγόρης Λιακατάς, οι οποίοι πολλά προβλήματα δημιουργούσαν στους Τούρκους. Ο πανούργος Αλής σκέφτεται τότε να πάρει με το μέρος του τον Λιακατά, που ήταν σπουδαίο παλικάρι. Και το πέτυχε. Τον έκαμε αρματολό. Έτσι πίστευε ότι θα έκανε τα δικά του θελήματα. Μάλιστα για να τον ευχαριστήσει, χώρισε το αρματολίκι του Ασπροποτάμου στα δυό: Στο Πόρτα-Κόλι με καπετάνιο το Νικόλαο Στουρνάρα και στο Κλεινοβός-Κόλι με καπετάνιο τον Γρηγ.Λιακατά. Μαζί με το Κόλι (τμήμα) του Κλεινοβού υποχρέωσε τον Στουρνάρα να δώσει την κόρη του Ευαγγελή γυναίκα στον Λιακατά. Έτσι Λιακατάς και Στουρνάρας συνδέονται στο εξής με στενή συγγένεια.

Ο Λιακατάς είχε τρία ακόμη αδέρφια, τον Κώστα, τον Μήτρο και τον Σωτήρη, που έλαβαν κι' αυτοί μέρος στον αγώνα. Είχε και μια πανέμορφη αδελφή, τη Δέσπω, που ο Αλής την πήρε στο σεράϊ του, πράγμα που στεναχώρησε και πρόσβαλε την οικογένεια των Λιακαίων. Ο ίδιος ο Γρηγόρης ήταν πολύ όμορφος άνδρας. Οι συγχωριανοί του τον έλεγαν "κάλεσο" ονομασία που έδιναν σε ωραία ράτσα αρνιών.

Τον Ιούλιο του 1821 ξέσπασε η επανάσταση στα Χάσια, στα Αντιχάσια και στον Ασπροπόταμο. Το Κλεινοβός -Κόλι δίνει πρώτο το παρόν με επικεφαλής τον Γρηγ. Λιακατά που, εγκαταλείποντας τον Αληπασά, μεταβάλλεται από αρματολός σε οπλαρχηγό και είναι έτοιμος να δώσει τα πάντα για την ελευθερία, όπως έτοιμοι είναι και οι συμπατριώτες του.

Ο αείμνηστος Κλεινοβίτης Αθανάσιος Ι. Μπαντέκας μας δίνει την πληροφορία ότι στην επανάσταση του 1821 έλαβαν μέρος οι παρακάτω οικογένειες του Κλεινοβού: Λιακαταίων, Πισπαίων, Στατηραίων, Μπαραιών, Μπαλαναίων, Ζημαίων, Αρεταίων, Δημητρακαίων, Οικονομαίων, Κωστικάίων, Πριοναίων, Ντρουγαίων, Μησαίων, Παπανταίων και Μουταίων. Ανάμεσα σ'αυτούς ξεχωρίζει ο Παπαθανάσης Οικονόμου, ο οποίος δέχτηκε και διέδωσε το επαναστατικό μήνυμα της Φιλικής Εταιρείας σε ιερωμένους και προκρίτους της περιοχής. Ο ίδιος με δικά του χρήματα εξόπλισε ανταρτικό σώμα υπό τον Γρ. Λιακατά και ο ίδιος έλαβε μέρος στην εξέγερση.

Γενικός αρχηγός στον αγώνα του Ασπροποτάμου διορίστηκε ο Στουρνάρας με οπλαρχηγούς τον Λιακατά, τον Γιάννο Μπαντέκα, τον Χριστόδουλο Χατζηπέτρο από το Βετερνίκο (Νεραϊδοχώρι Τρικάλων), τον Νάσιο Μάνταλο από τη Μερίτσα και άλλους. Οι επιτυχίες τους είναι αξιόλογες. Οι Τούρκοι τρομάζουν να περάσουν από τα στενά της Κρύας Βρύσης, που είναι πέρασμα από τα Τρίκαλα για τα Γιάννενα. Τον έλεγχο αυτών των στενών με τον Μπαντέκα και τα παλικάρια του έχει ο Λιακατάς. Ετοιμάζονται να επιτεθούν εναντίον των Τούρκων των Τρικάλων και τους αντιμετωπίζουν στην Πόρτα, Πρόδρομο και στενά Κλεινοβού νικηφόρα. Αλλά οι Τούρκοι, αφού αφάνισαν την επανάσταση στα Αγραφα, συγκέντρωσαν όλες τις δυνάμεις τους εναντίον των επαναστατών του Ασπροποτάμου. Αλλά και οι στρατιωτικές τουρκικές δυνάμεις της Ηπείρου, αφού κατέπνιξαν την επανάσταση στους Καλαρρύτες και στο Συράκο, ήρθαν ολοταχώς εναντίον τους. Ετσι αναγκάστηκαν οι Ασπροποταμίτες να ξαναπροσκυνήσουν και να πληρώνουν τους φόρους κανονικά, με τον

όρο όμως να μη ξαναπατήσει Τούρκος στα χωριά τους. Αλλά η συνθήκη γρήγορα παραβιάστηκε και οι εχθροπραξίες ξανάρχισαν. Ο Γρηγ. Λιακατάς συνέχισε να παρενοχλεί τους Τούρκους στα στενά της Κρύας Βρύσης με τα παλικάρια του από τα χωριά που ανήκαν στο Κλεινοβός- Κόλι. Αλλά η επανάσταση συνεχώς έσβυνε. Το πλήθος των Τούρκων στον κάμπο των Τρικάλων κινούνταν γρήγορα και αφάνιζε τις επαναστατικές εστίες.

Τον Οκτώβριο του 1823 ο Λιακατάς μαζί με τον πεθερό του Νικ. Στουρνάρα έρχονται στο Μεσολόγγι, προσκαλεσμένοι από τον Μαυροκορδάτο, στον οποίο είχε φθάσει η φήμη τους, για συνέχιση του Αγώνα.

Τους υποδέχονται με πολλές τιμές. Μαζί τους έχουν πάρει και πολλά σπουδαία παλικάρια. Πήραν και τις οικογένειές τους, που κινδύνευαν από τους Τούρκους, και τις εγκατέστησαν στον Κάλαμο. Πήραν και τις στάνες τους και από τα έσοδά τους πλήρωναν την τροφή των παλικαριών τους.

Μετά το συμβούλιο, που έγινε στο Αιτωλικό για το συντονισμό του αγώνα, οι δύο άνδρες επέστρεψαν για λίγο στα μέρη τους. Στο εξής αγωνίστηκαν από κοινού σε διάφορα μέρη, ο δε Λιακατάς ανέλαβε μια πολύ τολμηρή επιχείρηση στα Τζουμέρκα και κατέλαβε τη Γότιστα, στην περιοχή της Δωδώνης.

Τον Απρίλιο του 1825 άρχισε και η δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου, που κράτησε ένα χρόνο. Λίγο πιο πριν είχαν καταφθάσει διωγμένοι από τους Τούρκους 750 συγγενείς και σύντροφοι των δύο ανδρών. Ο Στουρνάρας διορίστηκε αρχηγός της φρουράς του Μεσολογγίου με "συμπράκτορα" βοηθό τον Λιακατά, ο οποίος κατά τη διάρκεια της πολιορκίας τραυματίστηκε και έχασε το μάτι του από θραύσματα τουρκικής βόμβας. Η κυβέρνηση εκτιμώντας την ανδρεία του και την ικανότητά του τον προήγαγε σε στρατηγό και του ανέθεσε την προάσπιση του Αιτωλικού. Ο Λιακατάς κατέλαβε το Ντολμά, μικρό νησί της λιμνοθάλασσας και προπύργιο του Αιτωλικού. Στην αρχή απώθησε τους Τούρκους γενναία. Αλλά ο γενναίος άνδρας με τα 300 περίπου παλικάρια του δεν άντεξαν τους συνεχείς και πυκνούς κανονιοβολισμούς από ξηρά και θάλασσα. Το βράδυ της 28ης Φεβρουαρίου του 1826 είχαν πεθάνει όλοι ένδοξα, εκτός από τρεις.

Το παλικάρι του Κλεινοβού με τους τριακοσίους του φύλαξε τις δικές του Θερμοπύλες και έπεσε πιστός στις πατρογονικές παραδόσεις. Στην πλατεία του Ι. Ναού της Παναγίας Αιτωλικού υψώνεται ο ανδριάντας του.

Στις 10 Απριλίου, ξημερώνοντας η εορτή των Βαίων, έπεσε το Μεσολόγγι. Κατά την έξοδο έπεσε ο Ν. Στουρνάρας και πολλοί Ασπροποταμίτες. Ανάμεσα σ'αυτούς και κάποιοι Κλεινοβίτες - άγνωστοι σε μας σήμερα οι περισσότεροι - και ο Γιάννος Μπαντέκας.

Όσοι επέζησαν, συνέχισαν τον αγώνα για την ελευθερία. Πολλοί από αυτούς έλαβαν μέρος στους αγώνες για την απελευθέρωση της Θεσσαλίας στα 1854 κάτω από τις διαταγές του Χριστόδουλου Χατζηπέτρου, που σώθηκε κατά την έξοδο του Μεσολογγίου. Σχετικά με τους αγώνες αυτούς σημειώνει ο αείμνηστος Αθανάσιος Ι. Μπαντέκας τα εξής:

"Ο Αθανάσιος Μπαντέκας, αρχηγός του χωριού, μαζί με τον ψυχολόγο του Χρήστο Παπακώστα 17 χρονών, ήρθαν στη γέφυρα Σαρακίνας στις 10 Απριλίου 1854, για να ενισχύσουν τον Χριστόδουλο Χατζηπέτρο, έχοντας μαζί τους τους υπαρχηγούς: Κων/νο Αρ. Στατήρα, Γεώργιο Δημ. Πριονά, Κων/νο Σαλταπίδα, Γάκη Χρυσικό, Αθανάσιο Μακρή, Γιαννάκη Ράπτη, Λάμπρο Χρ. Δήμτσα, Νικόλαο Βότανο, Γεώργιο Χαντόλια, Ευθύμιο και Γεώργιο Ρέτο, Θεόδωρο Ζήμο, Κων/νο Κουσταρέλο, Γεώργιο Κων. Σορτίκο και Γεώργιο Χασιώτη. Για 45 ημέρες, από τη 10η Απριλίου ως την 25η Μαΐου, πολέμουσαν όλοι μαζί στην Πρεβέντα.

Ο Ρεφάτ Πασάς έστειλε ενισχύσεις και κατέλαβε την Καλαμπάκα. Για πέντε συνεχείς ημέρες έγιναν σκληρές μάχες. Τελικά ο Χατζηπέτρος και οι άλλοι αναγκάστηκαν να αποσυρθούν προς τον Κόζιακα.

Άλλη μια μάχη έδωσαν οι Κλεινοβίτες μεταξύ Διάβας και Κρύας Βρύσης. Απέκρουσαν τους Τουρκαλβανούς που κατέβαιναν από τα Γιάννενα. Δέκα μέρες πολέμουσαν στήθος με στήθος. Εκεί έφθασαν για βοήθεια οι κάτοικοι της Καστανέας με αρχηγούς τους αδελφούς Παπαπολύζου και έτσι η δύναμη του καπετάν Γιαννάκη έφθασε τους 500 άνδρες. Δυστυχώς όμως οι Τουρκαλβανοί ήταν πολλοί και οι Κλεινοβίτες υποχώρησαν στο Λουζέστι και έστησαν το αρχηγείο τους στην Ιερά Μονή Χρυσίνου.

Ο Μαχμέτ Πασάς έστειλε μεγάλες επικουρίες με ιππικό. Ο Γεώργιος Σιβιτανίδης, διευθυντής της εφημερίδας της Αθήνας "ΤΗΛΕΓΡΑΦΟΣ", στις ανταποκρίσεις από το Σμόκοβο το ονόμαζε σώμα των ηρώων. Αυτό το σώμα των ηρώων κατόρθωσε να συλλάβει ολόκληρη τουρκική εφοδιοπομπή στην θέση "Τεκέ", η οποία κατέβαινε από τα Γιάννενα στα Τρίκαλα

Στη μάχη έλαβαν μέρος οι Κλεινοβίτες: Αργύριος Στατήρας, Γεώργιος Κ. Πίσπας, Κων/νος Μάης, Γεώργιος και Δημήτριος Πριονάς,

Στρατιώτες Πυροβολικού. Διακρίνεται ο λοχίας
Γεώργιος Σ. Πίσπας. (Φωτ. 1-1-54)

Ομάδα στρατιωτών στη θέση Μπέλες. Διακρίνεται ο έφεδρος
Ανθυπολοχαγός Σωτήριος Πίσπας.

Κων/νος Σορτικός, Κων/νος Καραγιάννης, Δημήτριος Β. Ρέτος, Γεώργιος Δ. Ρέτος, Αθανάσιος Κ.Λιόλιος, Γεώργιος Ν. Χασιώτης, Γεώργιος Χαντόλιας, Δημήτριος Παπάντος, Κων/νος Σαλταπίδας, Σπυρίδων Ντρούγιας, Δημάκης Μπαλάνης, Νικόλαος Μπαλάνης, Θεοδόσιος Φίλος, Γεώργιος Ντάφης, Νικόλαος Ντάφης, Κων/νος Κουσταρέλος, Δημήτριος Δημητράκης, Γρηγόριος Φλέγκας, Γεώργιος Βότανος, Αργύριος Βότανος, Δημήτριος Τσούμας, Χρήστος Χόνδρος, Αθανάσιος Μπασσιούρης, Χρήστος Τσιομπίκας.

Ο Ηγούμενος της Ιεράς Μονής Χρυσίνου ανέφερε στο Δεσπότη Τρικάλων ότι, αν δεν ήταν το σώμα Μπαντέκα από τον Κλεινοβό και του Γώγου από την Καστανιά, η Ιερά Μονή θα καταστρεφόταν από τους Τουρκαλβανούς.

Στη θέση "Πασαρίνια", πάνω από την Ιερά Μονή, έδρασε το σώμα του Νικολάου Σ. Οικονόμου και του Γεωργίου Γώγου, όπου δόθηκαν πολλές μάχες επί 45 ημέρες.

Ανδρες από Κλεινοβό- Καστανιά- Αμάραντο βοήθησαν τον Δημήτριο Τερτίπη να εμποδίσει τις εφοδιοπομπές των Τούρκων των Ιωαννίνων, τις οποίες και κατέστρεψαν. Ο τότε στρατηγός Πάνος Κορωναίος ήρθε και μελέτησε επί τόπου, από στρατιωτικής άποψης, τις μάχες, μίλησε όμως και στη Βουλή των Ελλήνων για τα κατορθώματα του Δημητρίου Τερτίπη που βοήθησαν τα σώματα της βόρειας Θεσσαλίας Μπαντέκα, Γώγου-Οικονόμου".

Τελειώνοντας το κεφάλαιο για τους αγώνες των προγόνων μας, παραθέτω πίνακα αγωνιστών του 1821 από το Κλεινοβός- Κόλι.

- 1- Γιάννος Μπαντέκας, έπεσε στην έξοδο του Μεσολογγίου το 1826.
- 2- Νάσος Γ. Μπαντέκας, γιός του προηγουμένου, διασώθηκε κατά την έξοδο.
- 3.- Όταν ο Κιουταχής προχώρησε έως τον Ελαιώνα του Μεσολογγιού, στις 13 Απριλίου 1825, οπού έγινε ο πρώτος πόλεμος έξω, σκοτώθηκε ένας νέος, Ζαρκάδας ονομαζόμενος, εξάδελφος του Γρηγόρη Λιακατά, και άλλοι δύο.
- 4.- Δημητρίου Δήμος, από την Καστανιά, υπηρέτησε υπο την οδηγία του Γρηγόρη. Ήταν ένας από τους πρώτους νοικοκυραίους της Καστανιάς, κατά τον Χριστόδουλο Χατζηπέτρο, κάτω από τις διαταγές του οποίου πολέμησε στο Νιόκαστρο, Μεσολόγγι κ.λ.π.
- 5.- Λιακατάς Κώστας, αδελφός του Γρηγόρη, που με διαταγή της προσωρινής Διοικήσεως Ελλάδος προβιβάστηκε στο βαθμό του χιλιάρχου.
- 6.- Λιακατάς ή Μπάκας Γ. Μπουλουξής με τον Γρηγ. Λιακατά, που ή-

ταν συγγενής του. Πολέμησε στη μάχη του Αετού και στον Ντολμά όπου διασώθηκε. Οι αδελφοί του Χρήστος και Νικόλαος σκοτώθηκαν στον Αγώνα.

7.- Οικονόμου Γιαννούσιου Βάκης, από τον Κλεινοβό. Πολέμησε στο Νιόκαστρο και στην Κλείσοβα. Σκοτώθηκε στην έξοδο του Μεσολογγίου.

8.- Οικονόμου Παπαθανάσιος Γ. Ήταν από τον Κλεινοβό, από τους πρώτους Φιλικούς και απόστολος της Φιλικής Εταιρείας στην περιφέρεια Κλεινοβού.

9.- Οικονομόπουλος Γ., γιός του προηγουμένου.

Υπάρχουν και άλλοι, που τα ονόματά τους δε διασώθηκαν.

6. Ηρωες από τον Κλεινοβό

Ο Κλεινοβός σε όλους τους πολέμους είχε και τους ήρωές του, που φονεύθηκαν υπερασπιζόμενοι την πατρίδα. Το 1912-13 και 1920-22 φονεύθηκαν ο Βασίλειος Γ. Πίσπας, ο Ηλίας Αργ. Στατήρας, ο Ιωάννης Πάσχος του Θεοδ., ο επιλοχίας Κων/νος Παπάντος, ο Γεώργιος Χρ. Πρέβεζας, ο Αχιλλέας Χ. Στατήρας, ο Νικόλαος Π. Ντάφης, ο Ιωάννης Δ. Ζήμος, ο Δημήτριος Ν. Ελευθερίου, ο Γεώργιος Φ. Πάσχος, ο Χρήστος Ν. Μακρής, ο Χρήστος Α. Μακρής, ο Γρηγόριος Α. Αδάμος, ο Βάϊος Λ. Ευθυμίου, ο Δημήτριος Ιωαν. Μούτος, ο Αχιλλέας Γ. Παζαίτης.

Όλοι έπεσαν στα πεδία των μαχών κατά τον Ελληνοβουλγαρικό πόλεμο.

Το 1942-44 οι Γερμανοί εκτέλεσαν τον Γεώργιο Αδάμο του Βασιλείου, την Ελένη

*Αθανάσιος και Βασίλειος Πίσπας.
Ο δεύτερος φονεύθηκε
στην Τζουμαγιά*

Δημητράκη, την Αικατερίνη Μπάρου, τον Αθανάσιο Ντόντο, την Αικατερίνη Οροκλού, τον Βάιο Οροκλό, την Παρασκευή Παπακώστα, τον Αθανάσιο Ράπτη, την Μαρία Σταθάκη, την Ελένη Στρουντζιώτη, την Παρασκευή Τσίιντσα, την Μαρία Χιόνη και από την Καλαμπάκα μερικούς που διέμειναν στο χωριό, την Μαρία Αρσενίου, την Σουλτάνα Λαίτσα και τον ανάπηρο Γεώργιο Χαρτόπουλο. Την ίδια εποχή φονεύθηκε και ο Θεόδωρος Κατσέλος.

Μαχόμενος εναντίον των Γερμανών έπεσε ο Ιωάννης Φ. Γκέγκας. Στον εμφύλιο 1946-49 φονεύθηκαν ο Λάμπρος Χρ. Δήμτσας, ο Επαμεινώνδας Μούτος, ο Κων/νος Παγώνης, ο Κων/νος Στρουντζιώτης, ο Δημήτριος Πρέβεζας και ο τότε πρόεδρος του Κλεινοβού Δημήτριος Αθ. Πίσπας, που φονεύθηκε το 1941 στη θέση Αμπέλια. Ο Μιχάλης Ζαρόπουλος είχε επιστρατευθεί από τους αντάρτες και δεν έδωσε σημεία ζωής.

Στον πόλεμο του 1940 ο Κλεινοβός δεν είχε κανένα θύμα. Επέστρεψαν όλοι σώοι. Τραυματίστηκε μόνο ο έφεδρος ανθυπολοχαγός Μιχάλης Πίσπας, ο οποίος με κίνδυνο της ζωής του απώθησε τους Ιταλούς και κατέλαβε το ύψωμα, που σήμερα φέρει το όνομά του. Η πατρίδα τον προήγαγε σε υπολοχαγό για την ανδρεία του και τον ηρωισμό του.

Μια ομάδα στρατιωτών με επικεφαλής τον ανθυπολοχαγό Μιχ. Πίσπα στο Έλθασαν το 1940

Ηθελα να σταθώ λίγο στον Κων/νο Στρουντζιώτη και να πω ότι σκοτώθηκε από λάθος, όταν τον πυροβόλησε ένας συνάδελφός του στη θέση Αμουντζέλου. Επίσης ο πρόεδρος Δ. Πίσπας φονεύθηκε την ημέρα του Πάσχα από κάποιον αξιωματικό, που γύριζε από το μέτωπο της Αλβανίας. Το βράδυ ο αξιωματικός με τους στρατιώτες του έμειναν στα Αμπέλια, για να φύγουν την επομένη για την πατρίδα τους. Τη νύ-

χτα όμως τους έκλεψαν τα ζώα και τα πράγματα. Ο αξιωματικός δικαίως έκανε έρευνα στα σπίτια για να τα βρεί. Οι κάτοικοι των Αμπελίων είχαν πολλά τρόφιμα στα σπίτια τους κρυμμένα, τα οποία είχαν πάρει από τις αποθήκες του στρατού της Καλαμπάκας, για να μην τα πάρουν οι Γερμανοί. Φοβούμενοι λοιπόν μη τα βρεί ο αξιωματικός με τους στρατιώτες του και τα πάρουν, μόλις είδαν τον πρόεδρο να έρχεται (πήγαινε στην Καλαμπάκα να πάρει την αδελφή του μην πέσει στα χέρια των Γερμανών), χωρίς να του πουν τι ακριβώς είχε συμβεί, φώναζαν ότι τους ληστεύουν. Ο πρόεδρος αμέσως επενέβη, συζήτησε με τον αξιωματικό και ο δεύτερος τράβηξε πιστόλι και τον σκότωσε. Αμέσως μετά έφυγε τρέχοντας με τους στρατιώτες του.

Οι κάτοικοι του Κλεινοβού διακρίνονται για τον πατριωτισμό τους και βοήθησαν την πατρίδα ο καθένας με τον τρόπο του. Άλλοι έλαβαν μέρος στον ένοπλο αγώνα ΕΛΑΣ-ΕΔΕΣ εναντίον των κατακτητών και άλλοι βοήθησαν στις τότε οργανώσεις του Κλεινοβού. Στα χρόνια της κατοχής έμειναν στον Κλεινοβό πολλοί Καλαμπάκιώτες και βρήκαν φροντίδα και βοήθεια.

Το χωριό υπέστη μεγάλη καταστροφή τον Οκτώβριο του 1943 με τις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις των Γερμανών. Όταν έκαψαν τα γύρω χωριά, οι Κλεινοβίτες κατάλαβαν ότι και το δικό τους χωριό θα είχε την ίδια τύχη.

Αρχισαν να μεταφέρουν πράγματα από τα σπίτια στα δάση και να τα κρύβουν σε κρυψώνες. Οι ίδιοι έμειναν τη νύχτα έξω από το χωριό, άλλοι στην Πέτσια, άλλοι στα ρέματα, στην Κορομηλιά, Κορύτιανο, στα εξωκλήσια, στα μοναστήρια.

*Ιωάννης Θεοδ. Τσιομπίκας,
(φωτ. 1-7-48).*

Όταν ήρθαν οι Γερμανοί έκαψαν τα σπίτια και σκότωσαν ή έκαψαν ζωντανούς μερικούς ανήμπορους γέροντες και γερόντισσες, που δεν μπόρεσαν να φύγουν. Γυρίζοντας οι κάτοικοι στο χωριό άρχισαν να κτίζουν καλύβες και να διορθώνουν τα μισοκαμένα σπίτια.

Μετά την απελευθέρωση μια νέα κατάσταση δημιουργήθηκε στην ύπαιθρο. Έκαναν την εμφάνιση αντάρτες αριστεροί και συγχρόνως ομάδες δεξιών. Τότε η κατάσταση γίνεται χειρότερη και δυσκολότερη. Σε λίγο αρχίζει ο εμφύλιος πόλεμος. Οι κάτοικοι της υπαίθρου υπέφεραν τα πάνδεινα. Μεγαλύτερη καταστροφή έπαθαν οι κτηνοτρόφοι, οι φιλήσυχοι άνθρωποι, οι νοικοκυραίοι. Αυτοί, που δεν πείραζαν κανέναν και εργάζονταν σκληρά, καταστράφηκαν. Χάθηκαν γονείς, παιδιά, πολλοί άνδρες. Έμειναν ορφανά και οικογένειες απροστάτευτες. Οι περισσότεροι εκτελέστηκαν χωρίς κανένα λόγο, χωρίς να έχουν βλάψει κανέναν.

Κλείνοντας το κεφάλαιο του εμφυλίου πολέμου παρακαλώ το Θεό να μην ξαναεπιτρέψει τέτοια καταστροφή.

Με το τέλος του εμφυλίου πολέμου, το 1949, άρχισε μια νέα περίοδος στο χωριό μας. Οι κάτοικοι βρήκαν την ησυχία. Αποκαταστάθηκε η τάξη. Οι κτηνοτρόφοι γύρισαν στα βουνά και οι γεωργοί ασχολήθηκαν με τα χωράφια. Αρχισε η ανοικοδόμηση του χωριού. Έγιναν ωραία σπίτια, μαγαζιά, παντοπωλεία, ψητοπωλεία, δρόμοι, πλατείες.

Στο πανηγύρι του χωριού.

Από το πανηγύρι του χωριού

*ο Μητροπολίτης Δωρόθεος επισκέπτεται τον Κλεινοβό
(1953)*

Κατηχητικό Σχολείο Κλεινοβού

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ

α. Λευίτοχώρι

Ο Κλεινοβός πρέπει να ονομασθεί Λευιτοχώρι, γιατί ανέδειξε αξιόλογους Κληρικούς, οι οποίοι ανήλθαν στα ανώτατα αξιώματα της Εκκλησίας της Ελλάδος, του Οικουμενικού Πατριαρχείου της Κωνσταντινουπόλεως, του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας, καθώς και της Ιεράς Μητροπόλεως Σταγών, Σηλυβρίας, Φιλιππουπόλεως. Αναλυτικά θα γίνει λόγος στα επόμενα κεφάλαια.

β. Εκκλησίες

Ο Κλεινοβός έχει πολλές και αξιόλογες εκκλησίες με άριστη αγιογράφηση και σπάνιες επιγραφές. Στο κέντρο του χωριού βρίσκεται η Αγία Παρασκευή (1876) και γύρω-γύρω τα εξωκλήσια : Αγίας Κυριακής, Αγίου Γεωργίου, Τιμίου Προδρόμου, Προφήτου Ηλία, Αγίου Αθανασίου, Αγίου Τρύφωνος, Αγίας Τριάδος και Παναγίας.

Ξακουστά είναι τα μοναστήρια των Αγίων Αποστόλων και της Ιεράς Μονής Παναγίας Χρυσίνου (σήμερα υπάγεται στην ενορία του Συνοικισμού των Αμπελιών).

Το τέμπλο της Αγίας Παρασκευής είναι ξυλόγλυπτο με πολλές παραστάσεις και εικόνες από το 18ο αιώνα. Την εικόνα του Προδρόμου έχει αφιερώσει ο Πατριάρχης Ιερόθεος με την εξής επιγραφή:

"Δέησις του δούλου του Θεού Ιεροθέου, Επισκόπου Ζητουνίου, εκ κώμης Κλεινοβού επιτροπεύοντος του Παπαρίζου υιού Παπανίκου ντόμπου καλώς γράφουσα χειρί Γεωργίου εκ πόλεως Ιωαννίνων 1803 Μαρτίου 23".

Η Εκκλησία της Αγίας Παρασκευής Κλεινοβού

Μέρος του τέμπλου Αγίας Παρασκευής Ξυλόγλυπτο

Στην εικόνα των δώδεκα Αποστόλων υπάρχει η επιγραφή:

" Δέσεις του δούλου του Θεού Τουρουφετίου των χαλατζιδων των εν Τρίκκη 1797 Αυγούστου 20"

Οι υπόλοιπες εικόνες είναι αχρονολογητες.

γ. Εφημέριοι

Στον Κλεινοβό υπηρέτησαν σαν εφημέριοι οι εξής: ο π. Γεώργιος Κ. Οικονόμου από τον Κλεινοβό, ο π. Νικόλαος Τσιάφης από την Καστανιά, ο π. Χρήστος Δόικος από την Κρανιά, ο π. Χρήστος Οικονόμου από την Τζούρτζια, ο π. Γεώργιος Ντόβας από το Ροπωτό, ο π. Γρηγόριος Κατσούλης, ο π. Λάμπρος Παπαλαμπρου, ο π. Ευάγγελος Σαμαράς από την Τζούρτζια, ο π. Αμβρόσιος Βελέντζας αρχιμανδρίτης, ο π. Ιωάννης Σ. Πίσπας πρωτ/ρος (1952-57) από τον Κλεινοβό, ο π. Χαράλαμπος Ηλιάδης, ο π. Ιωάννης Τσιοκάνης, ο π. Γεώργιος Σαμαράς από την Αγία Παρασκευή, ο π. Σωτήριος Φέφης στα Αμπέλια, από την Χρυσομηλιά, ο π. Κων/νος Μπένζιας από την Αηδόνα και ο π. Δημήτριος Μανούρας, από την Πιαλεία.

δ. Ιεροψάλτες

Ο πρωτοψάλτης Γεώργιος Γκέκας, ο Κων/νος Βότσαρης αναγνώστης, ο Κων/νος Βαλκανιώτης ή «Φερεντής», ο Σωτήριος Γ. Πίσπας, ο Σωτήριος Παπαδημητρίου, ο Ιωάννης Φίλος πρωτοψάλτης και ο Σωτήριος Μούτος.

Σήμερα ψάλλουν ο Κ. Λάσκαρης, ο Σωτ. Σκοπελίτης, ο Κων/νος Μανώλης, ο Παναγιώτης Πρέβεζας, ο Στέφανος Μπαλάνης και ο Γεώργιος Τσιομπίκας.

ε. Νεωκόροι

Υπηρέτησαν ως νεωκόροι για πολλά χρόνια ο κ. Δημήτριος Ρέτος (ο Τάκας) με τη γυναίκα του κ. Φανή ή Φάνου και ο μαθητής Θεόδωρος Κ. Παναγιώκας.

Σήμερα υπηρετούν και φροντίζουν την εκκλησία η κυρία Πάτρα και ο κ. Γεώργιος Παλάγκας. Πρόσφορα ζύμωναν η Πολυξένη Στατήρα, η Ευαγγελία Δ. Τσιομπίκα, η Αργύρω Νικοβιού, η Ειρήνη Μπαλάνη, η Ελένη Γρηγορίου Αμβράζη, η Παρασκευή Παπακώστα και η Ευρυδίκη Τσιομπίκα.

στ. Ιερές Μονές*Ιερά Μονή Αγίων Αποστόλων*

Το μοναστήρι των Αγίων Αποστόλων Πέτρου και Παύλου κτίσθηκε τον 17ο αιώνα. Βρίσκεται Β.Α του Κλεινοβού σε μια πολύ ωραία τοποθεσία. Απέχει λίγα χιλιόμετρα από το χωριό και μπορεί κανείς να φθάσει σ' αυτό και με αυτοκίνητο. Ολόκληρο το μοναστήρι περιτοιχίζει η πλούσια βλάστηση. Εορτάζει την 29η Ιουνίου. Την παραμονή τελείται ο Μέγας Εσπερινός και η Παράκληση το δε πρωί πανηγυρική αρχιερατική Θεία Λειτουργία και αρτοκλασία.

Το μοναστήρι παλαιότερα γνώρισε ημέρες δόξης και έχει δώσει μεγάλη θρησκευτική παρουσία. Εμόνασαν σ' αυτό λόγιοι μοναχοί και ιερομόναχοι, όπως οι: Κυπριανός, Θεόκλητος, Αγάπιος, Πορφύριος Ιερώνυμος. Ήταν ένα πραγματικό περιβόλι της Παναγίας με τα ωραία ηλιόλουστα κελιά, με το αρχονταρίκι, με τον ωραίο λαχανόκηπο, με πρόβατα και μελίτσια, με καλλιεργήσιμα χωράφια, με καρποφόρα δένδρα, όπως καρυδιές, κερασιές αμυγδαλιές και μηλιές.

Το μοναστήρι είχε αναπτύξει διακρατικές, θα λέγαμε, σχέσεις. Είχε αλληλογραφία με τη Ρουμανία. Ελειτούργησε σ' αυτό Κρυφό Σχο-

Το Ιστορικό Μοναστήρι των Αγίων Αποστόλων

Μία άποψη της Ιεράς Μονής το 1955 στο Πανηγύρι

λειό. Ο Ιερέας του μοναστηριού Αθανάσιος Οικονόμου ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Ενίσχυσε σημαντικά τον απελευθερωτικό αγώνα και είχε αποκτήσει μεγάλη φήμη σε όλα τα γύρω χωριά.

Με το μοναστήρι αυτό έχει σχέση και ο αγωνιστής Γρηγόριος Λιακατάς, για τον οποίο γίνεται λόγος σε άλλο κεφάλαιο. Οι Κλεινοβίτες αισθάνονται ιδιαίτερη αγάπη για το μοναστήρι τους αυτό, γιατί είναι συνδεδεμένο με τη ζωή τους. Κατά την περίοδο της γερμανικής κατοχής το μοναστήρι φιλοξένησε στα κελιά του τους κατοίκους του χωριού, που έβλεπαν με πόνο ψυχής να καίγονται τα σπίτια τους, καθώς ανηφόριζαν. Και μαζί μ' αυτούς φιλοξένησε και πάρα πολλές οικογένειες από την Καλαμπάκα και τις έσωσε.

Σήμερα σώζεται μόνο το Καθολικό της Ιεράς Μονής. Η ευθύνη για την κατάρρευση βαρύνει αρχές και υπηρεσίες, οι οποίες είχαν τη φροντίδα για την επισκευή, την συντήρηση και την διάσωση των μνημείων της χριστιανικής τέχνης και της ορθοδοξίας γενικότερα.

Ακολουθεί η περιγραφή του Μοναστηριού από το βιβλίο του Κίτσιου Μακρή «Ιερά Μονή Αγίων Αποστόλων Κλεινού»:

«Μισή ώρα από τον Κλεινοβό βρίσκεται το μοναστήρι των Αγίων Αποστόλων. Σε οδηγεί σ' αυτό τραχύς ανήφορος μέσα απ' απότομη κατεβασιά. Πριν από μερικά χρόνια έγινε προσπάθεια για κάποιο δρόμο, μα ο πρώτος χειμώνας τον έσβησε. Γαντζωμένο το μοναστήρι σε μικρό πλάτωμα της απότομης πλαγιάς, με αρκετά χτίσματα για τους ανθρώπους- όπως κελιά, αποθήκες, μαγειρεία, αρχονταρίκι, τα

οποία στο πέρασμα του χρόνου γονάτισαν και έμεινε όρθιο μόνο το Καθολικό. Τούτο με τους τρεις οκταγωνικούς τρούλους του υψώνεται περήφανο, άτρωτο από τη φθορά του χρόνου.

Στις τρεις πλευρές του ορθογώνιου χτίσματος προβάλλουν κόγχες, σχηματίζοντας το γνωστό καθολικό αθωνίτικου τύπου. Ολόκληρο το εσωτερικό του ναού είναι κατάγραφο από καλά διατηρημένες τοιχογραφίες, έργα του « ευτελούς και αμαρτωλού» σαμαρινιώτη ζωγράφου Μιχαήλ Αναγνώστου Δημητρίου, τον καιρό που ήταν αρχιερέας Σταγών (Καλαμπάκας) ο Κύριλλος από την Κοζάνη, με συνδρομή « των ευλογημένων ιερομονάχων πατέρων Κυπριανού και Θεοκλήτου, δι' επιστασίας κυρού Γεωργίου Χρίστου Σακελλαρίου προεστώτος».

Αυτός ο βουνίσσιος ζωγράφος είχε ένα ιδιότυπο τάλαντο, έντονα διακοσμητικό. Πολυπρόσωπες συνθέσεις με κάποια πανηγυρική μεγαλοπρέπεια, ζωηρές- θεατρικές θά 'λεγα - κινήσεις, επιμελημένη απόδοση των λεπτομερειών στις φορεσιές και τις πανοπλίες και η κοινή στη εποχή του (τέλη 18ου αιώνα) επιστροφή των αγίων στη γήινη προέλευσή τους. Αξιοπρόσεκτος χρωματιστής, έχει ιδιαίτερη κλίση προς τις έντονες τονικές αντιθέσεις.

Ωραίο ξυλόγλυπτο τέμπλο, έργο του 1789, άμβωνας, αναλόγια και άλλα καλοκαμωμένα εκκλησιαστικά σκεύη συμπληρώνουν τον εσωτερικό εξοπλισμό του ναού. Θα μου επιτραπεί - για πρώτη φορά - να παραμερίσω τα έργα τέχνης και να παρουσιάσω τις επιγραφές που φωτίζουν μερικές πλευρές της εθνικής μας ζωής στα χρόνια της Τουρκοκρατίας.

Στην επάνω παρυφή της πόρτας του ναού είναι γραμμένη μια επιγραφή που πιάνει όλο το πάχος του τοίχου, με στίχους του Αγίου Ζωσιμά, στο συνηθισμένο τύπο των επιγραφών που μπαίνουν συχνά στην είσοδο εκκλησιών για να δημιουργήσουν κλίμα « φόβου» στον εισερχόμενο. Η διατύπωσή τους είναι σχεδόν ταυτόσημη, με μικρές παραλλαγές: « μέ φόβο, τρόμον έμβαινε μέσα στην εκκλησίαν δια να έχης βοηθόν Δέσποινα την Μαρίαν» (Θεοτόκος Μουρεσιού 1792), «Με φόβον τρόμον έμβαινε μέσα στην εκκλησία, δια να έχης βοηθόν Τριάδα την Αγίαν» (Αγία Τριάδα Μακρινίτσας 1836).

Κατά τον ίδιο περίπου τρόπο αρχίζει και η επιγραφή των Αγίων Αποστόλων του Κλεινοβού, μόνο που αντί για υπόσχεση βοήθειας έχει απειλή τιμωρίας. μα η σημασία της επιγραφής βρίσκεται αλλού, στο ότι είναι γραμμένη κατά τρεις τρόπους.

Στον «Ελληνικόν», δηλαδή στην επίσημη εκκλησιαστική γλώσσα,

στο «απλούν» , δηλαδή στη δημοτική της εποχής, και στο « βλαχικόν» με ελληνικούς χαρακτήρες:

ΣΤΙΧΟΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΖΩΣΙΜΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ: «ΦΟΒΩ ΠΡΟΒΑΙΝΕ ΤΗΝ ΠΥΛΗΝ ΤΗΣ ΕΙΣΟΔΟΥ
ΤΡΟΜΩ ΛΑΜΒΑΝΕ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ
ΙΝΑ ΜΗ ΚΑΤΑΦΛΑΧΘΗΣ ΠΥΡΙ ΤΩ ΑΙΩΝΙΩ»

ΑΠΛΟΥΝ : «ΣΚΙΑΖΟΥ Κ' ΕΜΠΑΙΝΕ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ
ΤΡΕΜΕ Κ'ΕΠΕΡΝΕ ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑΝ ΚΟΛΑΣΣΕΣ
ΚΑΙ ΦΩΤΙΑΙΣ ΑΝ ΘΕΛΕΙΣ ΓΙΑ ΝΑ ΦΥΓΗΣ».

ΒΛΑΧΙΚΟΝ: «ΙΝΤΡΑ ΜΠΑΣΙΑΡΕΚΑ ΚΟΥ ΜΟΥΛΤΑ ΠΑΒΡΙ-
ΕΤΡΙΑΜΠΟΥΡΑ ΛΟΥΝΤΑΛΟΥΙ ΜΑΡΙΑ ΚΟΥΜ-
ΝΙΚΑΤΟΥΡΑ ΦΩΚΟΥΛΟΥ ΑΚΣΙ ΣΗ ΚΟΛΑΣΗ
ΤΡΑ ΣΚΑΚΗ.»

Το πρώτο, το «ελληνικόν», εκφράζει το συντηρητικό- παραδοσιακό στοιχείο της Ορθοδοξίας.

Το δεύτερο, το «απλούν», ασφαλώς δεν είναι άσχετο με το κλίμα που είχε δημιουργήσει το κήρυγμα του λαϊκού διδάχου Κοσμά Αιτωλού για την απελευθέρωση του Γένους και την πνευματική του αναγέννηση, με την αξιοποίηση του λαϊκού πολιτισμού και της δημοτικής γλώσσας. Εχουν περάσει δέκα χρόνια από το μαρτυρικό θάνατο στον Αψο, όμως η απήχηση του κηρύγματός του παραμένει ζωντανή για πολλά χρόνια.

Το τρίτο, το « βλάχικον», συνδέεται με ένα οξύ εθνολογικό-πολιτικό πρόβλημα, που υπήρχε από πολύ παλιά, μα πήρε σαφή έκφραση στην περίοδο των εθνικιστικών ενδοβαλκανικών ανταγωνισμών, μετά τη δημιουργία των εθνικών Κρατών Ελλάδος και Ρουμανίας. Η μεγάλη πλειοψηφία του βλαχικού ή κουτσοβλαχικού στοιχείου έχει καθαρά ελληνική εθνική συνείδηση κι έδωσε σημαντικούς εθνικούς αγωνιστές και ευεργέτες. Για να μην πάμε μακρύτερα, θα σημειώσουμε μόνο τον Αγώνα της Επανάστασης, τον Κλεινοβίτη καπετάν Γρηγόρη Λιακατά. Ωστόσο και σήμερα ακόμη κύριο γλωσσικό εκφραστικό τους μέσο παραμένουν τα «βλάχικα».

Μια άλλη επιγραφή βρίσκεται στη μικρή κόγχη του διακονικού, μέ-

σα στο ιερό. Στο επάνω μέρος υπάρχει αγιογραφία, που παριστάνει ασφαλώς τον Ρωμανό το μελωδό γιατί κρατάει στο δεξί του χέρι κάλαμον και με το αριστερό βιβλίο ανοιχτό, όπου διαβάζονται οι στίχοι: « Η Παρθένος σήμερον τον Υπερούσιον τίκτει και η Γη...». Το έργο είναι κατά τριάντα περίπου χρόνια νεώτερο από τις άλλες τοιχογραφίες και πολύ κατώτερης τέχνης. Το κάτω μισό της κόγχης καταλαμβάνεται από μακριά αυτοβιογραφία του Παΐσιου, που γεννήθηκε στον Κλεινοβό, έγινε αρχικά Επίσκοπος Σταγών και ύστερα Φιλιππούπολης. Δεν είναι τυχαία φυσιογνωμία ο Παΐσιος.

Η φροντίδα του για την ίδρυση σχολείων και η βιβλιοθήκη του, που βρίσκεται στο μοναστήρι της Αγίας Τριάδας των Μετεώρων, δείχνουν άνθρωπο που αγαπάει τα γράμματα και καλλιεργεί τό λόγο.

Αναφέρεται πως γεννήθηκε στον Κλεινοβό, έγινε Επίσκοπος Σταγών και ύστερα πήγε στο Άγιον Όρος, όπου ίδρυσε σχολείο στις Καρυές. Από κει πήγε στην Κωνσταντινούπολη. Ακολουθεί αυτούσιο κείμενο αυτοβιογραφίας του:

«ου πολλού μεν τοι παρραρυέντος καιρού, χρείας κατεπειγούσης, κατ'υψηλήν επιταγήν του βασιλείου κράτους προς την αγιωτάτην εκκλησίαν, απηστάλθην έξάρχος εις πελοπόνισον και λακωνικήν, λέγω την μάνην, και περιήλθον ταύτας κατά πόλεις και κωμοπόλεις δι'υψηλού βασιλικού ορισμού και γραμμάτων πετριαρχιακών συνοδικών διδάσκων και στηρίζων τον χριστεπόνυμον λαόν, και υποτελή επ'ευνομία ειρήνη και οφειλομένη υποταγή επί το βασίλειον κράτος, καθ'ότι τότε ο εκ γης και χαμερπών ανυψωθείς γάλλος ναπολέων μπονεπάρτης, δυνάστης και βασιλεύς της Γαλλίας, αυτονόμως αναγορευθείς, κατεπάτησε και κατεκυρίευσε ικανούς τόπους των πέριξ εκείσε βασιλειών, απέπλευσε δε και εις αίγυπτον στρατοπεδεύσας και κρατήσας κακείνης και δι' οικείων κατασκόπων και σκευωριών ενέτεινε τα δολερά αυτού δίκτυα της ταραχής και αποστασίας και εν πελοπονίσω και λακωνία, της θείας δε προνοίας άλλως βουλευσαμένης τα κατ' εκείνον τον χώρον ή εκείνος εννόει, ειρήνη πάλιν και ευνομία εγένετο εν τω πελοπονιασιακώ και λακωνικώ λαώ και η πρέπουσα υποταγή και φορολογία επί το βασίλειον κράτος, εγώ δε μετά την εκτέλεσιν του τοιούτου εξαρχικού υπουργήματος απάρας της πελοπονήσου ανύλθον εις βασιλεύουσαν...».

Θα σημειώσω εδώ πως η «υψηλή βασιλική επιταγή» είναι σουλτανική διαταγή, πως ο «υψηλός βασιλικός ορισμός» λέγεται φερμάνι, το «βασίλειον κράτος» είναι η Τουρκία, «πρέπουσα υποταγή» είναι ο ραγιαδισμός και «φορολογία» είναι το χαράτσι και τα άλλα συναφή.

Θα σημειώσω ακόμη πως ο Παΐσιος κάνει στα 1818 έναν σκόπιμο αναχρονισμό. Μιλάει για το 1798, τη χρονιά της εκστρατείας στην Αίγυπτο, όταν ο Ναπολέων εκπροσωπούσε το πνεύμα της Γαλλικής Επανάστασης, που αργότερα το προδίδει και γίνεται «δυνάστης και βασιλεύς της Γαλλίας». Τρία χρόνια αργότερα ξεσπάει η Ελληνική Επανάσταση, το θαυμάσιο αυτό άνθος του πνεύματος «της ταραχής και αποστασίας», που καταλύει για ένα μεγάλο μέρος του ελληνικού χώρου «την πρέπουσαν υποταγήν και φορολογίαν επί το βασιλείον κράτος».

Η διαθήκη του Παΐσιου στην δεξιά κόγχη της Ιεράς Μονής Αγίων Αποστόλων

Ο Παΐσιος μετά την αποστολή του στην πελοπόννησο μένει δέκα χρόνια στην Πόλη, όπου ασχολείται με εκπαιδευτικά και φιλανθρωπικά έργα. Υστερα εκλέγεται Αρχιερέυς Σηλυβρίας, αλλά μένει μόνο δέκα οκτώ μήνες εκεί. Τον καλούν πάλι στην Πόλη, όπου του ανακοινώνουν πώς μετατέθηκε στην Φιλιππούπολη. Εκεί βρίσκει μεγάλο εκκλησιαστικό χρέος, στο οποίο προστίθενται και τα δικά του έξοδα, ανάμεσα στα οποία σημειώνει τα «τακτικά δωρήματα εν πόλει» και τα δώρα «προυχόντων εξωτερικών και ημετέρων χριστιανών», επιβεβαιώνοντας άμεσα όσα καταγγέλλει ο «Ανώνυμος Ελλην» για τον τρόπο εκλογής των εκκλησιαστικών αρχόντων.

Η Τρίτη επιγραφή βρίσκεται στην κόγχη της Πρόθεσης, μέσα στο ιερό. Είναι αναγραφή ονομάτων για μνημόνευση:

*«Παισίου αρχιερέως
κυπριανού-Θεοκλήτου των ιερομονάχων
γονέων και συγγενών αυτών*

όποιος ιερέυς αν δεν πάρη ξεχωριστήν μερίδα δια αυτά τα ονόματα θέλει δώσει λόγον τω Θεώ ότι αυτοί έφθιασαν τον τέμπλον και την ιστορίαν της εκκλησίας και άλλα του μοναστηριού».

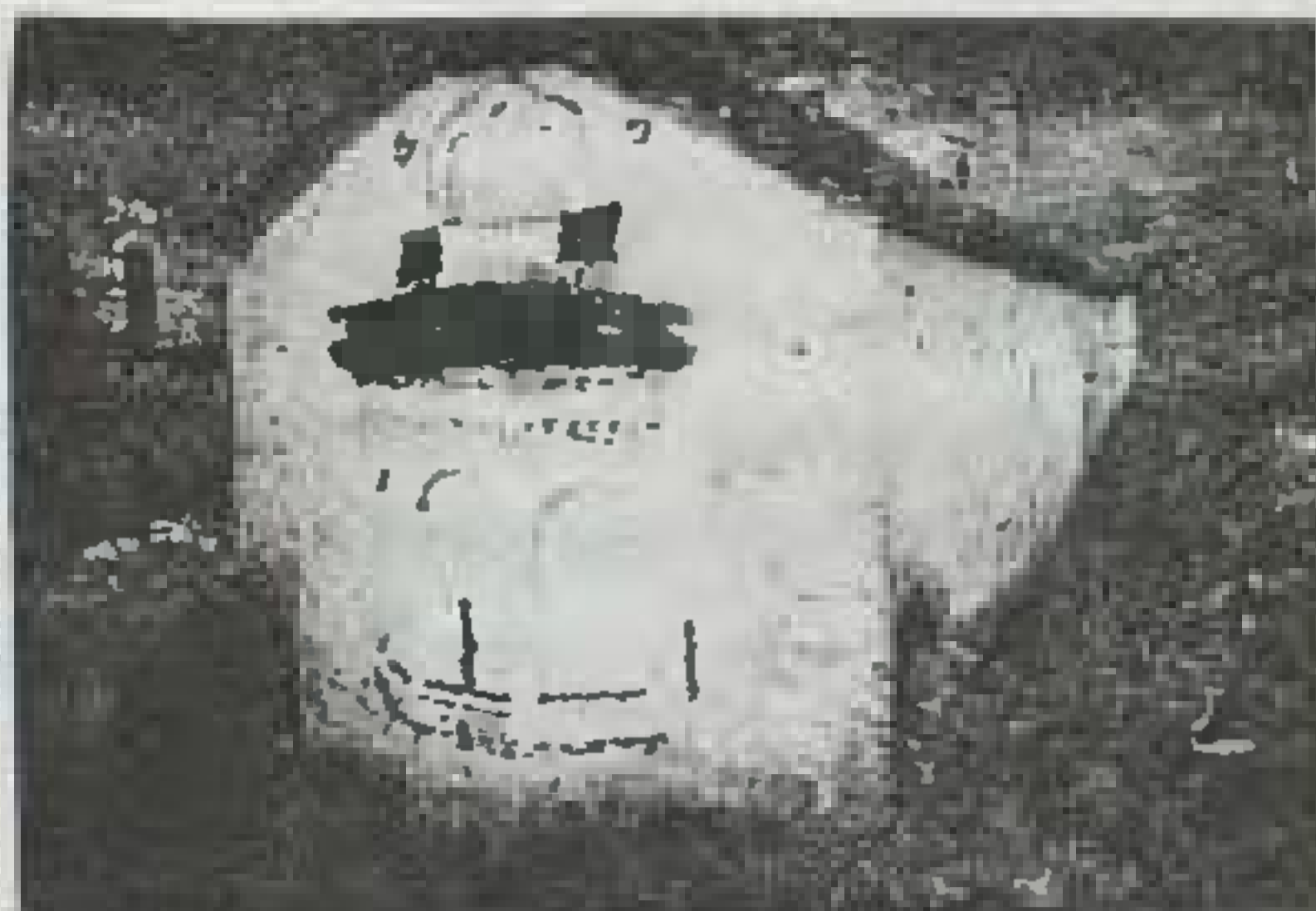
Ιστορία της εκκλησίας σημαίνει ζωγράφισμα του ναού. Από άλλες επιγραφές διαπιστώνεται πως ένα μέρος των τοιχογραφιών και το τέμπλο έγιναν «αρχιερατεύοντος» του Παισίου. Επίσης μνημονεύονται ο Κυπριανός και ο Θεόκλητος σαν συνδρομητές της τοιχογραφίας. Παραλείποντα στην αναγραφή της κόγχης, προφανώς επειδή είναι λαικοί, τον Γεώργιο Χρίστου Σακελλαρίου, που επιστάτησε στην κατασκευή του τέμπλου. Παραμένει, όμως, ανεξήγητο, γιατί ο Παισιος παραλείπει σκόπιμα το όνομα του προκατόχου του Κυρίλλου, στις μέρες του οποίου έγινε το μεγαλύτερο μέρος των τοιχογραφιών».

Ιερά Μονή Παναγίας Χρυσίνου

Δύο χιλιόμετρα από τα Αμπέλια (παλιά Καρούτια) του Κλεινοβού και πάνω στον αμαξωτό δρόμο για Κλεινό-Χρυσομηλιά, βρίσκονται τα χάνια Σαμαρά-Σορτίκου. Δέκα λεπτά με τα πόδια, στη θέση Παλιομονάστηρο, υπήρχε Βυζαντινό μοναστήρι με την ονομασία Παναγία της Χρυσίνου. Σύμφωνα με την τοπική παράδοση, οι Τούρκοι έκαψαν το μοναστήρι της Χρυσίνου και οι μοναχοί για περισσότερη ασφάλεια ανέβηκαν ψηλότερα στα Μπουζιάνα.

Ο Δ. Χατζηγάκης αναφέρει στο βιβλίο του πως οι μοναχοί είδαν την Παναγία να κάθεται εκεί σε πλακερό κοτρώνι. Άλλη παράδοση λέει πως βρέθηκε σε σπηλιά βράχου η εικόνα της Παναγίας, που είχε φύγει από το παλιό Μοναστήρι και ήρθε εδώ. Επίσης αναφέρεται ότι οι χριστιανοί πολλές φορές είδαν την Παναγία Φωτοστεφανωμένη να κάθεται σε ένα βράχο. Η επιθυμία της Παναγίας ήταν να κατοικήσει εκεί, που η θέα είναι απεριόριστη. Το Μοναστήρι περιβάλλεται από δάσος με δρυς, πουρνάρια, απαλόκεδρα και λίγα έλατα. Το βουνό, στους πρόποδες του οποίου είναι κτισμένο το Μοναστήρι, από το σχήμα του ονομάζεται Σούρλα. Επίσης το Μοναστήρι έχει ένα πλάτωμα εμβαδού περίπου εξήντα πέντε ως εβδομήντα στρέμματα.

Ο επισκέπτης μπορεί να δει τα Αμπέλια, το Καστράκι, την Καλαμπάκα, την Κρύα Βρύση, την κλεινοβίτικη ποταμιά, καθώς και το πέ-

Ιερά Μονή Παναγίας Χρυσίνου

Προσκυνητές
στην Ιεράν
Μονή

τρινο δάσος των Μετεώρων.

Όσα αναφέρει ο Χατζηγάκης για τις εμφανίσεις της Παναγίας μας τα έχουν διηγηθεί οι γονείς μας. Μάλιστα, όταν κατεβαίναμε από τον Κλεινοβό για το Μοναστήρι, μας κατέβαζαν από τα ζώα να πάμε πεζοί, γιατί ο τόπος ήταν ιερός. Σώζεται και η πλάκα που κατά την παράδοση κάθησε η Παναγία, καθώς και ο βράχος με τη σπηλιά. Εκεί κτίστηκε ένα εικονοστάσι.

Το Μοναστήρι παλιά, όταν ήταν μία ενορία ο Κλεινοβός και τα Αμπέλια, γιόρταζε στις 23 Αυγούστου, στα εννιάμερα της Παναγίας. Δεν μπορώ να ξεχάσω αυτή τη γιορτή. Ανήμερα με τους γονείς και πολλούς άλλους μικρούς και μεγάλους, μερικοί καβάλα στα ζώα (όσοι είχαν) και άλλοι περνώντας με τον τρουβά και μία κουβέρτα φορτωμένοι, κατεβαίναμε στη χάρη της. Σωστό πανηγύρι. Συμμετείχαν όλα τα γύρω χωριά. Κρύα Βρύση, Ελάφι, Κλεινοβός, Αμπέλια, Καλογριανή, Χρυσομηλιά πηγαίνουν στη Σταφύλλα, για την οποία θα γίνει λόγος παρακάτω. Παρακολουθούσαμε τον εσπερινό και την παράκληση της Παναγίας. Το βράδυ μέναμε εκεί. Είχε ωραία βρύση στο προαύλιο της Μονής. Η αυλή ήταν πλακοστρωμένη και το μπαλκόνι της Μονής ευρύχωρο. Υπήρχε ειδικό δωμάτιο, για τον ιερέα και την οικογένειά του.

Το πρωί γινόταν Θεία Λειτουργία, κήρυγμα και αρτοκλασία. Μετά το τέλος της Θείας Λειτουργίας κατεβαίναμε στην τοποθεσία Σταφύλλα. Ονομάστηκε έτσι γιατί είχε πολλά φύλλα και πολύ ίσκιο. Αφού τελείωνε το μεσημεριανό φαγητό, άρχιζε το γλέντι με κλαρίνα και βιολιά. Τα παιδιά έπαιζαν στα καταπράσινα λιβάδια. Μέναμε εκεί μέχρι αργά το βράδυ. Δυστυχώς η ωραία αυτή παράδοση και συνήθεια εγκαταλείφθηκε.

Η Μονή Χρυσίνου (λέγει η παράδοση) πήρε το όνομα αυτό, γιατί η Παναγία γιάτρευε όσους υπέφεραν από την αρρώστεια χρυσή (ίκτερος).

Θεωρώ ενδιαφέρον να παραθέσω αυτούσια, την λεπτομερή περιγραφή των τμημάτων της Ιεράς Μονής, (του ναού, του ιερού, της βιβλιοθήκης) καθώς και την αναφορά στο προσωπικό αυτής, όπως δίνεται σε βιβλίο του Δημ. Καλούσιου.

Ο Ναός

Στην οροφή του ναού, εικονίζεται ο Παντοκράτορας, περιστοιχισμένος από αγίους και αγγέλους. Μόλις μπαίνουμε στο ναό, στα αριστερά μας (δυτικός τοίχος), εικονίζεται ολόσωμος ο φοβερός φύλακας, ο άρχων Μιχαήλ, με την μεγαλογράμματη επιγραφή:

ΕΙ ΜΕΝ ΦΙΛΟΣ ΠΕΦΥ
ΚΑΣ ΕΙΣΕΛΘΕ ΧΑΙΡΩΝ
ΕΙ ΔΕ ΕΧΘΡΟΣ Κ(ΑΙ) ΒΑΣΚΑ
ΝΟΣ Κ(ΑΙ) ΓΕΜΩΝ ΔΟΛΟΥ
ΠΟΡΡΩ ΠΟΡΡΩ ΠΕ
ΦΕΥΓΕ ΤΗΣ ΠΥΛΗΣ ΤΑΥΤΗΣ

Πρόκειται για μια συνηθισμένη επιγραφή, η οποία γράφεται πολλές φορές στην είσοδο των ναών μας με σκοπό να εμπνεύσει στους εισερχόμενους το φόβο του Θεού, το ιερόν δέος.

Στον εξωτερικό νότιο τοίχο του κυρίως ναού, ψηλά, είναι εντοιχισμένη μία κεραμόπλακα, στην οποία είναι χαραγμένη, σε 6 στίχους, η παρακάτω επιγραφή: «αγαπίου ιερουνο/μαχου/ επι ετι/ ΑΨΜΑ/Αυγου/στου».

Υπάρχουν ακόμα, εντοιχισμένα, ένα χρωματιστό ροδιακό πιάτο και μία πήλινη μισούρα (βαθύ πιάτο), χρωματισμένη κι αυτή. Δύο τέτοιες μισούρες, από τις οποίες μόνο η μία είναι χρωματιστή, έχουν εντοιχιστεί ψηλά, κάτω από τη στέγη, στον βόρειο τοίχο του κυρίως ναού. Στο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου είναι γραμμένη, σε 7 στίχους, η παρακάτω μεγαλογράμματη κτητορική επιγραφή:

+ΑΝΗΓΕΡΘΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΗΘΗ Ο ΘΕΙΟΣ ΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΠΑΝΣΕΠΤΟΣ
 ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΕΥΛΟ/ΓΗΜΕΝΗΣ ΕΝΔΟΞΟΥ
 ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ ΔΙΑ
 ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΔΟΥ/ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΠΡΟΤΟΣΙΓΓΕ-
 ΛΟΥ ΚΥΡΙ(ΟΥ) ΑΓΑΠΙ(ΟΥ) ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΚΛΗΝΟΒΟΥ/+
 ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩ(ΤΑ)ΤΟΥ
 ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΣΤΑΓΩΝ ΚΥΡΙ(ΟΥ) ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΗΜΩΝ
 ΤΩΝ ΤΑΠΙΝΩΝ ΑΥΤΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΩΡΓΙ(ΟΥ) ΚΑΙ/ ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΕΚ
 ΚΟΜΗΣ ΚΑΛΑΡΡΥΤΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ Σ(Ω)ΤΗΡΙΟΝ ΕΤΟΣ ΑΨΜ:
 ΦΕΝΡΟΥΑΡΙ(ΟΥ) Β' / 1740.

Από την παραπάνω επιγραφή, πληροφορούμαστε τα εξής:

1. Το καθολικό είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου.
2. Η ανέγερση και ιστόρηση (αγιογράφηση) που έγιναν, η μία μετά την άλλη, χωρίς απώλεια χρόνου, αποπερατώθηκαν στις 2-2-1740. Ειδικά για την ιστόρηση μπορούμε να πούμε πως συμπληρώθηκε, μέχρι τον Αύγουστο του 1741, αν λάβουμε υπόψη μας την εξωτερική επιγραφή «ΑΨΜά Αυγούστου».
3. Οι δαπάνες της ανέγερσης και της ιστόρησης, κατά κύριο λόγο, οφείλονται στον Κλεινοβίτη πρωτοσύγκελλο Αγάπιο, το όνομα του οποίου συνατήσαμε και στην εξωτερική επιγραφή, καθώς και στα ονόματα της πρόθεσης (βλέπε παρακάτω στο ιερό).
4. Η ιστόρηση έγινε από 2 Καλαρρυτινούς αγιογράφους, τους αδελφούς Γεώργιο και Στέργιο.
5. Στα 1740 επίσκοπος Σταγών (=Καλαμπάκας), στην επαρχία των ο-

ποιών ανήκει η μονή, ήταν ο Θεοφάνης, που χαρακτηρίζεται ως λογιώτατος, δηλ. πολύ μορφωμένος.

Στο προσκυνητάρι υπάρχει μία φορητή εικόνα της Παναγίας. Στα κάτω μέρος παριστάνει την Κοίμηση και στο πάνω την Μετάστασή της. Σ'αυτήν διαβάσαμε την παρακάτω τετράστιχη επιγραφή με το όνομα του αγιογράφου.

+ ΧΕΙΡ ΤΑΠΙΝΟΥ/ ΝΙΚΟΛΑΟΥ/ 1723/ Ιουνιος

Παρά τη ζωηρή μας επιθυμία, δεν έγινε δυνατό να δούμε και να καταγράψουμε τις παλιές εικόνες. Έτσι, αντιγράφουμε από τον Τρ. Παπαζήση τα παρακάτω:

«Σε εικόνα της Οδηγήτριας αναγράφεται με μικρογράμματη γραφή: «ΑΨΚΓ/ χερ/τα/πινού Νικ/κολάου (1723)».

Η εικόνα αυτή είναι δημιούργημα, όπως και η προηγούμενη, του ζωγράφου Νικολάου, διαφορετική από εκείνη.

Το ιερό

Οι εσωτερικές διαστάσεις του ιερού, χωρίς να υπολογίζουμε την κόγχη, είναι 3,94 μ. πλάτος και 2.10 μ. μήκος. Για να μεγαλώσει κάπως ο χώρος, ανοίγεται σε ολόκληρο τον ανατολικό τοίχο (εσωτερικώς) μία μεγάλη αψίδα. Υπάρχει μία ημικυκλική κόγχη με μία σχισμή, ενώ άλλη μία σχισμή ανοίγεται και στο αψιδωτό κογχάριο της πρόθεσης. Εδώ ανάμεσα σε άλλα ονόματα, αναγράφονται και τα παρακάτω:

ΠΑΡΗΣΙΑ/ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ αρχιερέος/ ΑΓΑΠΙΟΥ ιερομονάχου/ ιωάσαφ μοναχού.

Στο διακονικό (ανατολικό τοίχος) και στη βόρεια πλευρά ανοίγεται, επίσης από ένα αψιδωτό κογχάριο. Η Αγία Τράπεζα αποτελείται από μία μονοκόμματη πλάκα (πέτρινη) , που στηρίζεται σε μία κολόνα κι έχει και κιβώριο, στολισμένο με ένθετες φιλντισένιες ψηφίδες. Το δάπεδο του ιερού διατηρεί ακόμα τις παλιές πλάκες. Τέλος, έχουμε και 3 παραθυράκια, 2 ανατολικά και ένα νότια.

Το ιερό εξωτερικά

Η κόγχη είναι τρίπλευρη με ισάριθμα μονά και τυφλά τόξα. Στο πάνω μέρος της αψίδας υπάρχει μία διπλή οδοντωτή πλίνθινη ταινία. Ψηλότερα ακόμα, στον ανατολικό τοίχο, και πάνω από τα 2 παραθυράκια, σχηματίζεται μία τρίλοβη κόγχη, που περιβάλλεται από μία πλίνθινη οδοντωτή ταινία. Δεξιά και αριστερά της έχει εντοιχιστεί από ένα

χρωματιστό ροδιακό πιάτο, για στολισμό, ενώ στο βόρειο και στο νότιο τοίχο του ιερού έχει εντοιχιστεί από ένα βαθύ χρωματιστό πιάτο (μισούρα).

Το τέμπλο είναι απλό και λιτό. Το μισό είναι ξύλινο και το άλλο ξυλόγλυπτο και επιχρυσωμένο, με δράκοντες, φύλλα, άνθη και πτηνά να ραμφίζουν σταφύλια. Οι μεγάλες εικόνες του (από Βορρά προς Νότο) είναι:

1. Η βόρεια είσοδος δεν έχει θύρα.
2. Η Παναγία »ΔΩΡΕΑ/ΟΙΚΟΓ. ΧΡΗΣΤΟΥ ΠΡΕΒΕΖΑ».
3. Η Ωραία Πύλη δεν έχει βημόθυρο. Στη συρόμενη εσωτερικώς θύρα εικονίζεται ο Χριστός κρατώντας το Αγιο Ποτήριο: Έχει την εξής επιγραφή: «Δωρίζω την εικόνα 886/ Κ. ΑΘ. Μπαντέκας»
4. Ο Ιησούς Χριστός: «ΔΩΡΕΑ/ ΚΩΝ. ΠΡΕΒΕΖΑ».
5. Ο Ιωάννης ο Πρόδρομος «ΔΩΡΕΑ/ ΒΑΣ. ΞΑΝΘΗ».

Όλες αυτές οι εικόνες είναι καλής βυζαντινής τέχνης, αλλά σύγχρονες. Είναι αχρονολόγητες, αλλά, όπως μας είπαν, ζωγραφίστηκαν στα 1983, δηλ. μετά την κλοπή των εικόνων. Πράγματι, πρόσφατα (1982-1983) οι εικόνες της β' σειράς του τέμπλου (οι μικρές) αφαιρέθηκαν, από ελεεινούς ιερόσουλους και μάλιστα με όλο το πλαίσιο που ήταν τοποθετημένες. Ευτυχώς όμως βρέθηκαν σύντομα. Τις 33 μεγάλες εικόνες του τέμπλου, που διασώθηκαν, τις αντικατέστησαν οι υπεύθυνοι, με σύγχρονες, για να αποφύγουν νέα ιεροσυλία.

Παραθέτουμε κι εδώ τα όσα έγραψε σχετικώς ο Τρ. Παπαζήσης : «Το τέμπλο είναι ξυλόγλυπτο με εικόνα της Παναγίας, εικόνα του Χριστού, όπου αναγράφεται με μεγαλογράμματη γραφή: Χείρ ταπινού/ Νικολάου / ΑΨΚΓ (1723). Και εικόνα του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου, που κρατά ειλητάριο με την επιγραφή «Ιδε ο αμνός) του Θεού) ο αίρων την αμαρτί(αν) του κόσμου/ ούτος εστί/ περί ού εγώ εί/πον οπί/σω μου ερχό/ μενος» (Ιωάν. 1,29-30)».

Η βιβλιοθήκη

Τα χειρόγραφα: Σύμφωνα με την παράδοση υπήρχε εδώ ένα ωραίο αρχαίο χειρόγραφο, το οποίο μιλούσε για την καταγωγή των Κουτσόβλαχων. Παραδίδεται επίσης κι ένα άλλο χειρόγραφο, το οποίο εξιστορούσε τη ζωή του αρματωλού των Τρικάλων Μειντάνη (17ος αιών.). Ο καπετάνιος του Ασπροποτάμου Νικολός Στουρνάρης έλεγε ότι οι πατέρες της μονής του είχαν διαβάσει κάποτε το χειρόγραφο αυτό.

Κατά τον Χατζηγάκη υπήρχε εδώ ένα πλήθος από γράμματα του γνωστού κλεινοβίτη ιεράρχη Ιερόθεου Α', πατριάρχη της Αλεξάνδρειας (1825-1845).

Ο κώδικας 633, της Μεταμόρφωσης των Μετεώρων (Νομοκάνων του 18ου αι.) προέρχεται από τη Μονή του Χρυσίνου, σύμφωνα με το σχετικό κτητορικό σημείωμα:

«Τω παρόν βιβλήων ηπάρχι της ιεράς μονοίς της κημίσεως Θεοτόκου της κόμης Κλήνοβού»

Στο αρχείο της μονής είδαμε ότι, στις 4-2-1917, υπήρχαν εδώ 2 «χειρόγραφα άνευ επικεφαλίδος».

α. Το παρόν βιβληών υπάρχου της μονις της αγιάς/υπερευλογιμίμης δεπηνας υμον θεοτόκου αηπα/θένου...

β. Το παρων βιβλήον υπαρχθς/ ονομαζωμενο Χηρησηνο μονα/στηρι Κληνοβω ονομαζομενο πανα/για κε οπησο να το παρη να εχη την / καταραν κε πησο να το δ....

γ. Το παρόν βιβλίον υπάρχη εκ τις/ μονής χρυσίνου κουμοπόλης Κι/Νεεβο {Κλεινοβό} εγραφι παρε μόου/ του Ηγουμένου / Χ ρ η - στοφόρου Βα{σιλείου} τη 30 Ιανουαρίου / 1911.

δ. Τιμηώτατε και λογίοτατε κ(αι) θεοπροβλιτε/ και θεοφηλέστατε πανιέροτατε.

Ενα παλιό, ακέφαλο και κολοβό, τυπικό, μάλλον του 18 αιώνα. Σ'αυτό είναι αποτυπωμένη η σφραγίδα της μονής, στρόγγυλη και σε συνηθισμένο μέγεθος. Στο δέντρο παριστάνεται η Παναγία με το Χριστό και γύρω - γύρω, σε μιά σειρά, ήταν χαραγμένη η παρακάτω ανορθόγραφη επιγραφή:

+ ΑΓΙΑ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΘΕΟΜΙΤΟΡΟΣ ΧΡΙΣΕΝΟΥ ΥΠΕΡΕΒΛΟΓΙΜΕΝΣ

Ενα μηναίο, επίσης ακέφαλο και κολοβό, δύο μηνών : του Ιουνίου και Ιουλίου, μάλλον του 18 ου αιώνα. Σ'αυτό είδαμε και αντιγράψαμε τις παρακάτω 2 ενθυμήσεις:

α. Εν έτει 1800 Ιουλίου 12/ το παρών βιβλίον υπάρχει της ιεράς/ μονής της υπεραγίας ενδόξου δε/σπίνης ημών Θεοτόκου Χρυσίν εκόμης / Κλοينوβού. Εγώ ο ελάχιστος παπανίκος/ γράψας.

β. Από μοναστύρι Χρίσουνο της παναγίας τις κυμισιός (κατεστραμένοι 2 στίχοι) 21763 Ιουλληος 25.

Στο αρχείο της μονής, για το χρονικό διάστημα 1906-1917, αναγράφονται τα παρακάτω:

1 - Ενα ευαγγέλιο παλιό

2 - Ενα άλλο ευαγγέλιο με μια ασημένια πλάκα της Αναστάσεως

3- Δύο ακόμα ευαγγέλια με ασημένια πλάκα, από το ένα μέρος. Από τις πλάκες αυτές η μία είναι ωοειδής.

Στα 1906, σύμφωνα με το αρχείο, υπήρχαν 20 πνευματικά βιβλία. Στα 1908 κατασκευάσθηκε μία νέα βιβλιοθήκη, στην οποία τοποθετήθηκαν 130 βιβλία. Τέλος στις 4-2-1917 αναφέρεται ότι υπήρχαν 31 έντυπα, όλα σχεδόν απαραίτητα για τις λειτουργικές ανάγκες της μονής. Γενικό σύνολο των εντύπων κάθε είδους, γνωστά σε μας, 193, από τα οποία μερικά πρέπει να επαναλαμβάνονται.

- Το Προσωπικό

- 1- Στα 1881: 6 ενδαιτώμενοι μοναχοί
- 2- Στα 1888: 3 μοναχοί, 2 μοναχές, 4 δόκιμοι άρρενες και 3 υπηρέτες
- 3- Στην απογραφή του 1889: 7 κάτοικοι (6 άρρενες και 1 γυναίκα)
- 4- Στα 1895, σύμφωνα με το αρχείον της μονής, »το προσωπικόν το δαιτώμενον εν τη Μονή σύγκειται:
 - 1) εκ του ηγουμένου Νικάνδρου ιερομονάχου,
 - 2) Κων/νου Παπαβασιλείου, ιερομονάχου,
 - 3) Ανθίμου μοναχού,
 - 4) Θεοδοσίας μοναχής,
 - 5) Ευγενίας μοναχής,
 - 6) Κων/νου-Χερχένη, δοκίμου,
 - 7) Αποστόλου Παπαβασιλείου,δοκίμου,
 - 8) Κων/νου Γεωργίου δοκίμου.

Εις το προσωπικόν τούτο καθόσον αφορά την τροφήν προσθετέον και δύο έτερα ξενιζόμενα καθ'εκάστην ξένα πρόσωπα και άπαντας τους υπηρέτας και ποιμένας τρεφομένους εκ της Μονής, ανέρχεται λοιπόν το προσωπικόν της τροφής εις πρόσωπα 13. επειδή δε οι υπηρέται και ποιμένες υποδύονται εκ της Μονής άπαν το εξ αυτής υποδύομενον προσωπικόν ανέρχεται εις πρόσωπα 11 «Υπηρέτης ήταν ο γρηγόριος Αδάμου και ποιμένας ο θεόδωρος Αδάμου.

- 5- Στην απογραφή του 1896: 5 κάτοικοι
- 6- Στα 1901: 5 κάτοικοι
- 7- Στα 1904 : σύμφωνα με το αρχείο της μονής, »τα απαρτίζοντα το προσωπικόν της μονής πρόσωπα σύγκεινται:
 - 1) Εκ του ηγουμένου Βενιαμίν Σακαλή,
 - 2) Κων/νου Παπαβασιλείου ιερομονάχου,
 - 3) Γαβριήλ Ευασταθίου, απουσιάζοντος προ καιρού,
 - 4) Ιγνατίου Σουμαρούπα, εγκατασταθέντος προ μηνός εν τη Μονή,

- 5) Θεοδοσίας μοναχής, υπεργέρου,
 - 6) μιας κανδυλαναπτρίας εις τον ναόν του μετοχίου «οι άγ. απόστολοι»,
 - 7) ενός υπηρέτου, ενός αιγοβοσκού και ενός αγελαδοβοσκού, εξ ων μόνον ο αιγοβοσκός ούτε διατρέφεται ούτε υποδύεται».
- 8- Στην απογραφή του 1907: 7 κάτοικοι, βοσκός ο Βασ. Αναγνώστου και αγελαδοβοσκός ο Χρ. Μπούκας, σύμφωνα με το αρχείο της μονής.
- 9- Στα 1907-1908 υπήρχαν, εδώ, μόνο 3 μοναχοί:
- 1) Ο ηγούμενος Βαρθολομαίος Ζαγαρέλος,
 - 2) Ο σύμβουλος Κωνσταντίνος Παπαβασιλείου,
 - 3) Ο σύμβουλος Νικόδημος Ιωάννου και
 - 4) ο βοσκός Ιωάννης Ευθυμίου, σύμφωνα με το αρχείο της μονής.

- Οι Ηγούμενοι

(Κατά χρονολογική σειρά με βάση το αρχείο της μονής)

- 1- 1740 -1741 :Αγάπιος ιερομόναχος, ο κτήτορας της μονής
- 2- -1895 : Νίκανδρος Κωνσταντίνου
- 3- 1904-1907 : Βενιαμίν Σακαλής
- 4- 1907-1908 : Βαρθολομαίος Ζαγαρέλος, αρχιμανδρίτης, προσωρινός ηγούμενος, που παραιτήθηκε στις 10-9-1908
- 5- 1908-1913 : Χριστόφορος Βασιλείου. Πέθανε στις 7-9-1913
- 6- 1914-1915 : Νικόδημος Ιωάννου ή Κουτσογιαννάκης

- Οι μοναχοί

(Κατά αλφαβητική σειρά με βάση το αρχείο της Μονής)

- 1- Αγάπιος (1740-1741)
- 2- Ανανίας Γκίνης (1906-1907), Ιερομόναχος. Τον προσκάλεσε η μονή, από τη μονή της Πεντέλης, ως σύμβουλό της.
- 3- Ανθιμος (1895)
- 4- Βαρθολομαίος Ζαγαρέλος (1907-1908)
- 5- Βενιαμίν Σακαλής (1897, 1904-1907 και 1914-1917)
- 6- Γαβριήλ Ευσταθίου (1904)
- 7- Γαβριήλ Κάρζιος ή Γκάρτσιος (1911-1914). Είχε καρεί μοναχός στις 5-10-1911. Υπήρξε σύμβουλος της μονής και πέθανε το α΄

δεκαήμερο του Οκτωβρίου 1914, στο μετόχι της μονής των Ταξιαρχών.

- 8 - Ιγνάτιος Σουμαρούπας (1904)
- 9 - Ιωσήφ (1740-1741)
- 10 - Καλλίνικος. Στον κώδικα 280 της μονής Βαρλαάμ, έχει καταχωρηθεί η παρακάτω ενθύμηση:
1825: ανεπαύθησαν οι αγιοι δύο πατέρες , ο παπα-Κύριλλος και / ο παπα-Καλλίνικος από μοναστήρι Χρυσίνου αιωνία η μνήμη.
- 11- Κάλλιστος Καλαντώνης (1906-1907),προσκληθήκε, με τον Ανανία της Πεντέλης, από την μονή των Ασωμάτων-Πετράκη ως σύμβουλος.
- 12- Κύριλλος (1825). Βλέπε στα σχετικά με τον Καλλίνικο, παραπάνω.
- 13- Κωνσταντίνος Παπαβασιλείου (1895.1904,1908,1910-1911), Ιερομόναχος. Πέθανε την Κυριακή 4-9-1911.
- 14 -Μακάριος ο πρώην Μανασσής (1346-1347). Πέθανε πριν το 1388.
- 15- Μελέτιος Χρήστου Σκυλοδήμος (1911-1915), κατά κόσμον, Μιλτιάδης, από τον Δήμο των Αθαμάνων, κάτοικος Φαρσάλων. Εκάφη μοναχός στις 3-10-1911.
- 16 - Νίκανδρος Κωνσταντίνου (1895)
- 17- Νικόδημος Ιωάννου ή Κουτσογιαννάκης (1906,1908-1911,1913-1915 και 1917) ιερομόναχος.
- 18 - Νικόλαος (1800)
- 19 - Χριστόφορος Βασιλείου (1908-1913).

- Οι μοναχές

(Κατά χρονολογική σειρά, με βάση το αρχείο της μονής)

- 1 - 1888: Δύο μοναχές
- 2 - 1895: Ευγενία
- 3 - 1895-1904: Θεοδοσία (υπέργηρη)

ζ) Εξωκλήσια

1. Του Τιμίου Προδρόμου:

Είναι η δεύτερη μεγάλη εκκλησία του χωριού. Εκεί κοντά υπάρχει και το νεκροταφείο. Στη θέση που είναι η εκκλησία υπήρχε άλλη, παλιά και μικρή. Η νέα κτίσθηκε με πέτρα εκ βάθρων από τον γράφοντα το 1953-54.Είναι ευρύχωρη και κτισμένη από τεχνίτες από τα

Πράμαντα. Αρχιμάστορας ο Ρίζος Τραγουδάρας.

Το 1952-57 ήμουν εφημέριος στην ιδιαίτερη πατρίδα μου ,τον Κλεινοβό. Νέος τότε, με πολύ ζήλο, εργάστηκα σκληρά και σε διάστημα πέντε ετών τακτοποίησα πολλά εκκρεμή θέματα. Η ενορία μου ήταν το πρότυπο στην Ιερά Μητρόπολη Τρίκκης και Σταγών. Σας αναφέρω τα λόγια του αείμνηστου Μητροπολίτη Τρίκκης και Σταγών κυρού Δωροθέου Νάσκαρη, που είπε όταν ήρθε να λειτουργήσει στον Κλεινοβό τον Αύγουστο του 1956: »Πολύ ωραία η εκκλησία. Πραγματικό σπίτι του Θεού».

Ο Μητροπολίτης λειτούργησε στην εκκλησία της Αγίας Παρασκευής.

Το Παρεκκλήσιο του τιμίου Προδρόμου

2. Του Αγίου Γεωργίου:

Είναι κτισμένο σε μια ωραία τοποθεσία κοντά στο Στρίνοβο, απέναντι από την Πέτσια, μέσα σε καταπράσινα λιβάδια. Η διαδρομή από το χωριό είναι μικρή. Την ημέρα της εορτής πηγαίνουν όλοι να εκκλησιασθούν. Είναι εκκλησία παλιά, σταυρεπίστεγος, με μεταγενέστερο πρόναο.

Στα δυτικά τμήματα του Νότιου και Βόρειου τοίχου υπάρχουν τυφλές αψίδες. Ψηλά στα τμήματα υπάρχει ένα παράθυρο τύπου πο-

λεμίστρας και στη Νότια τυφλή αψίδα ένα ακόμη παράθυρο. Στην κόγχη της προθέσεως εικονίζεται η αποκαθήλωση και στην κόγχη του Αγίου Βήματος η Πλατυτέρα των Ουρανών με την επιγραφή:

«Εἰς ἀντίληψιν καὶ ψυχῆς σωτηρίαν/σων ἀγνῶν ἀγνή γράψε δαπάνη ταπεινοῦ πατρό ὄν πρὸς νοητόν/φάλαγγες οκνοῦσι βλέπον/Γεωργίος Θύτης γε κα(αι) οἰκονόμος τελῶν θυσίαν τὴν ἀνάμνησιν, θύτα μέμνησο καμοῦ ἱερέως Γεωργίου, τὸν ωραῖσμόν τὸν δε τῆς ζωγραφίης.

Ενθάδε κοσμήσαντος αἵμασ' ἰδίαις. Τοῖο νέω γι ἐνὶ ἀζομένοιο ἱερώνυμος Οἰκονομίδης/ οἰκονόμος τέλογε Κλυνοβ'ἴσιο, γόνος τοῦ σέο ἀρχιτύποιο χαρακτήρος βροτοειδούς, ἀλλὰ ἀδιάφθοαρτον, πνεύματι κύρος ἔχων οἰομότεοι σφετέρους γρότασκε τύπον σχετικὸν περὶ οφρανθίοιο τύχη ἀδιοιο ἀναξ».

Στην εικόνα της Παναγίας υπάρχει η εξής επιγραφή:

«Εἰ γε με εἰδέος ἠγαθέοιο σέθεν Θεομήτωρ οἰκονόμος ὁ ἱκέτης δια γ'ἐπιστοίης εἰκόنيο ἀντίτυπον Κλέους χάριν ἀθανάταιον ἐλπίδι εὐσεθέων σοι μολά εὐπρεπέος/εἰδέ τῦνι ἐνὶ Θεσπεσία κυτ' νέα τεύχειν ζωῆς ἦν γράφοιο δια γε προστεθειῆ».

Δια χειρός Δημητρίου (Καλλά) ἀρρύτων 1778 Μαρτίου.

Το Παρεκκλήσιο του Αγίου Γεωργίου σε μια ωραία τοποθεσία

Από το πανηγύρι του Αγίου Γεωργίου

3. Του Προφήτη Ηλία:

Είναι κτισμένο σ'ένα μικρό λοφίσκο και δεσπόζει στην γύρω περιοχή. Είναι άγνωστο πότε κτίσθηκε, αλλά από τις εικόνες του τέμπλου φαίνεται ότι είναι νεώτερο. Στην εορτή του όλοι οι κάτοικοι του χωριού έρχονται να λειτουργηθούν. Όταν έχει ανομβρία τελούν εκεί Θεία Λειτουργία για να βρέξει. Οι γονείς μας διηγούνται ότι σε περίοδο ανομβρίας πήγαιναν στην εκκλησία με ήλιο ολόλαμπρο και γύριζαν στα σπίτια τους με βροχή.

4. Της Παναγίας:

Βρίσκεται στη θέση Βαρβάρα. Εκεί υπήρχε ένα πολύ παλιό εξωκλήσι, πέτρινο, σε πολύ ωραία τοποθεσία, μέσα σε καταπράσινα λιβάδια, απέναντι από τα βουνά με έλατα: «Μαγειρίου», Αράπης, «Κιάτρα Αρόσα», Κόκκινη Πέτρα. Παλιότερα το γιόρταζαν την Παρασκευή της Διακαινησίμου. Πολλοί κάτοικοι πήγαιναν να προσευχηθούν. Σήμερα οι Κλεινοβίτες έχτισαν παραπλεύρως μία νέα πέτρινη εκκλησία, πιο ευρύχωρη.

5. Της Αγίας Κυριακής:

Είναι κτισμένο σε μια ωραία τοποθεσία. Δεσπόζει στην περιοχή και είναι αχρονολόγητο. Όλοι οι κάτοικοι του χωριού χρωστάνε ευγνωμοσύνη στην μεγαλομάρτυρα Αγία Κυριακή, γιατί στην περίοδο του εμφύλιου πολέμου τις ημέρες κάθονταν μέσα στο χωριό και τα βράδια πήγαιναν στην Αγία Κυριακή να προφυλαχτούν. Εκεί υπήρχε

Το παρεκκλήσιο του Προφήτου Ηλία

Το παρεκκλήσιο της Παναγίας στη θέση «Βαρβάρα»

Το παρεκκλήσιον της Αγίας Κυριακής

το φυλάκιο της Εθνοφρουράς και του χωριού που χάρι στην Αγία δεν έπαθε κανένας τίποτα. Στη εορτή της όλοι οι κάτοικοι εκκλησιάζονται. Οι νέοι και οι νέες του χωριού τα καλοκαίρια, κάθε βράδυ, πάνε περίπατο και ανάβουν τα καντηλάκια.

6. Της Αγίας Τριάδος:

Είναι κτισμένο στους πρόποδες της »Μπάμπας« και της »Κακούρινας«, στη θέση »Μπάλτα«, σε υψόμετρο 1200 μ. στις πρασινάδες, στα έλατα και στα γάργαρα νερά. Το εκκλησιάκι κτίσθηκε προ δεκαπενταετίας περίπου, με τη φροντίδα του Εκκλησιαστικού Συμβουλίου της Κοινότητας Κλεινοβού, και με πρωτοβουλία του Συλλόγου «ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ» Πειραιώς, που βοήθησε και ενίσχυσε την προσπάθεια αποπερατώσεώς του, καθώς και όλων των κατοίκων του Κλεινοβού. Στην εορτή του Αγίου Πνεύματος έρχονται πολλοί προσκυνητές. Κάτοικοι του χωριού, των χωριών της περιφέρειας και πολλοί από την Καλαμπάκα, τα Τρίκαλα, το Βόλο και την Αθήνα.

7. Του Αγίου Τρύφωνα:

Στο συνοικισμό των Αμπελιών της Κοινότητας Κλεινοβού, η οποία αποτελεί ξεχωριστή ενορία, υπάρχουν δύο εκκλησίες. Του Αγίου

Το παρεκκλήσιο της Αγίας Τριάδος στη θέση «Μπάλτα»

Προσκυνητές στο πανηγύρι

Αθανασίου και του Αγίου Μάρτυρος Τρύφωνος.

Είναι εκκλησίες νεώτερες. Του Αγίου Τρύφωνος κτίστηκε προ εικοσαετίας, παραπλεύρως της παλαιάς, η οποία σώζεται. Ο Άγιος Τρύ-

Η Εκκλησία του Αγίου Τρύφωνος Αμπελίων

*Από το πανηγύρι του
Αγίου Τρύφωνος Αμπελίων*

φωνος είναι ο πολιούχος των Αμπελίων και εορτάζεται την πρώτη (1) Φεβρουαρίου. Στη γιορτή συγκεντρώνονται πολλοί χριστιανοί από όλα τα γύρω χωριά, καθώς και από την Καλαμπάκα, τα Τρίκαλα και το Βόλο. Είναι η μοναδική εκκλησία στην Ιερά Μητρόπολη που είναι αφιερωμένη στον Άγιο Τρύφωνα.

Ο Άγιος αυτός είναι προστάτης των αμπέλων, κήπων, λαχανικών γιατί αυτό κατά την ώρα της λειτουργίας, την ημέρα της γιορτής του, διαβάζεται ειδική ευχή στον αγιασμό, που ονομάζεται «όρκος του μάρτυρος Τρύφωνος». Στην εικόνα ο Άγιος Τρύφων εικονίζεται να κρατάει κλαδευτήρι.

8. Του Αγίου Αθανασίου:

Κτίσθηκε τελευταία, από την αρχή, πάνω στα θεμέλια του παλιού εξωκλήσιου. Εορτάζεται στις 18 Ιανουαρίου.

Μετά το τέλος της λειτουργίας στην εορτή του Αγίου Αθανασίου αρχίζει πανηγύρι με λαϊκά όργανα, κρατάει μέχρι το βράδυ. Τα παντοπωλεία προσφέρουν ντόπιο κρασί και ψητό σούβλας.

Δυό μεγάλα παντοπωλεία του Κων/νου Δημοσθ. Τσιούμα και Χρήστου Ταραμπέκη στον Συν/σμό των Αμπελίων διακρίνονται για την καθαριότητα και την εξυπηρέτηση.

9. Του Αγίου Θεοδώρου

Στον Κεινοβό υπήρχε παλιά και παρεκκλήσιο του Αγίου Θεοδώρου, αλλά καταστράφηκε το 1854 από φοβερό σεισμό και από καθίζηση του εδάφους.

Επίσης στη θέση «Ξυλάδες» υπήρχε παρεκκλήσιο του Αγίου Δημητρίου. Σήμερα όμως σώζονται λίγοι μισογκρεμισμένοι τοίχοι. Υπάρχει ακόμη εικονοστάσιο της Αγίας Τριάδος. Στην είσοδο του χωριού, εκεί όπου, όπως διηγούνται οι γέροντες, υπήρχε μεγάλη εκκλησία στο όνομά της, που καταστράφηκε το 1854.

Τελειώνοντας με τις εκκλησίες επισημαίνω πως οι χριστιανοί έκτιζαν τα εξωκλήσια γύρω-γύρω από το χωριό για να τα προστατεύουν από κάθε κακό. Παράλληλα έδειχναν και την ευλάβειά τους σε διάφορους αγίους.

Στην τοποθεσία «Σκάλα» του χωριού είναι κτισμένο ένα εικονοστάσι που ονομάζεται «άρμενα», το οποίο, κατά την παράδοση, έκτισε κάποιος Αρμένιος. Πρωί βράδυ το καντηλάκι είναι αναμμένο.

Το Παρεκκλήσιο του Αγίου Αθανασίου στα Αμπέλια Κλεινού

“Ένας γάμος στα Αμπέλια

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

1. Των Χριστουγέννων

Κατά το παρελθόν τα περισσότερα σπίτια συνήθιζαν να τρέφουν χοίρους για τα Χριστούγεννα. Τα έτρεφαν με καλαμποκάλευρο, πίτουρα, λάχανα και βελανίδια για να τα παχύνουν. Προσπαθούσε η κάθε οικογένεια να έχει το μεγαλύτερο γουρούνι. Την παραμονή τα έσφαζαν για να ετοιμάσουν το χριστουγεννιάτικο τραπέζι, στο οποίο συγκεντρώνονταν όλα τα μέλη της οικογένειας.

Ξημερώνοντας Χριστούγεννα η καμπάνα του χωριού χτυπούσε χαρμόсуνα. Ολοι οι χριστιανοί προσέρχονταν στην εκκλησία, με πεντακάθαρα γιορτινά ρούχα. Η εκκλησία έλαμπε "Χριστός γεννάται δοξάσατε", "Χριστός γεννιέται, χαρείτε". Στη Χριστουγεννιάτικη Θεία Λειτουργία ήταν όλο το χωριό. Ακόμα και οι τσοπάνηδες μετείχαν στη γιορτή, αφού έκλειναν τα γιδοπρόβατά τους στους σταύλους. Ολοι παρακολουθούσαν τη Θεία Λειτουργία μέχρι τέλους, για να μεταλάβουν και να πάρουν το αντίδωρο από του παπά το χέρι.

Μετά τη Θεία Λειτουργία στο σπίτι, τους περίμενε το γιορτινό τραπέζι, με σούπα αχνιστή, ροδοκόκκινο χοιρινό και κεμπάπ. Το απόγευμα γίνονταν οι επισκέψεις σε κείνους που γιόρταζαν.

Τα κορίτσια της κάθε γειτονιάς συγκεντρώνονταν σε ορισμένο μέρος, έφτιαχναν κούνιες στα δέντρα και κουνιούνταν. Εκεί έρχονταν και οι νέοι παρέες- παρέες. Οι αρραβωνιασμένοι κουνιούνταν στις κούνιες της μνηστής τους και οι άλλοι στις κούνιες συγγενικών κοριτσιών.

Στο ίδιο μέρος είχαν και την τραμπάλα (γκρίτσινο). Στη μέση της πλατείας τοποθετούσαν ένα στύλο. Μέσα στο στύλο περνούσαν ένα μεγάλο μαδέρι που είχε στη μέση ειδική οπή. Στις άκρες του κάρφωναν ειδικά σανίδια (κλάπες). Έτσι το μαδερι γύριζε γύρω-γύρω. Αυτές ήταν οι διασκεδάσεις των νέων και νεανίδων του χωριού την εποχή εκείνη.

2. Της Πρωτοχρονιάς

Την παραμονή της Πρωτοχρονιάς τα παιδιά γύριζαν ομάδες- ομάδες στα σπίτια τραγουδώντας τον Άγιο Βασίλη με το συνηθισμένο και γνωστό τραγούδι:

Άγιος Βασίλης έρχεται
από την Καισαρεία,
βαστάει πένα και χαρτί
χαρτί και καλαμάρι.
Το καλαμάρι έγραφε
και το χαρτί ωμίλει.

Από κάθε σπίτι όλα τα παιδιά έπαιρναν φιλοδώρημα. Τα κορίτσια το βράδυ της παραμονής μαζεύονταν σε γειτονικά σπίτια, συγγενικά ή φιλικά κι εκεί περνούσαν ευχάριστα την ώρα τους με τραγούδια, αστεία και παιχνίδια. Τα μεγάλα κορίτσια συνήθιζαν να βάζουν στη φωτιά κόκκους σιταριού με τη σειρά. Ο ένας κόκκος παρίστανε εκείνον που είχε η κάθε μια στο νου της για μέλλοντα σύζυγο. Ο άλλος κόκκος την ίδια την κοπέλα. Εάν οι κόκκοι έσμιγαν, έλεγαν ότι θα "παρθούν" εάν όμως ο ένας κόκκος πετούσε μακριά από τον άλλον, τότε δεν επρόκειτο να ενωθούν με γάμο.

Το πρωί πήγαιναν όλοι στην πρωτοχρονιάτικη Θεία Λειτουργία και αντάλλασαν ευχές για τη νέα χρονιά. Το μεσημέρι στρωνόταν στο σπίτι το πρωτοχρονιάτικο τραπέζι με τα καλύτερα φαγητά και τη βασιλόπιτα.

Η πίτα κοβόταν σε τεμάχια ανάλογα με τα μέλη της οικογένειας. Πρώτα όμως έκοβαν μερίδα για το Χριστό και τον Άγιο Βασίλειο. Μετά έτρωγαν την βασιλόπιτα με προσοχή ψάχνοντας για το φλουρί, το νόμισμα. Οποιος το έβρισκε θεωρούνταν ο τυχερός.

3. Των Θεοφανείων

Τα Θεοφάνεια οι κάτοικοι του χωριού πήγαιναν όλοι στην εκκλησία και παρακολουθούσαν τη Θεία Λειτουργία. Μετά, όπως και σήμερα, ακολουθούσε ο Μέγας Αγιασμός. Από την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής ξεκινούσε η πομπή. Μπροστά πήγαιναν τα εξαπτέρυγα, μετά οι ψάλτες, ο ιερέυς και όλος ο κόσμος. Πήγαιναν στη βρύση του "Γκιγκόρη", όπου ετελείτο η ακολουθία του Μ.Αγιασμού. Τα παι-

διά σε όλο το δρόμο, έψαλλαν το "Κύριε, ελεησον". Οι κάτοικοι ήταν νηστικοί, για να πιούν το αγίασμα και να πάρουν το αντιδωρο.

4. Των Απόκρεω

Είχε και η εορτή των Απόκρεω τα έθιμά της. Τα κορίτσια έκαναν τις γνωστές κούνιες, όπως και τα Χριστούγεννα. Οι άνδρες στα καφενεία χόρευαν.

Σαν βράδυαζε, μαζεύονταν σε ένα σπίτι όλοι οι συγγενείς, φίλοι και γείτονες, όπου συνέτρωγαν και περνούσαν ευχάριστα με γέλια, χαρές, αστεία.

Μετά το φαγητό έκαναν τη «χάψα». Κρεμούσαν ένα αυγό βραστό καθαρισμένο και δεμένο με σπάγγο ή κλωστή. Ενας όρθιος κατηύθυνε το αυγό από την άκρη του σπάγγου κρατώντας το προς τα στόματα όλων των καθισμένων με τη σειρά. Από τρεις φορές στον καθένα. Οποιος το έπιανε με την πρώτη ήταν νικητής. Μερικοί βουτούσαν το αυγό στο γιαούρτι, για να αλειφθούν και να γελάσουν. Μετά άρχιζαν τα τραγούδια μέχρι τις πρωινές ώρες και τέλος διαλύονταν με την ευχή «καλή σαρακοστή».

5. Του Λαζάρου

Από το Σάββατο του Λαζάρου άρχιζε η προετοιμασία για τη Μεγάλη Εβδομάδα. Τα κοριτσόπουλα γύριζαν στα σπίτια με τα καλάθια στολισμένα με λουλούδια και τραγουδούσαν το Λάζαρο.

Ηρθε ο Λάζαρος,
ήρθαν τα Βάια,
ήρθε η Κυριακή
που τρων τα ψάρια.

Σήκω Λάζαρε και μην κοιμάσαι,
ήρθε η μάνα σου από την πόλη
σούφερε χαρτί και κομπολόι.

Οι σπιτονοικοκυρές χαίρονταν που περνούσαν τα παιδιά από τα σπίτια τους και τα φιλοδωρούσαν. Τους προσφερότανε από ένα αυγό, σύκα, λουκούμι και άλλα.

6.Της Μεγάλης Εβδομάδας

Τα βράδια της Μεγάλης Εβδομάδας οι κάτοικοι και κυρίως οι μαθητές του σχολείου παρακολουθούσαν τις Ιερές Ακολουθίες .

7. Του Πάσχα

Το Πάσχα γιορταζόταν όπως και σήμερα. Η καμπάνα του χωριού χτυπούσε χαρμόсуνα και αντιλαλούσε στις γύρω λαγκαδιές και βουνοκορφές. Καλούσε τους χωριανούς να λάβουν μέρος στην Ανάσταση του Κυρίου. Ολο το χωριό στο πόδι. Ολοι στολίζονταν, φορούσαν τα γιορτινά ρούχα και πήγαιναν στην εκκλησία. Ελαμπε η εκκλησία. Την δωδεκάτη ώρα ο παπάς έβγαινε στην ωραία πύλη, ψάλλοντας " Δεύτε λάβετε φως". Ολοι άναβαν τις λαμπάδες και έβγαιναν στο προαύλιο της εκκλησίας. Εκεί διαβαζόταν το Ευαγγέλιο και ψαλλό-

Το ψήσιμο των αρνιών

Ομαδικός χορός του Πάσχα

ταν ζωηρά το "ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ". Συγκίνηση βαθειά κατείχε τους εκκλησιαζόμενους. Ευχές και φιλιά διασταυρώνονταν και όταν τελείωνε η Θεία Λειτουργία, όλοι, με αναμμένες λαμπάδες, γύριζαν στα σπίτια τους. Ετρωγαν αχνιστή μαγειρίτσα και τσούγκριζαν κόκκινα αυγά. Το πρωί στις λουλουδιασμένες αυλές γύριζε η σούβλα για να ψήσει το πατροπαράδοτο πασχαλινό αρνί. Το κοκορέτσι ετοιμαζόταν γρηγορότερα, και αποτελούσε τον μεζέ όσων έπιναν κρασάκι. Ολοι ευθυμούσαν και σκορπούσαν γύρω τους γέλια και χαρές.

Το απόγευμα της Αγάπης, στην πλατεία στήνονταν ο χορός του Πάσχα. Χόρευαν όλοι, άνδρες, γυναίκες, αγόρια, κορίτσια.

Στον εσωτερικό κύκλο χόρευαν οι γυναίκες και στον εξωτερικό οι άνδρες. Ο χορός γινόταν τις τρεις πρώτες μέρες του Πάσχα. Στη διάρκεια του χορού πολλοί νέοι, υποψήφιοι για παντρεία, διάλεγαν την μέλλουσα σύζυγο και ακολουθούσαν τα σχετικά συνοικέσια.

ΑΛΛΑ ΕΘΙΜΑ

1. Την Πρωτομαγιά

Τα παλιά χρόνια οι κάτοικοι συνήθιζαν να βγαίνουν στα βουνά, κοντά στα κρύα νερά κι εκεί έψηναν αρνιά στη σούβλα. Εκαναν φιλικό και οικογενειακό γλέντι με κλαρίνα και βιολιά. Επέστρεφαν στο χω-

Άγιος Γεώργιος, τοποθεσία Κλεινού

Πρωτομαγιά

ριό αργά το βράδυ. Τα παιδιά έκοβαν κλαριά και με λουλούδια έπλεκαν στεφάνι, που το κρεμούσαν στις πόρτες των σπιτιών.

2. Σε ανομβρία

Όταν δεν έβρεχε, πήγαιναν όλοι στο εξωκλήσι του Προφήτη Ηλία που γινόταν Θεία Λειτουργία. Παρακαλούσαν το Θεό να βρέξει. Πρέπει να σημειωθεί πως η εκκλησία μας έχει ειδική ευχή για την ανομβρία, στην οποία μεταξύ άλλων ο ιερέας διαβάζει: «παράσχου τη γη βροχήν εκούσιον και πλήρωσον τους κόλπους αυτής των ζωογόνων σου υδάτων...».

Για να εισακουσθεί η παράκληση, οι χριστιανοί νήστευαν μια εβδομάδα, εξομολογούνταν, κοινωνούσαν και ήταν όλοι γονατιστοί κατά τη διάρκεια που ο παπάς διάβαζε τις ευχές. Είναι αλήθεια πως - όχι λίγες φορές- μετά τη λιτανεία ή την ευχή, σύννεφα πρόβαλλαν στον ουρανό και η πολυπόθητη βροχή πότιζε τα χωράφια.

Για την ανομβρία υπήρχε και το έθιμο της "περπερίτσας". Προκειται για πανάρχαιο έθιμο. Το ρολό της "περπερίτσας" υποδυόταν ένα φτωχό κορίτσι, δώδεκα χρονών, ορφανό από γονείς. Τα μεγαλύτερα κορίτσια το στόλιζαν από την κορυφή μέχρι τα νύχια των ποδιών με κλαριά, χόρτα, λάπατα και πρασινάδες, μα πιο πολύ με "βούζια". Έτσι ετοιμάζαν την "περπερίτσα". Καμιά δεκαριά άλλα κορίτσια συνομήλικά της αποτελούσαν τη συνοδεία της και περιφέρονταν στις γειτονιές τραγουδώντας.

«Περπερίτσα περπατεί, το Θεό παρακαλεί.
Θεέ μου, ρίξε μια βροχή, μια βροχή καλή-καλή,
να ποτίσεις τα σιτάρια, του Θεού τα παρασπόρια..».

Κάθε νοικοκυρά έπαιρνε ένα κανάτι με νερό και κατάβρεχε την "περπερίτσα", η οποία χόρευε και ευχόταν καλή επιτυχία.

Στα άλλα κορίτσια πρόσφεραν τυρί, βούτυρο, αλεύρι. Στο τέλος συγκεντρώνονταν σε ένα σπίτι και με τα υλικά έφτιαχναν μια πίτα, που την έτρωγαν με μεγάλη όρεξη, γιατί ήταν νηστικές και κουρασμένες, αφού όλη μέρα γύριζαν από σπίτι σε σπίτι. Όλες μαζί τραγουδούσαν:

«Βρέξε, Θεέ, βροχή να γίνουν τα σύκα,
τα σταφύλια, να ποτισθεί το χώμα».

Σήμερα το απλοϊκό αυτό έθιμο ξεχάστηκε. Υπάρχουν όμως οι λειτουργίες, οι λιτανείες και οι ευχές της εκκλησίας για την ανομβρία.

3. Στον Τρύγο

Άλλο έθιμο του χωριού μας, κυρίως παλαιότερα, που ο Κλεινοβός είχε πολλά αμπέλια, ήταν ο τρύγος. Κάθε φθινόπωρο (τον τρυγητή) ολόκληρη η οικογένεια προετοιμαζόταν για τον τρύγο. Τα κορίτσια φορώντας άσπρες τσίπες τις βαμβακούλες και χρωματιστές ποδιές, χαρούμενα και τραγουδώντας, γέμιζαν τα καλάθια με σταφύλια, τα οποία στη συνέχεια μετέφεραν με ζώα στις "καρούτες", σπίτια που ήταν τα βαρέλια. Όταν τέλειωνε το μάζεμα των σταφυλιών, οι κοπέλες καθάριζαν τα σταφύλια και κρατούσαν τα καλύτερα για τις ανάγκες της οικογένειας. Διατηρούσαν σταφύλια μέχρι τα Χριστούγεννα, τα οποία κρεμούσαν στα ταβάνια των σπιτιών. Τα Χριστούγεννα έβγαζαν από τα βαρέλια το νέο κρασί, το μαύρο ή το κοκκινέλι, που ευωδίαζε. Το Πάσχα έβγαζαν τη ρετσίνα, που και αυτή ήταν ευωδιαστή. Εδώ να θυμηθούμε τον ψαλμό που λέγει: «οίνος ευφραίνει καρδίαν ανθρώπου».

4. Σε φθινοπωρινές εργασίες

Όλοι οι κάτοικοι του χωριού, μετά την συγκομιδή του καλαμποκιού, φρόντιζαν για την προμήθεια των καυσοξύλων. Οι άνδρες έκοβαν τα ξύλα στο δάσος και τα παιδιά με τα ζώα τα μετέφεραν στο σπίτι. Κάθε οικογένεια έπρεπε να έχει τουλάχιστον 40-50 φορτώματα καυσόξυλα, για να αντιμετωπίσει τα κρύα του χειμώνα. Στην προσπάθεια αυτή βοηθούσαν και οι γυναίκες, οι οποίες μαζί με τα κορίτσια έκοβαν πουρνάρια, τα έκαναν δεμάτια, τα φορτώνονταν στην πλάτη τους και τα αποθήκευαν στα σπίτια τους. Κάθε νοικοκυριό χρειαζόταν τουλάχιστον τριάντα ζαλίκια πουρνάρι, για να περάσει τον χειμώνα. Η καλή τους οργάνωση σε προμήθειες έδειχνε τη νοικοκυροσύνη τους. Γι αυτό και η παροιμία λέει: «ο καλός ο νοικοκύρης τον χειμώνα χαίρεται». Δυστυχώς υπήρχαν και μερικοί που δεν ήσαν προνοητικοί. Έτσι βλέπαμε τον χειμώνα ζαλικωμένες γυναίκες να κουβαλούν στην πλάτη καυσόξυλα από το βουνό.

5.- Το χειμώνα στο χωριό

Παλαιότερα οι συγκοινωνίες διακόπτονταν για πολλές μέρες ή και μήνες, άλλοτε από τις χιονοπτώσεις και άλλοτε διότι τα ποτάμια ήταν αδιάβατα από το πολύ νερό. Ήδη από το φθινόπωρο φρόντιζαν οι Κλεινοβίτες και προμηθεύονταν αλεύρι, αλάτι, λάδι, πετρέλαιο και ό,τι άλλο χρειάζεται μια οικογένεια. Επίσης μεριμνούσαν για τις

τροφές των ζώων. Όταν ο χειμώνας ήταν παρατεταμένος και παρουσιάζονταν ελλείψεις σε ζωοτροφές, οι κτηνοτρόφοι πολλές φορές ανηφόριζαν στα βουνά και από τα πανύψηλα έλατα μάζευαν «ο-ξινό» -ένα αναρριχώμενο φυτό που ευδοκίμει σε μεγάλο υψόμετρο- που το χρησιμοποιούσαν ως τροφή των ζώων. Σε αυτές τις εξορμήσεις στο βουνό, όπου το χιόνι έφτανε τα δύο μέτρα, συμμετείχαν και γυναίκες και κορίτσια αφήφώντας το κρύο και την ταλαιπωρία.

6. Τα νυχτέρια

Πρόκειται για ένα ωραίο έθιμο αλληλοβοήθειας. Όταν μια κοπέλα αποφάσιζε να παντρευτεί, όλα τα κορίτσια της γειτονιάς συγκεντρώνονταν στο σπίτι και ετοιμάζανε τα προικιά και τα δώρα, που εκείνη θα προσέφερε σε πεθερά, νουνό, βλαμάδες και τους υπόλοιπους συγγενείς του γαμπρού.

Η υποψήφια νύφη έπρεπε να έχει ετοιμάσει φαγητό για τις φιλοξενούμενες που έρχονταν πρόθυμα να τη βοηθήσουν. Συντροφιά στο νυχτέρι, το οποίο κρατούσε μέχρι τις πρωινές ώρες, είχαν τα τραγούδια σαν αυτό:

Μπιζέρισα, μάρ' μάνα, ταντέλες να κεντώ
και θα τα παρατήσω, θα πάω να παντρευτώ.
- Κάτσε, κόρη μου, κάτσε και τούτη τη χρονιά,
ώσπου να γίν' τα στάρια, βαμβάκια και κρασιά.

Μη με στέλνεις, μάνα μ' στην Αμερική,
κει θα μαραζώσω, θα πεθάνω κει.
Χρήματα δε θέλω, πώς να σου το πω;
κάλλιο ψωμί κρομμύδι κι αυτόνε π' αγαπώ.
Αγαπώ μάρ' μάνα, κάποιον στο χωριό,
όμορφο, λεβέντη και μοναχογιό.

Τέτοιες συγκεντρώσεις κάνανε για να βοηθήσουν στο ξεφλούδισμα και στο κρέμασμα του καλαμποκιού για να στεγνώσει. Η βραδιά γινόταν ευχάριστη με την παρουσία της γιαγιάς, που έλεγε ωραία παραμύθια, ιστορίες από τον πόλεμο και από την ξενιτειά. Χάρη στη γιαγιά υπήρχε φιλική ατμόσφαιρα, εγκάρδια και ευχάριστη. Η διήγησή της αναφερόταν στο πως αρραβωνιάστηκε, πως παντρεύτηκε, πως είδε τον

σύζυγό της για πρώτη φορά στα στέφανα . Τα κορίτσια γελούσαν και την προκαλούσαν να συνεχίσει τις ιστορίες της. Έτσι η γιαγιά έλεγε την ιστορία του χωριού, μιλούσε για τις εκκλησίες, για τα μοναστήρια, για τα θαύματα των Αγίων, για το θαύμα του Αγίου Βησσαρίωνα που έγινε στο χωριό κ.α.

Η παράδοση λέει ότι ένας τσοπάνος κάποιο βράδυ ήθελε να έλθει στο χωριό, για να πάρει από το σπίτι του ψωμί. Είχε βρέξει πολύ και τα

Οι ένδοξοι τσολιάδες Γεώργιος Πρέβεζας, Σωτήριος Πίσπας, Δημήτριος Πρέβεζας. Φωτογραφία 1912.

ποτάμια είχαν πλημμυρίσει. Χωρίς να προσέξει μπήκε στο ποτάμι, αλλά τα ορμητικά νερά του ποταμού τον παρέσυραν. Τότε παρουσιάστηκε ένας Δεσπότης, ο οποίος με την βοήθεια της πατερίτσας του τον άρπαξε, τον πέρασε στην απέναντι όχθη και εξαφανίσθηκε. Όταν ο τσοπάνος έφθασε στο σπίτι του, βρήκε δύο μοναχούς, που είχαν έλθει με την κάρα του Αγίου Βησσαρίωνα και την εικόνα. Διηγήθηκε την περιπέτεια και μόλις αντίκρουσε την εικόνα του Αγίου Βησσαρίωνα, που κρατούσαν οι μοναχοί, φώναξε δυνατά: «αυτός με έσωσε» και άρχισε τις μετάνοιες.

Η ατελείωτη σε ιστορίες γιαγιά διηγότανε στη συνέχεια πώς χάσαμε τη Μικρά Ασία, την Αγία Σοφιά, "το μέγα μοναστήρι με τα τετρακόσια σήμαντρα και τις εξήντα δύο καμπάνες", για τον μαρμαρωμένο Βασιλιά, για τον παπά που είναι κρυμμένος κάτω από την Αγία Τράπεζα, που κάποτε θ' αναστηθεί για να τελειώσει τη Θεία Λειτουργία. Τότε τα κορίτσια δάκρυζαν και η γιαγιά φώναζε δυνατά: «μην κλαίτε, πάλι με χρόνους με καιρούς, πάλι δικά μας θάναι». Μιλούσε ακόμα πώς έπεσαν τα Γιάννενα, πώς πολέμησαν οι Έλληνες σαν ήρωες και πώς απελευθερώθη-

*Ιωάννης Αθαν. Καραγεώργος
(7-1-1920)*

κε η Θεσσαλία. Έτσι περνούσαν οι μεγάλες νύχτες του χειμώνα.

7. Παιχνίδια παιδιών

Γουρούνα ή στα βλάχικα "πόρκα". Είναι ομαδικό παιδικό παιχνίδι.

Μαζεύονταν τα παιδιά σε ένα λιβάδι κρατώντας ειδικά ξύλα, έσκαβαν μια λακκούβα και προσπαθούσαν με τα ξύλα να φέρουν ένα τενεκέ προς τη λακκούβα. Παρόμοιο με το σημερινό γκόλφ.

Καραλιές: Το φθινόπωρο έπαιζαν τις «καραλιές». Εστηναν τα καρύδια με τη σειρά και προσπαθούσαν να τα γκρεμίσουν. Οσα γκρέμιζαν, τα κέρδιζαν. Το κάθε παιδί προσπαθούσε να φέρει μεγάλα καρύδια για το γκρέμισμα, τα οποία ονόμαζαν «πάια». Τα κερδισμένα τα έβαζαν στον κόρφο και ο νικητής αισθανόταν μεγάλη χαρά. Στο χωριό η καλύτερη τοποθεσία για παιχνίδια ήταν η αυλή των αδελφών Μπάνη. Είχε μεγάλη καρυδιά με παχύ ίσκιο. Ακόμη είχε μεγάλη γκορτσιά (αχλαδιά), όπου σκαρφαλώναν τα παιδιά και τρώγαν "γκόρτσα", για να μην πάνε στα σπίτια τους για φαγητό και χαλάσει το παιχνίδι.

8. Της οικογενείας

Μετά το γάμο όλοι επιθυμούν ν' αποκτήσουν απογόνους, διότι το έχουν «ντροπή» να μην τεκνοποιήσουν και να ταχθούν στη κατηγορία των άκληρων. Δυστυχώς από τον τόπο μας έλειπαν οι μαιευτήρες γιατροί και η εξυπηρέτηση των εγκύων γινόταν πρόχειρα από γυναίκες του χωριού. Μόλις η γυναίκα έμενε έγκυος δεν την άφηναν να κάνει βαριές δουλειές και να σηκώσει βάρη. Αν έβλεπε ή της μύριζε κάποιο φαγητό, έπρεπε απαραίτητως να της δώσουν να φάει, για να μην αποβάλει. Όταν ερχόταν η ώρα να γεννήσει, δύο τρεις γυναίκες συγγενικές με εμπειρικές γνώσεις τοκετού πρόσφεραν υπηρεσίες στην γυναίκα. Πρώτη τους δουλειά ήταν να της δώσουν «καθάρσιο» και ζεστά.

Την υποβάσταζαν στους πόνους και μόλις γεννούσε της έδιναν ένα μπουκάλι να φυσά. Μετά από 40 ημέρες η λεχώνα για πρώτη φορά έβγαινε από το σπίτι με το νεογέννητο. Πήγαινε στην εκκλησία, για να πάρει ευχή. Εκείνη την ημέρα έπλεναν στο σπίτι και έκαναν γενική καθαριότητα.

Η νέα μητέρα μεγάλωνε τα παιδιά της με πολλή τρυφερότητα τραγουδώντας διάφορα νανουρίσματα, όπως:

1.-Υπνε, που παίρνεις τα παιδιά, έλα, πάρε και τούτο.

Μικρό, μικρό σου το 'δωσα, μεγάλο φέρε μού το.
Μεγάλο σαν ψηλό βουνό, ίσιο σαν κυπαρίσσι
κι οι κλώνοι του ν'απλώνονται σ' Ανατολή και Δύση.

2.-Ελα , ύπνε, απ' τα βουνά
κι απ' τα κρύα τα νερά.
Ελα, ύπνε, ύπνωσέ το.
Παναγίτσα, φύλαξέ το.

3.-Νάνι του, νανάκια του,
ώσπου να' ρθει η μάνα του,
να του φέρει κατιτί
λουκουμάκια στο χαρτί,
να του φέρ και μια πετρούλα,
να τσακίς' την κουκουσούλα.

Στο χωριό μας ειδική για τις ετοιμόγεννες ήταν η κυρά Μάρω Αδάμου (Κυρμάρου).

9. Της Βάπτισης

Μόλις περνούσαν 40 ημέρες από την γέννηση, έφερναν το παιδί στην εκκλησία να βαπτιστεί. Το μωρό συνόδευαν στην εκκλησία η πεθερά της νύφης, ο νουνός και πολλοί συγγενείς. Ο νουνός έδινε το όνομα. Αν ήταν αγόρι, το όνομα του παππού. Αν ήταν κορίτσι, το όνομα της γιαγιάς από τη νύφη.

Μόλις ο νουνός έδινε το όνομα, έτρεχαν τα παιδιά στο σπίτι να το πουν στη μητέρα να πάρουν κέρασμα. Όταν τελείωνε το μυστήριο του βαπτίσματος, όλοι μαζί - ιερείς, ψάλτες, συγγενείς-πήγαιναν στο σπίτι του νεοβαπτισθέντος και στρώνονταν τραπέζι με αρνί ψητό, γαλατόπιτες και άφθονο κρασί. Η μητέρα του παιδιού έκανε τρεις μετάνοιες στο νουνό και έπαιρνε το μωρό.

10. Των Αρραβώνων

Για να γίνει ένα συνοικέσιο την εποχή εκείνη, υπήρχαν προξενητάδες, που αρχικά βολιδοσκοπούσαν και μετά έκαναν προτάσεις. Υστερα συγκεντρώνονταν σε ένα από τα σπίτια των υποψηφίων και, αν συμφωνούσαν σε όλα, προσδιορίζαν την ημέρα των επίσημων αρραβώνων. Ο γαμπρός και η νύφη μάθαιναν από τους γονείς τους τον αρ-

Αρραβώνες

πειράγματα και με αυτό το τρόπο δοκίμαζαν την εξυπνάδα της. Όταν η νύφη πρόσφερε στους άνδρες τσιγάρο και πήγαινε να το ανάψει εκείνοι το έσβηναν και χαλούσαν μέχρι και 20 σπέρτα, για να δοκιμάσουν την υπομονή της.

Πολλές φορές ο γαμπρός δεν είχε ξαναδεί τη νύφη, ούτε η νύφη το γαμπρό και βλέπονταν την ώρα που άλλαζαν τα δακτυλίδια. Στους αρραβώνες μοίραζαν κουφέτα. Οι γονείς του γαμπρού έφευγαν, αφού κερνούσαν τη νύφη κι εκείνη τους φιλούσε το χέρι. Ο γαμπρός κερνούσε τη νύφη μια χρυσή λίρα. Οι συγγενείς άλλαζαν δώρα μεταξύ τους και τραγουδούσαν :

Για τη νύφη:

Απόψε, μαυρομάτα μου, σε σένα θε να μείνω,

ραβώνα και με σεβασμό έλεγαν το ναι στην πρόταση των γονιών.

Μετά οι συγγενείς και ο νέος που θα αρραβωνιαζόταν έρχονταν στο σπίτι της νύφης και οι συμπέθεροι, οι γονείς της νύφης, τους δέχονταν με πολλή χαρά και φιλούσαν τον γαμπρό. Το ίδιο έκαναν και οι συγγενείς του γαμπρού για τη νύφη. Η χαρά ήταν ζωγραφισμένη στα πρόσωπά τους. Η νύφη πρόσφερε γλυκό σε όλους. Πρώτα στους μεγαλύτερους, μέχρι να φθάσει στον μνηστήρα της. Την ώρα του κεράσματος, που κρατούσε πολλή ώρα, έκαναν στη νύφη πολλά

σε σένα θε να βραδιαστώ, στρώσε διπλό κρεβάτι.
 -Διπλό κι αν στρώσω, ξένε μου, όξω θε να σε στρώσω,
 όξω από την πόρτα μου, όξω κι απ' την αυλή μου.
 -Όξω βροχή και βρέχομαι, χιονίζει θα κρυώσω.

Για τον γαμπρό:

Απόψε στο σπιτάκι μου ν' είχα χαρά μεγάλη,
 τον άγγελό μου φίλευα και το Χριστό κερνούσα
 και την Κυρά την Παναγιά πολύ τ'ν παρακαλούσα,
 να μου χαρίσει τα κλειδιά, κλειδιά του παραδείσου.
 Ν' ανοίξω τον παράδεισο, να μπω να γκυζερίσω,
 να ιδώ μηλιές, να ιδώ ροδιές, να ιδώ και τον καλό μου.

11. Του γάμου

Από την προηγούμενη Κυριακή του γάμου άρχιζαν όλοι οι συγγενείς να πηγαινουν δώρα στη νύφη. Το ίδιο έκαναν και οι γείτονες και οι φίλοι. Πρόσφεραν ό,τι χρειάζεται το νοικοκυριό: Πιάτα, κουτάλια, πηρούνια, μαχαίρια, κουβέρτες, τραπεζομάνδηλα, είδη μαγειρικής και άλλα.

Κάθε βράδυ συγκεντρώνονταν στο σπίτι της νύφης όλα τα κορίτσια, τραγουδούσαν και χόρευαν. Την Πέμπτη το βράδυ «έπιαναν τα προζύμια». Μαζεύονταν στο σπίτι του γαμπρού και της νύφης οι συγγενείς. Στη μέση του δωματίου έφερναν μια σκάφη, ένα κόσκινο με λίγο αλεύρι και άρχιζαν το κοσκίνισμα, όλοι με τη σειρά. Πρώτα έβαζαν ένα αγόρι, μετά ο γαμπρός και στην συνέχεια οι άλλοι. Τη στιγμή αυτή έστηναν χορό και στα δύο σπίτια, του γαμπρού και της νύφης.

Στη νύφη τραγουδούσαν το εξής συγκινητικό τραγούδι:

Μια Παρασκευή πρωί και ένα Σαββάτο βράδυ
 μάννα μ'έδιωχνε από τα πατρικά μου
 και ο πατέρας μου κι αυτός μου λέει φεύγα.
 Φεύγω κλαίγοντας και παραπονεμένα.
 Παίρνω ένα στρατί, στρατί το μονοπάτι,
 βρίσκω ένα δενδρί, δενδρί κυπαρισσένιο κ.λ.π.

Την Πέμπτη το πρωί, από το ζυμάρι που έπιαναν στο σπίτι του γαμπρού, μ' ένα παιδί έστελναν στις νύφης, για να ζυμώσουν και εκείνοι.

Το Σάββατο πρωί-πρωί άρχιζε η προετοιμασία του γάμου. Εσφάζαν αρνιά, κριάρια και οι μαγείρισσες ετοίμαζαν φαγητά για τους προσκαλεσμένους, οι οποίοι έστελναν από μία κουλούρα και κρασί. Τ' αδέρφια έστελναν σφαχτά. Ο νονός έστελνε κουλούρα και σφαχτό. Πολλοί άλλοι φρόντιζαν να συγκεντρωθούν τραπέζια, καρέκλες, πιάτα κ.α.

Το πρωί της Κυριακής κουρευόταν και ξυριζόταν ο γαμπρός από τον κουρέα. Τα όργανα έπαιζαν διάφορα τραγούδια και οι συγγενείς κερνούσαν τα όργανα και τον κουρέα. Η τελετή του γάμου ξεκινούσε από το σπίτι του γαμπρού. Οι βλαμάδες, μπρατίμια, καβάλα στα άλογα και ένας σεβάσμιος συγγενής με ένα κανάτι κρασί έφθαναν στο σπίτι της νύφης. Εκεί τους περίμεναν με άλλο κανάτι κρασί, έπιναν σταυροειδώς και αντάλλασαν ευχές.

Εμπαιναν στο σπίτι της νύφης και έπαιρναν τα προικιά, μπουούλα, κουβέρτες, ρούχα. Οι κοπέλες στο σπίτι της νύφης έκρυβαν τα προικιά, τα φύλαγαν και απαιτούσαν από τους βλάμηδες να κεράσουν, για να τα παραδώσουν. Μετά τα φόρτωναν στα ζώα και πάνω στο σαμάρι κάθε ζώου κάθονταν από ένα αγόρι. Περνούσαν από τους κεντρικότερους δρόμους του χωριού και έπαιζαν πατινάδες. Στους γάμους συμμετείχαν όλοι οι χωριανοί. Γεμάτα τα χωριά από αγόρια και κορίτσια. Χρόνια γεμάτα ευλογία!

Επίδειξη προίκας κατά το έθιμο του Κλεινοβού.

Μεταφορά προίκας από τη νύφη στο σπίτι του γαμπρού.

Μόλις έφθαναν στο σπίτι του γαμπρού κατέβαζε ο γαμπρός πρώτα τα παιδιά, τα κερνούσε και μετά άρχιζαν το χορό οι νέες και οι νέοι. Οι βλάμηδες ετοίμαζαν τα τραπέζια για φαγητό. Τα όργανα την ώρα του φαγητού έπαιζαν επιτραπέζια τραγούδια.

Μάνα μ', με κακοπάντρεψες και μ'έδωκες στον κάμπο.
Εγώ το κάμα δε βαστώ, νερό ζεστό δεν πίνω.
Εδώ τρυγόνες δε λαλούν, τα κούκια δεν το λένε.
Το λεν δυο Κλεινοβίτισσες, δυο Κλεινοβιτοπούλες,
τον λεν σαν μοιρολόι.

Μετά το τραπέζι ετοιμάζεται ο γαμπρός. Υστερα παίρνει τους βλάμηδες με τα όργανα και πάνε να πάρουν το νουνό. Στη συνέχεια όλοι μαζί πάνε στο σπίτι της νύφης, να την πάρουν και να πάνε στην εκκλησία για τα στέφανα.

Πριν φύγει η νύφη από το σπίτι της, κάθεται στην πόρτα και τη φιλούν όλοι κλαίγοντας, οι συγγενείς, οι γονείς, οι γυναίκες. Μετά την παίρνει ο αδελφός ή κάποιος συγγενής και αφού σπάει ένα ποτήρι με κρασί στην αυλή του σπιτιού την οδηγεί στην εκκλησία, όπου γίνεται ο γάμος. Όταν τελειώσει το μυστήριο, πάνε στην πλατεία και στήνουν το χορό. Πρώτος θα χορέψει ο νουνός με το τραγούδι:

«Αγορούσα από σειρά, κόρη απ' την ανατολή
πάεισαν και ανταμώθηκαν μέσ' στο δαφνοπόταμο».

Χορεύουν οι γονείς του γαμπρού με τη νύφη και κατόπιν η νύφη και ο γαμπρός. Συνηθίζεται τότε να κερνούν όλοι τα όργανα. Αφού

Χοροί στην πλατεία του χωριού.

χορέψουν όλοι οι συγγενείς του νονού, του γαμπρού και της νύφης, φεύγουν για τη νέα κατοικία στο σπίτι του γαμπρού. Στην πόρτα του σπιτιού υποδέχεται τη νύφη η πεθερά, στην οποία υποκλίνεται τρεις φορές. Η πεθερά θα κεράσει τη νύφη. Στην πόρτα τοποθετούν σίδερο για να πατήσει, να είναι σιδερένια. Προσφέρουν και γλυκό, για να είναι πάντοτε γλυκιά.

Όταν τα πεθερικά υποδέχονται στο σπίτι τη νύφη, τα όργανα παίζουν το παρακάτω τραγούδι:

"Έβγα μάνα πεθερά,
έβγα και συ πατέρα,
γιατί έρχεται η νύφη μας
άσπρη άσπρη σαν το χιόνι,
κόκκινη σαν τα κεράσια.

Μετά στρώνουν τραπέζι και όλοι μαζί τρώνε και γλεντάνε μέχρι το πρωί. Παλιά ο γάμος δεν σταματούσε εδώ. Την Τρίτη ημέρα μετά το γάμο πήγαιναν τη νύφη στη βρύση για να πάρει νερό και έριχνε νομίσματα στη λεκάνη της βρύσης. Την Κυριακή πήγαιναν όλοι στην εκκλησία και η νύφη προσκυνούσε στην είσοδο της εκκλησίας. Ασπάζονταν τις εικόνες καθώς και τα χέρια των συγγενών, ενώ εκείνοι της πρόσφεραν φιλοδώρημα.

12. Των κτηνοτρόφων

Στα φημισμένα λιβάδια της κοινότητας Κλεινοβού (Τριγγιά- Κακούρινα- Μπάμπα- Κορύτιανο- Ανοιξιάτικα- Αμουτζέλο) έβοσκαν όπως και σήμερα, τα πρόβατα των κτηνοτρόφων .

Οι μεγαλύτεροι τσελιγκάδες το 1936-38 ήταν ο Σωτήριος Πίσπας, οι αδελφοί Παπάντου ή Παντούσιου, οι αδελφοί Καραγιώργου. Το χειμώνα οδηγούσαν τα πρόβατα σε χειμερινά λιβάδια, στο Βερεντζί, Αγία Παρασκευή και Στενάχωρο. Οι κτηνοτρόφοι είχαν τσοπάνηδες που έβοσκαν τα πρόβατα. Είχαν ξεχωριστά τα γαλάρια, στέρφα, ζυγούρια.

Οι μικρότεροι κτηνοτρόφοι, που ήταν πολλοί, έμειναν στο ίδιο χωριό και παραχείμαζαν.

Το μήνα Μάιο άφηναν τα χειμερινά λιβάδια και ανεβαιναν στο χωριό. Όταν οι κτηνοτρόφοι έφευγαν, για να ανεβούν στα βουνά, θεωρούσαν αυτή τη μέρα αναχώρησης σαν πανηγύρι. Τα πράγματα μετα-

Κτηνοτρόφοι Κλεινοβού: Αδελφοί Παπάντου-Παντούσιου, Δημήτριος, Κωνσταντίνος, Παντελής και Γεώργιος Μπαντέκας, Δημήτριος Μπαντανίκας και Γεώργ. Ζαρόπουλος.

Ο κτηνοτρόφος Γεώργιος Χρυσικός βόσκει τα πρόβατά του.

Αναμνηστική φωτογραφία στην κορυφή της Μπάμπας

Αναμνηστική φωτογραφία στο μανδρί «Μπάμπας». Διακρίνεται ο κτηνοτρόφος Χρήστος Ευθ. Αρέτος με τη σύζυγό του και ο π. Ιωάννης Πίσπας. Υψόμετρο 1850 μ.

φέρονταν με τα ζώα. Φόρτωναν στα πλάγια τα ντέγκια και πάνω έβαζαν τα παιδιά. Μια κοπέλα, ντυμένη με καλά και καθαρά φορέματα, οδηγούσε τα ζώα. Οι τσοπάνηδες ετοίμαζαν τα κοπάδια με τα γκισέμια, τραγιά, περνούσαν στο λαιμό κουδούνια (κυπριά) και ξεκινούσαν με προορισμό το χωριό μας. Επρεπε να περάσουν ημέρα στη σκάλα, για να τα ιδούν οι χωριανοί και οι συγγενείς. Είχα την ευτυχία να είμαι τσελιγκόπουλο. Ο παππούς από τη μητέρα μου, Νάκος Καραγιώργος, είχε πολλές χιλιάδες πρόβατα. Ο πατέρας μου μας ειδοποιούσε ότι τα πρόβατα την επομένη θα περάσουν από το χωριό. Η μητέρα μου ετοίμαζε πίτες, ψωμιά, τσιγάρα. Μόλις άκουγα τα κουδούνια στη σκάλα, έτρεχα να καλοσορίσω τους τσοπάνηδες και να ιδώ τα πρόβατα. Οι τσοπάνηδες με άφηναν να οδηγήσω εγώ τα «γκισέμια» και με φώναζαν «καλώς το τσελιγκόπουλο» και ευχαριστιόμουν πολύ. Μπροστά περνούσαν τα γαλάρια, ακολουθούσαν τα στέρφα και τέλος τα ζυγούρια. Ευλογημένα χρόνια! Μετά έπρεπε να αρμέξουμε τα πρόβατα. Εγώ χτυπούσα στρούγκα. Το γάλα και το τυρί αυτής της ημέρας το δίναμε στους φτωχούς του χωριού και σε συγγενείς και εκείνοι εύχονταν να χιλιάσουν τα πρόβατα. Θυμάμαι μια χρονιά, το 1937, μοίρασα είκοσι τσαντίλες τυρί και 60 οκάδες γάλα. Μετά ακολουθούσαν τα κονάκια. Προσωρινά έστηναν με κουβέρτες τέντες και αργότερα τα κονάκια, που θα έμεναν όλο το καλοκαίρι.

Η συνάντηση όλων των κτηνοτρόφων γινόταν στη θέση «Ανοιξιάτικα» και «Ούρσα». Τα βοσκοτόπια μοιράζονταν δια κλήρου και όριζαν αγροφύλακα για την τήρηση της συμφωνίας. Κάθε τσέλιγκας διάλεγε τους τσοπάνηδες. Ο πατέρας μου, επειδή δεν βοσκούσε πρόβατα, είχε πολλούς σαρακατσαναίους: Τους Χρήστο και Βασίλειο Κουτελίδα, τον Τακούλη Κουτελίδα, τον Δημήτριο Κακλαμάνη, τον Γεώργιο Καραφέρη, τον Δημήτριο Χρανιά, τον Αθανάσιο Νίτα. Από το χωριό έπαιρνε τον Επαμεινώνδα και Ιωάννη Μούτο, τον Αθανάσιο Γκέλλα, τον Περικλή Πριονά, τον Δημήτριο Μούτο, τον Κων/νο Πάσχο, τον Κων/νο Ρέτο, που τον είχε πάντα αρμεχτάρη, τους Χρήστο και Γεώργιο Ρέτο, τον Σωτήριο Στατήρα και τέλος τον Χρήστο Κουτελίδα (Ντομούζη).

Σαν πανηγύρι οι κτηνοτρόφοι είχαν το κούρεμα των προβάτων. Όταν ήθελαν να κουρέψουν ένα κοπάδι από τετρακόσια πρόβατα, συγκεντρώνονταν όλοι και βοηθούσαν για να τελειώσουν γρήγορα. Οι άνδρες κούρευαν και έψηναν τα αρνιά που θα έτρωγαν. Οι γυναίκες μάζευαν τα πλοκάρια με τα μαλλιά, έφτιαχναν πίτες και έστρωναν τραπέζι, όπου έτρωγαν μόλις τέλειωναν το κούρεμα. Πάνω στο

Άναμνηστική φωτογραφία από κούρεμα προβάτων από κτηνοτρόφους του Κλεινοβού 1980

Αναμνηστική φωτογραφία από κούρεμα προβάτων και το άρμεγμα. Διακρίνονται οι Χρήστος Κ. Παπάντος, Δημ. Σαλταπίδας, οι Αδελφοί Ι. Σκοπελιτη και η Αφροδίτη Καλτσά.

τραπέζι αντάλλαζαν ευχές για ένα καλό καλοκαίρι. Το γλέντι συνεχιζόταν με κλαρίνα και βιολιά.

Τ' αρμέξανε τα πρόβατα, τ' αρμέξανε τα γίδια,
βλάχα με τα παιχνίδια.

Τ' αρμέξανε τα πρόβατα σε μια παλιοκαρδάρα.
βλάχα μου φιλενάδα.

-Σιαπού βοσκούν τα πρόβατα και φέρνουν τόσο γάλα,
βλάχα μου φιλενάδα;

-Στα δένδρα τα μεγάλα και φέρνουν τόσο γάλα.

Το χορό έσερνε ο τσέλιγκας και ακολουθούσαν οι τσοπάνηδες κατά σειρά ηλικίας, Τέλος χόρευαν οι γυναίκες και τα παιδιά. Δεν θα ξεχάσω τον τσοπάνο Αχιλλέα Αδάμο, που χόρευε πάντα το "Βαγγελίτσα μου , νάχα χίλια πρόβατα και πεντακόσια γίδια". Στο τέλος φόρτωναν τα μαλλιά στα ζώα και επέστρεφαν στα σπίτια τους. Ευχαριστημένοι ήταν και οι οργανοπαίχτες, γιατί τα ζώα τους ήταν φορτωμένα με πλοκάρια μαλλιά, με φρέσκο τυρί και γάλα. Σαν έθιμο θεωρούσαν οι κτηνοτρόφοι να φιλοξενούν κάθε ξένο και διαβάτη. Δεν έφευγε άνθρωπος νηστικός.

Στη γιορτή του Αγίου Πνεύματος οι κτηνοτρόφοι έβραζαν γάλα, το μετέφεραν στη θέση "Μπάλτα" και το μοίραζαν στις οικογένειες. Το βραστόγαλο στο βουνό είναι πολύ νόστιμο και τρώγεται ευχάριστα.

Τα κορίτσια του χωριού την Πρωτομαγιά και στη γιορτή του Αγίου Πνεύματος ανέβαιναν στο βουνό και μάζευαν χόρτα, ιδιαίτερα την περίφημη και ξακουστή «νάνα», που μοσχοβολούσε. Μετά γύριζαν στη " Μπάλτα" φορτωμένες με σακιά από λάχανα- τσουκνίδια και έπαιρναν μέρος στο χορό.

Σήμερα στο χωριό όλοι οι κάτοικοι έχουν πρόβατα και γίδια. Τα ζώα είναι οικόσιτα και παραδίδουν το γάλα στους εμπόρους. Η Ε.Ο.Κ επιδοτεί τους κτηνοτρόφους ανάλογα με τον αριθμό των ζώων. Το επάγγελμα του κτηνοτρόφου είναι δύσκολο, γιατί διατρέχει πολλούς κινδύνους, γι' αυτό πρέπει η κάθε κυβέρνηση του κράτους να τους ενισχύει.

ΣΧΕΤΙΚΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΟΣ ΕΚ ΚΛΕΙΝΟΒΟΥ

**ΜΑΤΘΑΙΟΣ ο Βος ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΕΚ ΚΛΕΙΝΟΒΟΥ
{1596-1598-1602-1603}**

"Εγεννήθη εις το χωρίον Κλίνοβον της επαρχίας Καλαμπάκας Θεσσαλίας. Διετέλεσε μητροπολίτης Ιωαννίνων τουλάχιστον από του 1582, ότε υπέγραψε γράμμα προς τους μοναχούς των μονών Μετεώρων (Δ. Ζακυθνού", Ανέκδοτα γράμματα περί των μονών Μετεώρων, "Ελληνικά", Ι (1938) σ.304). Υπό την ιδιότητά του ταύτην απεστάλη υπό του οικουμενικού πατριάρχου Ιερεμίου Β' κατά την γ' αυτού πατριαρχίαν (1586-1593) εις Ρούμελην και Πελοπόννησον προς συλλογήν εράνων υπέρ του Πατριαρχείου εφοδιασθείς και δια σχετικού εξαρχικού γράμματος, εις το οποίον αποκαλείται «προσεκτικώτατος» (Σάθα, Σχεδιάσμα περί του πατριάρχου Ιερεμίου, σ.194,201).

Μετά τον θάνατον του πατριάρχου Ιερεμίου Β' (τέλη του 1595) ψηφισθείς κατά Φεβρουάριον του 1596 υπό δέκα μόνον αρχιερέων ανήλθεν εις τον πατριαρχικόν θρόνον. Μη αναγνωρισθείς όμως γενικώς ηναγκάσθη μετά πατριαρχίαν μόλις είκοσι ημερών να αποχωρήση εις το Άγιον Όρος. Κατά Απρίλιον του 1598, αφού εις τον οικουμενικόν θρόνον ανήλθον εν τω μεταξύ Γαβριήλ Α' ο από Θεσσαλονίκης (Μάρτιος- Αύγ. 1596), Θεοφάνης Α' (Φεβρ. 26-3-1597) και ο Αλεξανδρείας Μελέτιος Πηγάς ως επιτηρητής (1597-1598), εκλήθη και πάλιν ο Ματθαίος να αναλάβη την πηδαλιουχίαν της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας.

Κατά την πατριαρχία του ταύτην εξέδωκε την 9ην Ιουνίου του 1600 συνοδικόν τόμον, δια του οποίου ηπειλεί τους επιχειρούντας να συγκροτήσουν παραсуναγωγάς κατά του πατριάρχου καθώς και τους αποπειρωμένους να επιτύχουν μητροπολιτικές μεταβολάς (Γενναδίου Αραμπατζόγλου, μητροπολίτου Ηλιουπόλεως και Θείρων, Φωτίειος Βιβλιοθήκη, Α' Κωνσταντινούπολις 1933, σ.135-137). Το σπουδαιότερον όμως έργον αυτού υπήρξεν η κατά τας αρχάς του 1601 μεταφορά της έδρας του Πατριαρχείου από του εν Ξυλοπόρτα ναού Αγίου Δημητρίου του Κανάβη εις τον εν Φαναρίω ναόν του Αγίου Γεωργίου, όστις ήτο παλαιόν γυναικείον μοναστήριον.

Εξ άλλου ο Ματθαίος επελήφθη και των γενικωτέρων εκκλησιαστικών ζητημάτων. Ούτω κατά Ιούνιον του 1601 έγγραψε «τοις εν τη

Κύπρω επισκόποις και κληρικούς» σχετικώς προς το ζήτημα του αρχιεπισκόπου αυτών Αθανασίου, αντί του οποίου, καθαιρεθέντος, χειτονήθη ο Βενιαμίν. Εις το εκκρεμούν από της α' αυτού πατριαρχίας σιναϊτικόν ζήτημα, λόγω της σιμωνιακής χειροτονίας του αρχιεπισκόπου Λαυρεντίου, χάριν ειρηνεύσεως της Εκκλησίας, εδέχθη να συγχωρήση τον ένοχον. Εις την Πολωνίαν απέστειλεν ως αντιπρόσωπόν του τον αρχιμανδρίτην Νικηφόρον Καντακουζηνόν, όστις ομού μετά του νεαρού τότε Κυρίλλου Λουκάρεως, αντιπροσώπου του πατριάρχου Αλεξανδρείας, ηγωνίσθη κατά των προσηλυτιστικών ενεργειών των ουνιτών και της εν Βρέστη (1596) γενομένης ενώσεως της Ορθοδόξου Πολωνικής Εκκλησίας μετά της Ρωμαιοκαθολικής.

Κατά το γενόμενον κατ' Οκτώβριον ή Νοέμβριον του 1600 κίνημα εν Θεσσαλία υπό την ηγεσίαν του Λαρίσης Διονυσίου του Φιλοσόφου, του αποκαλουμένου «Σκυλοσόφου» υπήρξε λίαν επιφυλακτικός, παρά δε τον φόβον της τουρκικής αρχής περιωρίσθη εις το να κηρύξη τούτον έκπτωτον του θρόνου και να ορίση ως διάδοχον αυτού τον πρωτοσύγκελον Θεωνάν.

Η β' πατριαρχία του Ματθαίου δεν διήρκησε πέραν του Φεβρουαρίου του 1602, διότι τότε υπογράφει πατριαρχικόν σιγίλλιον Νεόφυτος Β' (1602-1603). Ο Ματθαίος παραιτηθείς απεχώρησεν εις το Άγιον Όρος και ενεδύθη το μέγα σχήμα. Το σχετικόν υπόμνημα εκλογής του νεοφύτου έχει ως εξής: «Επειδή του πατριάρχου κυρ Ματθαίου ιδία θελήσει και προαιρέσει ενδυσασμένου το μέγα σχήμα της μοναχικής πολιτείας, κοινή συμφωνία και ψήφω των ευρεθέντων αρχιερέων και υπερτίμων προεβιβάσθη εις τον πατριαρχικόν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως ο παναγιώτατος πατριάρχης κυρ Νεόφυτος από της Μητροπόλεως Αθηνών μετατεθείς» (Μελετίου, Εκκλ.Ιστορία, Γ, Βιέννη 1784, σ. 403).

Υπάρχει και η πληροφορία ότι «Ματθαίος ο Β' το τρίτον (πατριαρχεύσας) και ζήσας ημέρας δεκαεπτά ετελεύτησεν» (Βυζαντίου, σ.532). Πάντως δεν θα παρέμεινε πέραν ολίγων ημερών, μεταξύ Ιανουαρίου και Φεβρουαρίου του 1603 (Γερμανού, μητροπολίτου Σάρδεων, Συμβολή εις τους πατριαρχικούς καταλόγους Κωνσταντινουπόλεως από της αλώσεως και εξής, Α' (1454-1702), Κωνσταντινούπολις 1935, σ.72).

Εκ των λοιπών πράξεων του Ματθαίου δέον να μνημονευθεί ότι επ' αυτού ανεκηρύχθη οσία η Αγία Φιλοθέη η Αθηναία, ορισθείσης της μνήμης αυτής την 19ην Φεβρουαρίου».

ΒΙΒΛΙΟΓΡ.Μελετίου (Μήτρου), μητροπολίτου Αθηνών,Εκκλησιαστική Ιστορία Γ', Βιέννη 1784, σ. 403 Μανουήλ Ι Γεδεών, Πατριαρχικοί πίνακες, Κωνσταντινούπολις 1890, σ.536-537,541-542. Α.Ν. Δ(ιαμαντοπούλου),Ματθαίος Β', εν Ελευθερουδάκη, Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν, Θ' (1930), σ 216 . Κ.Μερτζίου, Το εν Βενετία Κρητικόν Αρχείον. Δ' Ο Ιωαννίνων ματθαίος οικουμενικός πατριάρχης εν έτει 1598, εν Ηπειρωτικά Χρονικά,ΙΕ' (1940), σ. 2 .Φιλαρέτου Π.Βιτάλη, αρχιμανδρίτου,Ζωή και έργον των εξ Ηπείρου ορμωμένων οικουμενικών πατριαρχών. 5. Ματθαίος Β', εν Εκκλησία, Μ.Β (1965), σ.527-530, 545-546, όπου και η λοιπή βιβλιογραφία.

ΙΩ.Χ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Κλεινοβός: Ο σοφός Πατριάρχης Αλεξανδρείας Ιερόθεος Α΄.

ΙΕΡΟΘΕΟΣ Α΄ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΕΚ ΚΛΕΙΝΟΒΟΥ
1825-1845

Καταγόμενος εκ Κλεινοβού της Εστιώτιδος Λαρίσης εχρημάτισεν επίσκοπος Ζητουνίου περί τα τέλη του ΙΗ' αιώνας, είτα δε εξελέγη μητροπολίτης Παραναξίας και τέλος Νικαίας, ότε ο πατριαρχικός θρόνος της Αλεξανδρείας διήνυε κρισίμους στιγμάς, διότι ο πατριάρχης Θεόφιλος εγκατέλιπε τον θρόνον και παρέμενεν εν τη πατρίδι αυτού Πάτμω. προ της εντόνου απαιτήσεως του Αλή πασά της Αιγύπτου προς επάνοδον του πατριάρχου και υπό την πίεσιν της τουρκικής κυβερνήσεως, οι πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως Χρυσανθος (1824-1826) και Ιεροσαλύμων Πολύκαρπος (1808-1827), συνοδική αποφάσει, προέβησαν εις την παύσιν του Θεοφίλου την 17ην Οκτωβρίου 1825, ένεκα της επταετούς από του θρόνου απουσίας (1818-1825), εξέλεξαν δε ως διάδοχον τον Ιερόθεον Νικαίας, γεγονός όπερ αναγγέλεται δια της εγκυκλίου επιστολής του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως.

Υπό του οικουμενικού πατριάρχου ανηγέθη, ότι «...προτετίμηται και προεξελέγη των άλλων ο ιερώτατος μητροπολίτης Νικαίας εν Αγίω Πνεύματι αγαπητός και περιπόθητος ημών αδελφός και συλλειτουργός κυρ Ιερόθεος, ανήρ γεραρός και αξιοσέβαστος, έμφρων και διδακτικός, πράγμασιν εκκλησιαστικοίς εντεθραμμένος, παιδεία τε τη καθ' ημάς και τη έξωθεν κεκοσμημένος, και προτερήμασι μετριοφροσύνης, πραότητας και πάσαις, ενί λόγω, ταις αρεταις, όσαι τον άμεμπτον και αρχιεροπρεπή χαρακτηρίζουσι βίον, πεπλουτισμένος, εν τρισίν επαρχίαις διαπρέψας, και τα εν αυτοίς λογικά ποιμένα του Χριστού θεοφιλώς διεγαγαγών και ποιμάνας...υπέρ άλλον τινά ικανός εις την απαιτουμένην προστασίαν και ευάρεστον κατά πάντα διοίκησιν του αποστολικού αυτού θρόνου».

Προφανώς άκων προεβλήθη δια τον πατριαρχικόν θρόνον, διότι ο ίδιος γράφων αναφέρει, ότι «βία ανακτορική, εξορίας απειλή, αποφάσει απάσης της Εκκλησίας και του λαού θρηνούντος, καταρώμενοι και δυσφορούντες αθελητί, πέρυσι κατά τα τέλη του Οκτωβρίου ενιδρύθημεν...».

Η Κατάστασις της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας κατά την υπ' όψιν

εποχήν ήτο αξιοδιάκρυτος, τοσούτον ώστε ο πατριάρχης να χαρακτηρίζει ταύτην «..γυμνήν και ολίγους πτωχούς έχουσαν χριστιανούς, ελεεινόν θέαμα!...Παιδαγωγία ή σχολείον ουδαμού...εισόδημα όσον μήτε ενί ιερομονάχω και ιεροδιακόνω ικανόν».

Το ενδιαφέρον του Ιεροθέου εδείχθη αμέριστον δια την αναδιοργάνωσιν του Πατριαρχείου και δη και της εκκλησιαστικής παιδείας. Δια του εν Αιγύπτω ευρισκομένου Ρώσου κληρικού Πορφυρίου Ουσπένσκυ έγγραψε προς την εν Ρωσία Σύνοδον και άλλα πρόσωπα ζητών βοήθειαν δια την ίδρυσιν ελληνικής και αραβικής Σχολής.

Καίτοι ουδεμίαν έλαβε βοήθειαν εκ Ρωσίας, ίδρυσε την Σχολήν ταύτην (1842), ήτις καίτοι δεν έλυε το πρόβλημα της παιδείας, εν τούτοις τα μέγιστα συνέβαλεν εις την αναδιάρθρωσιν της εκκλησιαστικής εκπαιδύσεως.

Κατά την πατριαρχίαν αυτού δραστηρίως επεδόθη εις την ανοικοδόμησιν των κατεστραμμένων ναών και μοναστηριών. Τη βοήθειά της Ρωσικής Συνόδου και Ρώσων δωρητών ανωκοδόμησε τον ναόν του Αγίου Νικολάου εν Καίρω, το μοναστήριον του Αγίου Νικολάου εν Καίρω,, το μοναστήριον του Αγίου Σάββα εν Αλεξανδρεία, ίδρυσε δε και ξενοδοχείον. Η προδπάθεια του πατριάρχου εστράφη και εις την ανακαίνισιν των εν Βουκουρεστίω και Ιασίω μοναστηριών της Εκκλησίας Αλεξανδρείας , αλλ' η έκκλησις οικονομικής ενισχύσεως, ήν απηύθυνε προς την Ρωσικήν Σύνοδον δεν έφερε τα ποθούμενα αποτελέσματα.Εις τα γενικώτερα ζητήματα της Ορθοδόξου Εκκλησίας επεδείξατο αμέριστον ενδιαφέρον, ως δια το θέμα της εν Συρία ισχυράς λατινικής προπαγάνδας, ήτις είχεν ως Κέντρον το Χαλέπιον.

Κατά Σεπτέμβριον του 1839 εξεδόθη αντιπαπική Εγκύκλιος εξ ονόματος των τεσσάρων πατριαρχών της Ανατολής, ενώ, παρά τας οικονομικάς δυσχερείας του Πατριαρχείου, εδέχθη να καταβάλη το ποσόν των 250 γροσίων ετησίως δια την συντήρησιν επισκόπου εις Χαλέπιον.

Αναμφιβόλως η πατριαρχία του Ιερόθεου Α' αποτελεί σταθμόν εις την ιστορίαν της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας δια την επίλυσιν πολλών προβλημάτων.

Ο Ιερόθεος Α' ετελεύτησε την 8ην Σεπτεμβρίου 1845, ετάφη δε παρά τον εν Καίρω ναόν του Αγίου Νικολάου.

Κατά την ανοικοδόμησιν αυτού του ναού ανεγράφη σ'αυτόν η εξής επιγραφή:

«Ναέ περικαλλέστατε του θείου Νικολάου,

του των θαυμάτων των πολλών ποταμού αενάου,
 άμορφον πριν σ'εγίνωσκον και απηρχαιωμένον,
 νυν δε τις σε κατέστησεν ούτως ωραϊσμένον;
 Εκ Κλενοβού Ιερόθεος, ποιμήν Αλεξανδρείας,
 και μετ'αυτού Μοραβιέφ, Αννα Ορλώφ κυρία
 και της Ρωσίας η σεπτή Σύνοδος η αγία,
 χριστιανοί τ'ορθόδοξοι, Αιγύπτιοι και ξένοι,
 οι πάντες συνεισήνεγκον εν τούτω τω τεμένει,
 ο μεν κειμήλια λαμπρά, ο δε σεπτάς εικόνας
 οι δε αργύρια αδρά κοινή και κατά μόνας.
 Επόπτης δε Γεώργιος εν Βόσνης αρχιτέκτων
 Σίφνιος δ' ιερόθεος μέγας αρχιμανδρίτης.
 Εν Καίρω αωλθ' Νοεμβρίου κστ' .

ΒΙΒΛΙΟΓΡ. Mansi, XL, 113-114, 248 κ. εξ. Ν.Γιαννοπούλου, Ιστορία και έγγραφα μονής Ξενιάς, εν Δελτ. Ιστ. και Εθνολ.Εταιρείας της Ελλάδας, Δ' 282. Κ. Δελικάνη, Τα εν τοις κώδιξι του Πατριαρχικού Αρχείου σωζόμενα έγγραφα, Β' Κωνσταντινούπολις 1904, 52-82, Π.Οουσπένσκυ, Το Πατριαρχείον Αλεξανδρείας (ρωσ.), Α', 11-12, 109-111, 225-256, 380-382. Χρυσ.Παπαδοπούλου, Ιστορία της Εκκλησίας Αλεξανδρείας, σ.805-808.Θρησκευτική και Ηθική εγκυκλοπαίδεια τ.6.1965 σ.τ 804.

ΠΑΪΣΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΣΤΑΓΟΝ
ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΕΚ ΚΛΕΙΝΟΒΟΥ

ΠΑΙΣΙΟΣ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΣΤΑΓΩΝ ΣΗΛΥΒΡΙΑΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ

Εκ του χωρίου Κλεινοβού κατήγετο και ο Κλεινός Παΐσιος Επίσκοπος Σταγών, και κατόπιν Μητροπολίτης Σηλυβρίας και αργότερα Φιλιππουπόλεως. Εγεννήθη κατά το Β ήμισυ του ΙΗ αιώνας. Ο καθηγητής Νικ. Βέης μας πληροφορεί ότι είναι παιδί του Ιωάννου Ευσταθίου. Η πλούσια βιβλιοθήκη εναπόκειται τα νυν, κατ' αφιέρωσιν τούτου εν τη Ιερά Μονή της Αγίας Τριάδος των Μετεώρων, εν ή και ικανά αυτόγραφα τούτου κατέλεξα, εν αντιτύπω του Ευγενίου Βουλγάρεως μεταφρασιέντων στοιχείων μαθηματικών του Σεγνέρου " εν Λειψία" 1767 όπερ είδον κατά Σεπτέμβριον 1908 εν τη βιβλιοθήκη της προμνημονευθείσης Ιεράς Μονής, αναγιγνώσκομεν το ακόλουθον σημείωμα "εκ του Ιωάννου Ευσταθίου εκ Κλεινοβού και το δε του μετακληθέντος Παΐσιου ιερομονάχου του Αγίου Λαρίσης και ετέρα γραφή "είτα Επισκόπου Σταγών χρηματίσαντος".

Εν ταις σημειώμασι βρέθειον την Ιεράν Μονήν Αγίας Τριάδος των Μετεώρων άπαντα τω 1787 Ευστάθιος πατήρ και Μαρία αδελφή Σταγών Παΐσιου "Βέη Σύνταγμα 564".

(Από Ι. Παπασωτηρίου "Επαρχία Καλαμπάκας" του Φ.Ι.Λ.Ο.Σ)

Παΐσιος . Επίσκοπος Σταγών (1800-πιθανώς 1813), μητροπολίτης Σηλυβρίας (1816-1818), είτα Φιλιππουπόλεως (1818-1822).

Εγεννήθη κατά τγο β' ήμισυ του ΙΗ αιώνας εις το χωρίον Κλεινοβού της Θεσσαλίας. Εδιδάχθη το πρώτον εν τη Σχολή Τρικκάλων, εκ συνεχεία δε εν τη πατριαρχική Ακαδημία. Το 1880 χειροτονείται επίσκοπος Σταγών και θεαρέστως εποίμανε την επαρχίαν ταύτην επί «χρόνους ικανούς» ως ο ίδιος γράφει, πιθανώς δε μέχρι του 1813.

Δια συνοδικής πατριαρχικής πράξεως αποστέλλεται ο Παΐσιος εις Άγιον Ορος προς διευθέτησιν διαφόρων εκκλησιαστικών πραγμάτων και την ίδρυσιν ελληνικού σχολείου παρά τας Καρυάς προς μόρφωσιν των μοναχών.Εκείθεν μεταβαίνει εις Κωνσταντινούπολιν ίνα και αύθις, μετά ολιγόχρονον παραμονήν, αποσταλή ως πατριαρχικός έξαρχος εις Πελοπόννησον προς στήριξιν και νουθεσίαν του χριστεπωνύμου πληρώματος. Επανακάμψας εις Βασιλεύουσαν, χρη-

σιμοποιείται υπό της Μεγάλης Εκκλησίας και των προυχόντων, άλλοτε μεν εις την εφορίαν και επιτροπήν του εις Κουρούτσεσμε πατριαρχικού σχολείου, άλλοτε δε εις νοσοκομεία της πόλεως του Γαλατά. Εκ σωζομένης επιστολής του Πατριάρχου Ιερεμίου Δ' (1809-1813) και υπό ημερομηνίαν 28 Νοεμβρίου 1809 πληροφορούμεθα ότι ο ημέτερος Παΐσιος διωρίσθη επιστάτης της εσωτερικής διοικήσεως της Μεγάλης Σχολής, χοροστατών εις τας ιερουργίας και πνευματικάς εκδηλώσεις ταύτης.

Τοιαύτα καθήκοντα εξασκών ο Παΐσιος εις Κωνσταντινούπολιν παρέμεινεν εκεί επί δεκαετίαν, αμειβόμενος δε διά τας πολλαπλάς υπηρεσίας του ως πρώην Σταγών προάγεται εις Μητροπολίτην Σηλυβρίας την 21 Αυγούστου του 1816.

Κατά το βραχύ της ποιμαντορίας του εν Σηλυβρία διάστημα ο Παΐσιος ειργάσθη παραδειγματικώς. Επί των ημερών του υπεστηρίχθη η εν Επιβάταις εκ πυρκαγιάς καταστραφείσα σχολή.

Τον Μάρτιον του 1818, μετά την οικειοθελή παραίτησιν του Ιωαννικίου, "εκών άνων" ως ο ίδιος μας πληροφορεί, μετατίθεται εις την Μητρόπολιν Φιλιππουπόλεως.

Παρά το προκεχωρημένον της ηλικίας του και τα πολλαπλά προβλήματα, τα οποία είχε ν' αντιμετωπίση ο Παΐσιος εις την Μητρόπολιν Φιλιππουπόλεως, δεν εκάμφθη. Η σύνεσις, η καλοκαγαθία και το διοικητικόν του ανδρός κατέστησαν τούτον αγαπητόν εις το ποίμνιόν του, δικαίως δε η αρχιερατεία του αναφέρεται από τα σημαντικώτερας της επαρχίας.

Εκτός των άλλων εφρόντισεν ο Παΐσιος δια την αναζωογόνησιν της κεντρικής ελληνικής σχολής και την καλήν λειτουργίαν του υπάρχοντος κοινοτικού νοσοκομείου.

Αι συγκινήσεις όμως και οι υπερβολικοί κόποι, τους οποίους ούτος κατέβαλεν, εκλόμισαν την υγείαν του νοσήσας δε κατά Ιανουάριον του 1822 απέθανεν.

Ο Παΐσιος, καθ'όλην την διάρκειαν της εκκλησιαστικής δράσεώς του, φιλόμουσος ων, ενδιαφέρθη δια την ανάπτυξιν και καλλιέργειαν της ελληνικής παιδείας εις τον υπόδουλον Εθνος.

Δι' ιδίων εξόδων ίδρυσε το 1818 εις την ιδιαιτέραν του πατρίδα Κλινοβού ελληνικήν σχολήν ως και εν Σταγοίς. Επικαλεσθείς την συνδρομήν των ηγεμόνων της Μολδαβίας και Βλαχίας ίδρυσε την σχολήν των Μετεώρων, προς μόρφωσιν των μοναχών και αντιγραφήν των χειρογράφων.

Μνημεία της μορφώσεως και της παιδείας του εν λόγω ιεράρχου αποτελούν οι διασωθέντες μέχρις ημών ιαμβικοί στίχοι εις τον Όσιον Αθανάσιον τον Αθωνίτην , ως και οι πολιτικοί τοιούτοι εις την μονήν της Μ. Λαύρας και ο κώδιξ των επιστολών περιέχων πολυτίμους ειδήσεις περί της καταστάσεως των γραμμάτων κατά τον ΙΘ αιώνα. "Εκκλησιαστική Αλήθεια". Από Πατριαρχική Βιβλιοθήκη Κωνσταντινουπόλεως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡ. Μανουήλ Ι. Γυδεών, Χρονικά της Πατριαρχικής Ακαδημίας, Κωνσταντινούπολις 1883, σ. 185-187. Κ. Μυρτίλου Αποστολίδου. Ο από Σηλυβρίας, Φιλιππουπόλεως μητροπολίτης Παΐσιος, Θρακικά, Γ' (1932), σ. 17-35. Αιμιλιανού Τσακοπούλου (νυν μητροπολίτου), Επισκοπικοί Κατάλογοι, εν Ορδοδοξία, ΛΑ' (1956), σ. 371, 372. Παντελεήμονος Λαυριώτου, Γέροντος, Συμπληρωματικός κατάλογος χειρογράφων Μ. Λαύρας, εν ΕΕΒΣ, ΚΗ' (1958), σ. 119 Αθανασίου Δ. Κομίνη, Υμνογραφικά εις όσιον Αθανάσιον τον Αθωνίτην, εν ΕΕΒΣ, ΛΒ' (1963), σ. 267, 268.

Θρησκευτική και Ηθική εγκυκλοπαίδεια τομ. 8 1966 στ. 834-835.

ΝΙΚ. Λ. ΦΟΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΛΙΑΚΑΤΑΣ
(Το Λιοντάρι της Πίνδου)

Ο ήρωας Λιακατάς όπως είναι γνωστόν σε πολλούς, ήταν γιός αρχιτσέλιγκα στον Κλεινοβό και γαμπρός σε θυγατέρα άλλου ήρωα και στρατηγού, του Νικολού Στουρνάρη από τα Κούτσαϊνα (Στουρναρέϊκα).

Επολέμησε μεζί με τον πεθερό του με ανδρεία στο Μεσολόγγι και φονεύθηκε μαχόμενος στο Ντολμά, όπου έκανε φονικωτάτη μάχη με τους Τούρκους την 28ην Φεβρουαρίου 1826.

Δι' αυτό και προς τιμήν του το Αιτωλικόν του έστησε μαρμάρινη προτομή στην πλατεία του Δημαρχείου και έμπροσθεν του εκεί ιστορικού Ναού της Παναγίας, μετά 100 χρόνια, δηλαδή το 1926.

Τέσσερες γιούς όλους λεβέντες είχε ο γερο Λιακατάς, τον Δημήτρη, τον Γρηγόρη, τον Σωτήρη και μια πανέμορφη κόρη, τη Δέσπω. Με τα πλούτη και τη σωφροσύνη του, με την παλικαριά των παιδιών του και με την προστασία του Αλή Πασά, ασκούσε μεγάλη επιρροή στα Βλαχοκόνακα του βορεινού Κόζιακα, κι ακόμα σ'όλη την περιοχή του αρματωλικιού του Ασπροποτάμου. Ήταν αρχιτσέλιγκας των Σαρακατσαναίων πούχαν τα κονάκια τους γύρω στον Κλεινοβό, το παλιό και μεγάλο χωριό, βρίσκεται ακόμη στις βορεινές πλαγιές της Πίνδου, πάνω στα φρύδια μιας πλούσιας και ειδυλλιακής φαραγοκοιλιάδας. Εκεί, στον Κλεινοβό, όπως τόλεγαν τότε, κοντά στο παμπάλαιο μοναστήρι της Παναγίας του Χρυσίνου, είχε και τ' αρχοντικό του.

Από τους γιούς του ξεχώριζε ο Γρηγόρης. Συνεπαρμένος από τους θρύλους τους κλέφτικους, από τις ιστορίες που κάθε μέρα του διηγόταν ο ηγούμενος του μοναστηριού, από τα τραγούδια των καπεταναίων του Ολύμπου, της Πίνδου και των Αγράφων και πονεμένος από τον αφανισμό της κλεφτουριάς, πήρε τα βουνά, πριν ακόμη βλαστήσει καλά- καλά το μουστάκι του. Ήταν η εποχή που είχαν αρχίσει να πληθαίνουν πάλι οι χαϊνηδες στα κλεφτοχώρια της Πίνδου, γιατί οι Αρβανίτες του Αλή Πασά που διαφέντευαν τις κλεισούρες και τα δασωμένα περάσματα, λήστευαν, βασάνιζαν και σκότωναν τον κόσμο.

Δεν ήταν κυνηγημένος, ούτε φτωχός σαν τ'άλλα παλικάρια της κλεφτουριάς.

Βγήκε στο κλαρί, γιατί ήθελε να πολεμήση την Τουρκιά σαν τον Δίπλα και τους Κατσαντωναίους. Είχε γι' αυτόν ένα ξεχωριστό θέλ-

γητρο η κλέφτικη ζωή πάνω στ' απάτητα βουνά.

Εκεί ψηλά, πάνω στις απάτητες κορφές του Κόζιακα, στις πλαγιές και στις ράχες του, που τις σκέπαζαν όμορφα αδιάβατα και παρθένα δάση, κάτω από τις πανώριες οξυές, τα φουντωτά πεύκα, τους κέρδους, τις καστανιές και τα πλατάνια, ζούσε κι αντριωνόταν τα καλοκαίρια ο Γρηγόρης. Εκεί πρωτάκουσε από τους κυνηγημένους φτωχούς βοσκούς το πικρό κλέφτικο τραγούδι:

"Όλα τα δέντρα την αυγή δροσιά 'ναι φορτωμένα
απ' των κλεφτών τα κλάματα κι από τα μοιρολόγια".

Τα μενεξεδένια δειλινά και τα ροδοβαμμένα ηλιοβασιλέματα, τον έριχναν μέσα σε έκσταση. Οι γιγαντόσωμοι ίσκιοι των ελάτων, που παίρνανε παράξενες μορφές όσο πιο πολύ βυθιζόταν ο ήλιος, το ψιθύρισμα του αδυνάτου ανέμου ανάμεσα στα φύλλα των πεύκων βάραιναν γλυκά τα βλέφαρά του! Ηταν μια ώρα θεϊκή. Ακόμη και τ'άψυχα δείχνανε με την ομορφιά και την μοσχοβολιά τους τη ζωντάνια τους. Το τραγούδι και η φλογέρα των βοσκών, των τρικανιών ο λάλος και των κουδουνιών ο βρόντος, συμπλήρωναν με την εξωτική τους υπόκρουσι την εικόνα!

Όλα ήσαν λουσιμένα μέσα σ' ένα υπέροχο φως. Τα χρώματα ωργίαζαν σ' εναλλαγές κι έσβηναν σιγά-σιγά με την άχνη του σούρουπου π' ανέβαινε μέσα από τις κοιλάδες του Περτουλίου, της Χρυσομηλιάς, της Τύρνας κι' από τις όχθες του Ασπρου και της Σαλαμπριάς.

Εκεί κάτω μέστωσε το σώμα του Γρηγόρη και γέμισε η ψυχή του με αισθήματα. Από μικρός έδειχνε πως θα γινόταν πανώριο κι αντρειωμένο παλικάρι.

Κι αλήθεια, έγινε ένας άντρακλας ψηλός σαν έλατο, σαν πλάτανος δεμένος, ένας τύπος πανέμορφου κολοσσού. Είχε μεγάλα αμυγδαλωτά μάτια, πλαισιωμένα με ζωγραφιστά και πυκνά μαύρα φρύδια. Γι αυτό τον έλεγαν Κάλεσσο, όπως δηλαδή, και τα ξεχωριστά πρόβατα, που έχουν γύρω στα μάτια τους μαύρο πλαίσιο. Το ξανθό μουστάκι του πάνω στο ροδοκόκκινο πρόσωπό του, έδινε σ' όλη του τη μορφή μια ιδιαίτερη χάρι κι ομορφιά, που τραγουδήθηκε νοσταλγικά μετά το θάνατό του απ' όλη τη Ρούμελη.

Ως το 1816, παρ' όλη τη φήμη που απόκτησε, δεν έκανε τίποτε που να κινήσει τις υποψίες του Αλή Πασά και του καπετάν Στουρνάρη, που διαφέντευε το αρματωλίκι του Ασπροποτάμου.

Εκείνη όμως τη χρονιά δυό σοβαρά γεγονότα του άλλαξαν τελείως τη ζωή. Το ένα ήταν ο σκοτωμός ενός Αρβανίτη ληστή και το δεύτερο η αρπαγή της αδελφής του της Δέσπως από ανθρώπους του Αλή Πασά και το κλείσιμό της στο χαρέμι της Λιθαρίτσας. Το πρώτο ήταν σοβαρό και θα προκαλούσε ασφαλώς την οργή του Βεζύρη, γιατί ο Αρβανίτης ληστής που σκοτώθηκε, ήταν αδελφός του Ισμαήλ Μπέη Πρεμέτη, του πιστού του φίλου, αδιάφορο αν τον σκότωσε ο Γρηγόρης μέσα στη στάνη τους, τη στιγμή που προσπαθούσε να ξεκόψει τα καλύτερά τους πρόβατα. Το δεύτερο όμως, το "σκέπασαν" οι Λιακατάδες, γιατί αυτή ήταν η θέληση του φιλήδονου Αλή, αδιάφορο αν το κορίτσι πρόβαλε απόλυτη και επίμονη άρνηση στις ασελγείς προτάσεις του.

Οι Λιακατάδες πικράθηκαν βέβαια πούχασαν από κοντά τους τη Δέσπω. Δεν διαμαρτυρήθηκαν όμως, ούτε επαναστάτησαν, γιατί ανήκαν κι αυτοί στο μεγάλο εκείνο μέρος της τότε κοινής γνώμης, που θεωρούσε πραγματικά σαν τιμή για μια γυναίκα το κλείσιμό της στα χαρέμια του Αλή Πασά.

Μας το λέει και το παλιό τραγούδι της Μάρως, που τηράει στον καθρέπτη τα κάλλη της:

"Κάλλη μου υπερήφανα,
κάλλη περιγραμμένα
δεν πρέπει να ήστε στο κλουβί
κλεισμένα, κλειδωμένα,
Μον' πρέπει για τα Γιάννενα
πισκέσι του Βεζύρη".

Το αρματωλίκι του Ασπροποτάμου την εποχή εκείνη ήταν ένα από τα οκτώ του Σαντζακίου των Τρικάλων. Ξαφνικά, χωρίς κανείς να το περιμένει ο Αλή Πασάς το χώρισε στα δύο, στο Πόρτο-Κόλι με καπετάνιο τον Νικολό Στορνάρη και στο Κλείνοβο-Κόλι, με καπετάνιο τον Γρηγόρη Λιακατά.

Η γριά Αλεπού ήθελε να τάχει καλά με τους Λιακαταίους και για ν' αυξήσει την επιρροή πούχανε όλη την βορειοανατολική πλευρά της Πίνδου υποχρέωσε τον Στορνάρη να δώσει την θυγατέρα του Ευαγγελή, γυναίκα στον Γρηγόρη.

«Ο Αλή πασας- διηγόταν ο Νικολός Στορνάρης στον Κασομούλη- με υποχρέωσε να δεχθώ εις το τμήμα του Κλινοβού καπιτάνον τον Γρηγόρη Λιακατά, γαμβρόν μου, τώρα του οποίου είχε την αδελ-

φήν του εις το Παλάτι, και διότι, νέος ών, εφόνευσεν εις την στάνη των ένα περίφημον κλέπτη, τον έδωκεν την Καπιτανίαν. Μετά ένα χρόνον με υποχρέωσεν να δώσω και την θυγατέραν μου Ευαγγελήν εις αυτόν. 'Η έπρεπε να φύγω ή έπρεπε να ενδώσω. Αν και ο Γρηγόριος, ήταν ένα Βλαχάκι, δεν με εφάνη τόσοσ παράξενον να δώσω τη θυγατέραν μου εις αυτόν, διότι τον θεωρούσα τίμιον νέον και όστις από την στάνην του έλαβεν τον τίτλον και όχι από την αυλή του Αλήπασα. Το υποσχέθηκα, με τούτο ενδυνάμωσα περισσότερον και όλας τα υποθέσεις του ο Αλήπασας τας επιφόρτιζεν εις εμένα».

Η Ευαγγελή ήταν πολύ όμορφη και χαριτωμένη κόρη. "Όλα τα τέκνα του κ. Νικολού- γράφει ο Κασομούλης- ήταν ωραία και εστόλιζον την ερημίαν εκείνην με την παρουσία των».

Ο Γρηγόριος είχε τότε όλες τις χάρες του πολεμιστή, τα μετρημένα λόγια, την ορμή, το φιλότιμο, την ομορφιά και την περηφάνεια, την αγάπη της ζωής και την καταφρόνια του θανάτου.

Οι Έλληνες, οι Σαρακατσαναίοι και οι Βλάχοι της περιοχής του αρματωλικιού του, υποδέχτηκαν το διορισμό του με μεγάλη χαρά και ικανοποίηση.

Το 1820 την εποχή, που ο Σουλτάνος Μασχμούτ εκήρυξε «φερμανλή» τον Αλή Πασά και εξεστράτευσε εναντίον του, Ο Γρηγόρης βρισκόταν στα Γιάννενα, στην Αυλή, μαζί με τον Καραϊσκάκη, τον Ανδρούτσο, τον Διάκο, τον Ισκο και τον Μπότσαρη. Τότε κατηχήθηκε και στη Φιλική Εταιρία από τον Τουρτούρη κι ορκίστηκε να χύση το αίμα του για την απελευθέρωση της σκλαβωμένης Ελλάδος. Ετσι ήταν καθ' όλα έτοιμο, όταν ο πεθερός του τον κάλεσε στα Κούτσιανα, τον Ιούλιο του 1821, για να σηκώσουν τη σημαία της Επανάστασεως.

Γρήγορος πάντα στις δουλειές του κι έτοιμος για κάθε θυσία, μάζεψε τότε όλους τους συγγενείς του Σαρακατσαναίους και πολλούς Κουτσόβλαχους από τα χωριά Κλεινοβό, Περλιάγκο, Κότορη, Λεπενίτσα κλπ. οκτακόσια πάνω- κάτω παλικάρια κι άρχισε τον πόλεμο μαζί με τον Στουρνάρη, το Χατζηπέτρο, κι άλλους.

Τα χωριά του Ασπροποτάμου ελευθερώθηκαν αμέσως, όχι όμως χωρίς εκτροπές και αντεκδικήσεις. Ο Στουρνάρης, χωρίς καμιά αιτία και δικαιολογία, διέταξε τους δικούς του και σκότωσαν εβδομήντα Τούρκους, που βρέθηκαν σκορπισμένοι στα 67 χωριά της περιοχής του για είσπραξη φόρων. Ο Γρηγόρης Λιακατάς, έγινε έξω φρενών για τη βάρβαρη αυτή πράξη του πεθερού του και απείλησε πως θα τραβηχτεί στο αρματωλίκι του αν επαναληφθή.

Η δύναμη των επαναστατών έφθασε σε λίγες μέρες τις τρεις χιλιάδες. Τότε σκέφθηκαν να κατέβουν στα Τρίκαλα. Μα, δεν πρόλαβαν να εκτελέσουν την απόφασή τους, γιατί προδόθηκαν από τον οπλαρχηγό των Αγράφων Σταμούλη Γάτσο.

Ο Γρηγόρης Λιακατάς, όμως, δεν τάχασε.

– Τις Κλεισούρες τώρα πρέπει να πιάσωμε, Χριστόδουλε, είπε στο Χατζηπέτρο.

Ο Στουρνάρης έμεινε κι αυτός σύμφωνος.

Είχε δίκιο ο Γρηγόρης.

Οι Τούρκοι των Τρικάλων κίνησαν σε τρεις κολόνες καταπάνω τους. Η μια προσπάθησε ν' ανοίξη τα στενά του Κλεινοβού που τα υπερήσπιζε ο Λιακατάς, η άλλη τη θέση Πρόδρομος, του Χατζηπέτρου και η Τρίτη τα στενά της Πόρτας, του Στουρνάρη. Όλες όμως οι επιθέσεις τους αποκρούσθηκαν από τους επαναστάτες της Πίνδου.

Το 1821 το Μέτσοβο είχε γίνει Τουρκόσκαλο, δηλαδή, στρατιωτικό κέντρο του Χουρσίτ Πασά. Οι Μετσοβίτες κύτταζαν να εκμεταλλευθούν την κατάσταση και δεν εννοούσαν να επαναστατήσουν.

– Να τους κάψουμε! πρότεινε τότε σε μια σύσκεψη ο Χατζηπέτρος. Μονάχα έτσι θα κόψουμε το πέρασμα της Τουρκιάς από τη Θεσσαλία στην Ηπειρο.

Την επιχείρηση ανέλαβε ο Λιακατάς. Ξεκίνησε με 700 δικούς του από τον Κλεινοβό και σε δυό μέρες έφθασε στην κορφή του χιονισμένου Ζυγού, στο Δοκίμι, κοντά στο Μέτσοβο. Οι κοτσαμπάσηδες του Μετσόβου τα χάσανε. Δυό μέρες συζητούσαν, και δυό νύχτες, χωρίς ν' αποφασίζουν,. Τελικά έστειλαν δυό χιλιάδες γρόσια στο Γρηγόρη μ' ένα γράμμα και τον παρακαλούσαν να τα διαθέσει για τον Αγώνα και να μη καταστρέψει ανώφελα τον τόπο τους.

Ο Λιακατάς συμφώνησε μαζί τους κι έκαψε μονάχα 183 χαμόσπιτα στα Γύφτικα στον Αγιο Θανάση. Απί κει πήγε στο Χαλίκι κι έκαψε τον Πύργο του Μοχαλάκη Φύλλου, μαζί με τους Αρβανίτες που τον φύλαγαν. Από το Χαλίκι πήγε στο Προσγίλι και στη Γότζιστα. Φωτιά κι εκεί, φωτιά και σ' έναν άλλο Πύργο του Αλή Πασά κοντά στον Αρακεί, φωτιά και σ' έναν άλλο Πύργο του Αλή Πασά κοντά στον Αρακεί, που χρησίμευε ως στρατιωτικός σταθμός. Οι Τούρκοι ανησύχησαν. Και τότε γίνανε μαζί με το Στουρνάρη και τον Γρηγόρη «καπάκια»: Να μείνουν ήσυχoi στ' αρματωλίκια τους και να μην πατήσει Τούρκος το ποδάρι του εκεί!

Τα "καπάκια" όμως, δεν κράτησαν πολύ. Οι Τούρκοι τα πάτησαν. Έστειλαν πρώτα τον Σελιχτάρ Μπόδα κι έκαψε μερικά χωριά γύρω

στο Περτούλι και στο Βερνίκο, και κατόπιν τον Μουσταή Πασά της Σκόδρας, με 15.000 Αρβανίτες εναντίον του Λιακατά και του Στουρνάρη.

Ο Ασπροπόταμος ήταν ανάστατος. Οποιος μπορούσε έφευγε. Ο Λιακατάς έστειλε τη γυναίκα του μαζί με την οικογένεια του πεθερού του στα Εφτάνησα. Δεν ήθελε με κανέναν τρόπο να προσκυνήσει την Τουρκιά.

Ο Πασάς της Σκόδρας ξεκίνησε τον Ιούλιο του 1823 για να τιμωρήσει τους επαναστάτες της Ρούμελης. Ο Λιακατάς μαζί με τον Στουρνάρη πολέμησαν με πείσμα τους σκληροτράχηλους Αρβανίτες σ' όλα τα περάσματα. Στη σκληρή όμως μάχη, στου Κόρμπου το πηγάδι, παρ' όλη τους την αντρειοσύνη, λύγισαν και υποχώρησαν προς το Βάλτο κι ύστερα από μεγάλες και εξαντλητικές πορείες φθάσανε στο Μεσολόγγι.

Τον Αύγουστο του 1824 ξαναγύρισε στον τόπο του για να ξεσηκώσει τη Γότζιστα και τα γύρω χωριά. Τον έστειλε γι αυτό ο Μαυροκορδάτος που τους αγκάλιασε γαμπρό και πεθερό, από την πρώτη μέρα που φθάσανε στο Ανατολικό. Στις 26 Αυγούστου ήταν μέσα στη Γότζιστα, κι από κει μόλις τελείωσε την αποστολή του κατηφόρισε προς τα Γιάννενα. Πετώντας με τους Βλάχους του σαν αητός πάνω από τις τούρκικες φωλιές έφθασε στον Πύργο του Μπαλάσκα κι έπιασε τον ανεψιό του περίφημου Ταχήρ Αμπάζη, τον Μάνε Μουζάκη, τον Καλέμ Τεπελένη, όλους καπεταναίους, κι άλλους δέκα Τσάμηδες.

Οι Χριστιανοί Γιαννιώτες, βλέποντας τον κίνδυνο, που κρεμόταν από πάνω τους, έστειλαν δυό- τρεις προύχοντες και τον εξώρκισαν να τραβηχτεί από την πόλη για να μη πληρώσει ο λαός την επιδρομή του.

Θα φύγω τους είπε, αλά θα τελειώσω πρώτα μια δουλειά που έχω εδώ!

Είχε συναντήσει στο δρόμο του τον Δερβέναγα Καψομούτη, ένα άγριο Έλληνα βασανιστή αλλά σκληρό πολεμιστή, και του υποσχέθηκε να τον βοηθήσει για να γλυτώσει την οικογένειά του που ήταν κρυμμένη μέσα στα Γιάννενα. Ο Καψομούτης πολέμησε σαν λιοντάρι δίπλα του κι ο Γρηγόρης ήταν αποφασισμένος να εκτελέσει την υπόσχεσή του, αψηφώντας κάθε κίνδυνο.

Το ίδιο βράδυ, με λίγους άντρες ο Καψομούτης άρπαξε την οικογένειά του μέσα από τα χέρια των Τούρκων.

«Και τα δυό αυτά χωριστά κατορθώματα - γράφει ο Βλαχογιάννης

- δοξάζουν ίσα και τον ευγενικό ήρωα Λιακατά και τον άγριο πολεμιστή, που έκρυβε στην άκρη της καρδιάς του, και δείχνουν τι έργα θαυμαστά θα μπορούσαν να βγάλουν πέρα όλοι εκείνοι οι άντρες, αν είχαν από πάνω τους έναν αρχηγό να τους ενώνει και να τους εμπνέει».

Το Νοέμβριο ξαναγύρισε στο Ανατολικό. Ήταν χιλίαρχος. Η Δημογεραντία του νησιού τον υποδέχθηκε με πολλές τιμές.

Ήσαν εκεί μαζεμένοι οι περισσότεροι καπεταναίοι με τους νταϊφάδες τους, αλλά το στρατόπεδο γενικά, είχε τα χάλια του. Πολιτική συναλλαγή, καταχρήσεις, πλιατσικολόγημα και προδοσίες ακόμη, ήσαν τα κύρια χαρακτηριστικά του. Το θρυλικό παλικάρι έμεινε κατάπληκτο μπροστά σ' αυτές τις αθλιότητες και δεν μπόρεσε να κρατήσει τη γλώσσα του. Χωρίς δισταγμό κατηγόρησε τους υπευθύνους. Οι στρατηγοί τον κύτταξαν αποσβολωμένοι, εκείνος όμως τους έκοψε το βήχα πριν ακόμη τον αρχίσουν.

– Εγώ δεν ντροπιάζομαι μαζί σας, τους φώναξε κατάμουτρα, ούτε μολεύω τα παλικάρια μου με τις βρωμοδουλειές σας. Πόλεμο με τέτοιες σιχασιές δεν κάνω!

Πέσανε πάνω του πολλοί και προ πάντων ο πεθερός του ο Στουρνάρης, για να τον μεταπείσουν.

– Να μπούμε στο Μεσολόγγι καπετάνιο, είπε στον πεθερό του. Αλλοιώτικα θα φύγω.

Στο Μεσολόγγι τους είχαν ετοιμάσει καταλύματα και τους υποδέχτηκαν με μεγάλη χαρά. Η φήμη του είχε προηγηθεί και οι Μεσολογγίτες δεν μπορούσαν να κρύψουν τη χαρά τους, όταν περνούσε από μπροστά τους καμαρωτός μέσα στα πλούσια ρούχα του και τα χρυσοστολισμένα άρματά του.

Στις 10 Απριλίου του 1825 -γράφουν τα «Ελληνικά Χρονικά» του Μάγιερ - η τοπική Διοίκηση διώρισε τον στρατηγό Στουρνάρη αρχηγόν της Φρουράς του Μεσολογγιού με σύμβουλον και συμπράκτορα τον στρατηγόν Γ. Λιακατάν»

Ο Γρηγόρης ήταν πια στο στοιχείο του. Έκανε ότι μπορούσε για να δυναμώσει τη θέση που τούχαν δώσει στην ανατολική πλευρά του κάστρου και δεν άφινε ευκαιρία να συμβουλευσει τα παλικάρια του και να τονώσει το εθνικό τους αίσθημα που ήταν χρόνια ναρκωμένο μέσα στην ψυχή τους.

Τον Ιούλιο ένα συνταρακτικό γεγονός τον έκανε να χάσει τη χαρά της ζωής του.

Λαβώθηκε στο δεξί μάτι από κομμάτι μπόμπας. Η σκέψη που του πάγωνε το αίμα έγινε πραγματικότητα. Δεν φοβήθηκε ποτέ το χάρο. Δεν ήθελε όμως για κανένα λόγο να ζήσει σακάτης και σημαδεμένος.

Ήταν φιλαρέσκεια; Ίσως! Μα όλα τα παλικάρια τότε ήσαν φιλάρεσκα.

– Καλύτερα να πέθαινα! είπε στον πεθερό του.

Πήγε στον Κάλαμο για να γιατρευθεί. Γύρισε πολύ γρήγορα κοντά στα παλικάρια του πικραμένος όμως για το σημάδι που τούμεινε. Κάθε φορά που κύτταζε τον καθρέπτη για να δέσει πάνω του το μαύρο μαντήλι του, μурμουρίζε με παράπονο:

– Τώρα πούχασα το μάτι μου τι την θέλω τη ζωή;

Η λαϊκή Μούσα αποθανάτισε με τους παρακάτω στίχους τον τραυματισμό του:

Μέ γέλασεν η χαραυγή
της νύχτας το φεγγάρι
και βγήκα νύχτα στο βουνό
ψηλά στο κορφοβούνι
βρίσκω λημέρια κλέφτικα,
πολυχορταρισμένα.
με πήρε το παράπονο,
τα μάτια μου δακρύζουν.
Εκεί 'πεσα να κοιμηθώ,
να πάρω λίγον ύπνο.
Βάζω ντουφέκ' προσκέφαλο
και το σπαθί μου στρώμα.
Ακούω τα πεύκα να βογγούν
και τις οξυές να τρίζουν,
ακούω και μια πέρδικα
που σιγοτραγουδούσε
και καταριόταν τα βουνά
μ' ανθρώπινη λαλίτσα:
Εσείς βουνά του κερατά
βουνά τ' Ασπροποτάμου
τους κλέφτες τί τους κάματαν,
τον καπετάν γρηγόρη;
Αυτός πήγε και κλείστηκε
στο δόλιο Μεσολόγγι,
μας είπαν πως λαβώθηκε

μέσ' το δεξί το μάτι,
 μας είπαν δεν θα ξαναρθεί,
 δεν θα τον ματαιδούμε.
 Για κλάψτε δέντρα και κλαργιά
 και σεις κοντοραχούλες
 και σεις βουνά κλεφτόβουνα
 με τις κρυές βρυσούλες
 τι χάσαταν την κλεφτουριά,
 τον καπετάν Γρηγόρη!

Τότε διωρίστηκε και αρχηγός του Ανατολικού και φρόντισε αμέσως να το οχυρώσει καθώς και το νησάκι του Ντολμά.

«Εις τον Δολμάν επίκουρος
 ο Λιακατάς προσήλθεν,
 ο πάντων ωραιότερος
 των αρχηγών Ελλήνων».

Ογδόντα ήταν τα παλικάρια του Νταιφά του, όλοι συγγενείς, κι ανίψια του, αποφασισμένοι να πεθάνουν μαζί του οποιαδήποτε στιγμή και σ' οποιοδήποτε θέση. Ο Ντολμάς ή Παλιόφουρνος, είναι ένα νησάκι που απέχει από τη στεριά 106 μέτρα. Η φρουρά του 200 όλοι όλοι άντρες, ήσαν Ρουμελιώτες περήφανοι και σκληροί πολεμιστές σαν τον καπετάνιο τους.

Τα νησάκια της Λιμνοθάλασσας έπεφταν στις αρχές του 1826 ένα-ένα στα χέρια των Τουρκοαιγυπτίων. Τον Φεβρουάριο, φάνηκαν στη Φοινικιά, απέναντι του Ντολμά τα πρώτα τους αποσπάσματα και σήκωσαν τρία κανονιοστάσια με 18 κανόνια και βομβοβόλα. Στις 26 του μηνός είχαν συγκεντρώσει επί τόπου 4.000 πεζούς και καβαλλαραίους.

Ο Γρηγόρης πήρε αμέσως, με τους 350 άντρες που είχε συγκεντρώσει τις προκαθορισμένες θέσεις και περίμενε την επίθεση. Από το Ανατολικό δεν τον ακολούθησαν οι άλλοι οπλαρχηγοί «με την πρόφαση - όπως γράφει ο Κασομούλης - ότι είχε κι εκεί ανάγκη η πόλις, αληθινά όμως επειδή ήταν κακιωμένοι διότι δεν τους άφινε να πειράζουν τον κόσμο».

Εστειλε και τους ξαναφώναξε αλλά και πάλι αρνήθηκαν να τον ενισχύσουν.

«Ο Γρηγόρης έπειτα, απεφάσισεν και είπεν εις τους στρατιώτας-όπως διηγείται ο Κασομούλης.

– Ε, ωρέ παιδιά, οι πολλοί και οι ναζιάρηδες δουλειά δεν κάμουν ημείς θα βαστάξωμεν, και αν ο Θεός βοηθήσει και νικήσωμέν, το νόμι (η δόξα) μένει εις ημάς και η ατιμία εις εκείνους. Μένετε λοιπόν εσείς να βαστάξωμεν; 'Η ειπέτε μου να πάρω τα μέτρα μου. Βοήθειαν άλλην καμμίαν, βλέπετε δεν έχομεν.

Ο γραμματικός του Δ. Μακρή Θανάσης, και τούτος πλούσιος, ωραίος και νεοϋπανδρεμένος λέγει:

– Είμεσθεν άνδρες, όπου και αν πηγαίνωμεν πόλεμον θα έχωμεν. Αν πάρει τον Δολμάν ο εχθρός τι χρησιμεύει το Ανατολικόν; Κι εκεί κι εδώ πόλεμος και θάνατος. Κάλλιον λοιπόν τίμιος θάνατος εδώ, παρά μέσα εις το Ανατολικόν, μπερδεμένοι με ταις γυναίκαις μας".

Κι έμειναν όλοι σαν τους τριακόσιους Σπαρτιάτες των θρμοπιλών πάνω στον Ντολμά, αποφασισμένοι να πεθάνουν. Ενοιωθαν πως οπωσδήποτε θα συναντήσουν τον Χάρο στον ανελέητο αγώνα που αναλάμβαναν, δέχτηκαν όμως χαμογελώντας και χωρίς καμμιά συζήτηση τη θυσία που τους ζητούσαν.

Στις 28 το πρωί άρχισε η επίθεση των Τούρκων.

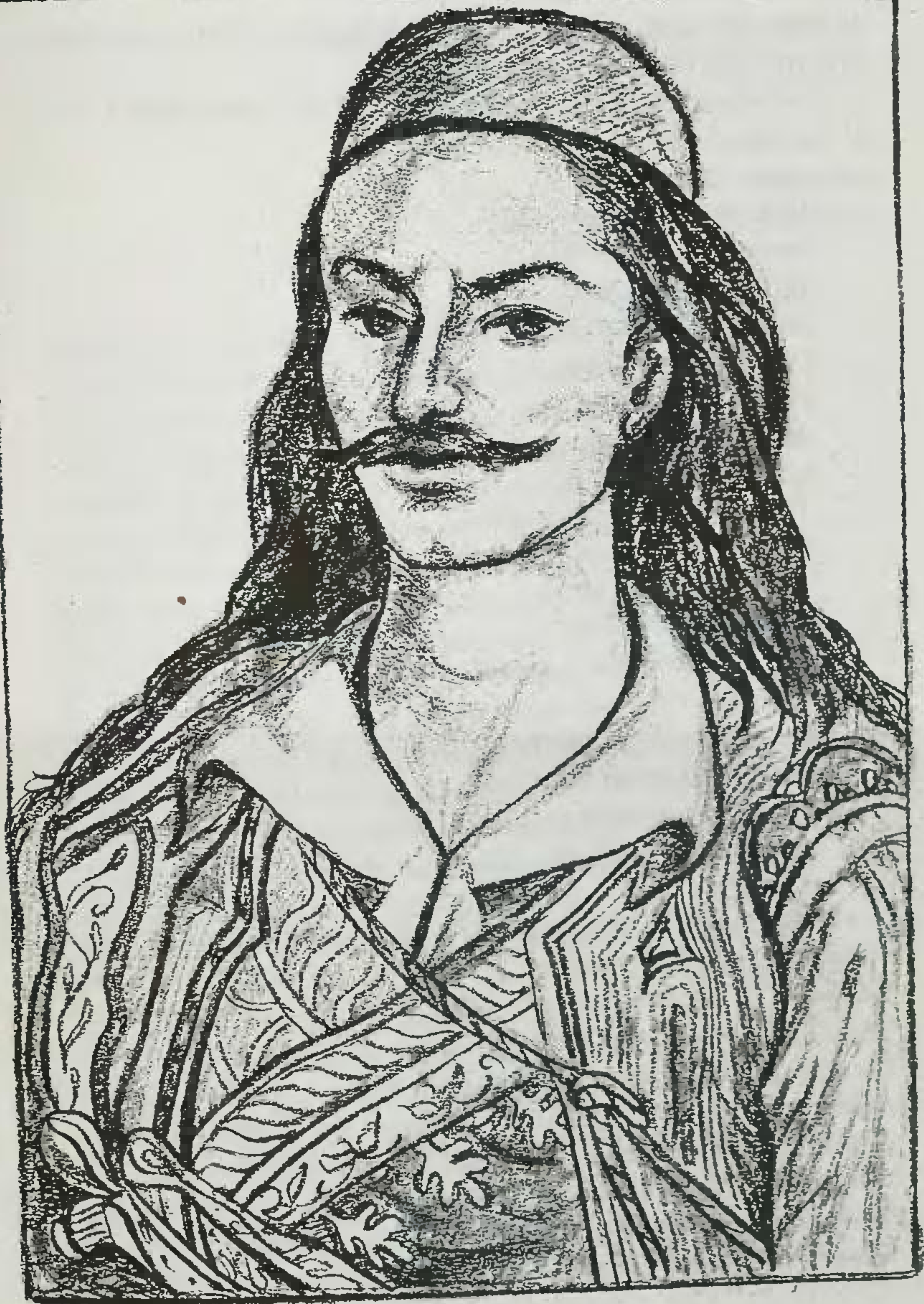
«Οι υπερασπισταί του Ντολμά, γράφει ο Μακρής, επεδείξαντο τω όντι μεγάλην αντοχήν προτάξαντες τα στήθη των και η πάλη επί πολλάς ώρας ήτο αμφίρροπος», αλλά δεν μπόρεσαν ως το τέλος να κρατήσουν. Πέταξαν όταν τελείωσαν τα πολεμοφόδιά τους, τα καριοφύλια και πέσανε πάνω στους Αραπάδες με τα σπαθιά και τα γιαταγάνια τους. Η μάχη πήρε άγρια μορφή. Σωστή σφαγή!. Ο Λιακατάς, αν και πληγωμένος στο άλλο του μάτι, κτυπά αλύπητα με το σπαθί του. Μάταια όμως. Τα παλικάρια του είχαν σκοτωθεί τα περισσότερα, εκτός από τέσσερα που καταματωμένα και γεμάτα πληγές, πολεμούσαν δίπλα του. Ξαφνικά, μια τουφεκιά τον έριξε κάτω, όπως ο κεραυνός τον πανήψυλο πλάτανο.

– Πήγαινε στ' Ανατολικό, φώναξε τότε στον Τσάλα, και πες τους πως μείναμε όλοι εδώ πιστοί στον όρκο μας και στην Πατρίδα. Φύγετε και σεις μαζί του πρόσθεσεν επιτακτικά και στους άλλους τρεις.

Γύρισε τα μάτια του κατόπιν προς τη χιονισμένη κορφή του Ζυγού και χαμογέλασε.

– Ε, Λεωνίδα φώναξε πάλι, έλα τώρα να μοιράσεις τη δόξα σου με τα παλικάρια μου!

Και ξεψύχησε.

Μπέτι Παλαμιώτη

Πορτραίτο του Γρ. Λιακατά, το οποίο φιλοτέχνησε η ζωγράφος κ. Μπέτι Παλαμιώτη με βάση την περιγραφή του ήρωα στην παρούσα εργασία.

Η ψυχή του, αγνή σαν τα χιόνια του Κόζιακα, υψήθηκε ψηλά πάνω από την Ιερή Πόλη σαν φωτεινό μετέωρο!

Τον έκλαψαν όλοι οι συμπολεμιστές του, μα περισσότερο ο λαός μ' όμορφα μοιρολόγια.

Ψηλ' από τ' Ασπροπόταμο
 πετάει στο Μεσολόγγι
 γεράκι με δύο γράμματα
 από τους Λιακαταίους.
 Γυρίζ' εδώ, γυρίζ' εκεί,
 γυρίζ' όλη τη Χώρα.
 -Μην είδατε το Λιακατά,
 τον καπετάν Γληγόρη!
 -Πουλί μ' αυτός δεν είν' εδώ,
 εδώ μην το γυρεύης
 πέτα προς τ' Ανατολικό
 και πέρασε στον Πόρο
 κ' εκεί θα βρης πολλά κορμιά,
 σφαγμένα, σκοτωμένα
 κι' όποιο θα ιδής λεβέντικο
 και ξανθομουστακάτο
 εκείνο είναι το κορμί
 του καπετάν Γληγόρη.

Η θυσία του Γρηγόρη Λιακατά για την υπεράσπιση του Μεσολογίου στα χρόνια της μεγάλης μας Εθνικής Επανάστασης, μπορεί κάλλιστα να παραβληθεί με τη θυσία του Αθανασίου Διάκου στην Αλαμάνα, του Παπαφλέσα στο Μανιάκι κι ακόμα με τον Λεωνίδα της αρχαίας Σπάρτης, γιατί ήταν από εκείνους τους ανθρώπους που η μοίρα τους είναι: Να φυλάγουν Θερμοπύλες, όπως λέει ο Καβάφης.

Από το ολοκαύτωμα στο Ντολμά σώθηκαν μόνο 2-3, που κολυμπώντας έφτασαν στο Μεσολόγγι όπου είπαν ύστερα, πως όλοι οι αγωνιστές του Ντολμά ήταν "Ασλάνια", δηλ. λιοντάρια και ασφαλώς το μεγαλύτερο λιοντάρι ανάμεσά τους ο Γρηγόρης Λιακατάς.

(Από " Λιοντάρι της Πίνδου" του Νικ. Γιαννούλη Φ.Ι.Λ.Ο.Σ)

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΛΙΑΚΑΤΑΣ
ΠΟΙΗΜΑ

ΤΟΥ ΚΩΝ/ΝΟΥ ΜΑΝΤΖΑΝΑ
Ιατρού-Λογοτέχνη

Ο Αράπης* ερωτεύθηκε την όμορφη Τρυγκία*
και της μιλούσε σιγανά βράδυ ν'ανταμωθούνε.
Και μια νύχτα έναστρη που ησύχαζε η φύση
κι όλα τριγύρω έκρυβαν τους δυό ερωτευμένους
που μέσα σε μια ρεματιά ήταν αγκαλιασμένοι
και από ταγκαλιάσματα γεννήθηκε ο Γρηγόρης.
Στης Πίνδου τις βουνοκορφές στου Κλεινοβού τους λόγγους
μαζί με τους σταυραετούς, του λόγγου τα αγρίμια
παρέα με την ερημιά, τον λεύτερο αέρα.
Εκεί στον κόσμο έφερε η μάνα το Γρηγόρη.
Την μέρα που γεννήθηκε άστραφτε στην Τρυγκία
φουρτουνιασμένος ήτανε, βαρύθυμος ο Αράπης
ο Αμοτζέλος έκρυβε τον ήλιο να ισκιώσει
στέλνοντας σύννεφα πυκνά στον ουρανό επάνω.
Και μεσ'την κοσμοχαλασιά σ'ένα μικρό καλύβι
η Λιακατίνα γέννησε τον ήρωα το γιό της.
Στο πρώτο κλάμα του παιδιού αμέσως ξαστερώνει
βγήκε ο ήλιος στα βουνά ζεστός για να θερμάνει
μέσα στην κούνια το παιδί, να το γλυκοφιλήσει
με τις αχτίδες τις θερμές και να το αγκαλιάσει.
Τα ανταριασμένα τα βουνά ντύνονται τώρα στ' άσπρα
χαμογελούν τα άψυχα, προσεύχεται η φύση.
Ένα παιδί ελεύθερο γεννιέται ανδρειωμένο.
Σκύβουν τριγύρω οι κορφές των ελατιών να δούνε
τούτο το βυζανιάρικο και νατο καμαρώσουν,
γιατί μια μέρα Λευτεριά θα φέρει στην πατρίδα.
Και το παιδί μεγάλωσε πάει να γίνει άνδρας.
Από μικρός στα πρόβατα παιδεύεται στα όπλα.

* Βουνό του Κλεινοβού

Ρίχνει σημάδι σταθερό παν' στους κορμούς των δένδρων
 και κάθε βόλι πήγαινε το στόχο του για ν' εύρει.
 Οι τούρκοι σαν το μάθανε τους έπιασε σικλέτι,
 όλοι φοβούνται αύριο στη μάχη μην το δούνε.
 Και μεγαλώνει το παιδί, γίνεται καπετάνιος
 ζωσμένος με τα άρματα στα όρη ροβολάει,
 κι όπου εύρει τούρκους στέκεται μαζί τους πολεμάει.
 Δεν τον φοβίζουν του Αλή οι ψεύτικες φοβέρες
 αυτός εδώ μεγάλωσε έγινε παλληκάρι
 να πολεμήσει την Τουρκιά την λευτεριά να φέρει
 στην σκλαβωμένη Ελλάδα μας την Τουρκοπατημένη.
 Της Πίνδου τον σταυραετό, του Κλεινοβου το θρέμα
 τον νιό με τα σγουρά μαλλιά και τα μεγάλα μάτια
 με το μουστάκι το στριφτό τον γρήγορο στα πόδια
 όπου περνάει κι όπου πατεί σκύβουν τον προσκυνούνε
 κι αυτά τα άγρια θηριά του λόγγου τα αγρίμια.
 Στις μάχες μέσα χύνεται λιοντάρι μανιασμένο
 με γυμνωμένο το σπαθί κόβει κεφάλια Τούρκων,
 σπέρνει παντοιού τον θάνατο και η Τουρκιά τρομάζει
 απ' τη φωνή του Λιακατά το βάζουνε στα πόδια,
 αφήνουν πίσω οπλισμό, άλογα μανιασμένα
 από του πολέμου τη φωτιά χωρίς τον καβαλάρη.
 Τρέχουν στους λόγγους να σωθούν, γκρεμίζονται στα βράχια.
 Δεν τον φοβίζει ο πόλεμος σε τέτοια πανηγύρια.
 Πρώτος χυμάει ο Λιακατάς πίσω τα παλληκάρια.
 Τον τρέμει όπου κι αν περνά το Τούρκικο τ'ασκέρι
 τον καμαρώνουν τα χωριά, όλα του ασπροποτάμου.
 Κανέναν δεν φοβήθηκε, Τούρκο δεν λογαριάζει.
 Πόλεμο κάνει στα Γρεβενά, στα Αγραφα στον κάμπο
 και πέρα εκεί στο Αιτωλικό κοντά στο Μεσολόγγι,
 χτυπιέται ημερόνυχτα μ'όλα τα παλληκάρια.
 Βόλι τον βρήκε στην καρδιά στα στήθια τ'ανδρειωμένα
 και έγειρε και έπεσε ολόϊσια ελάτι.
 Γέμισε ο τόπος αίματα τριγύρω του κεφάλια
 αγαρηνών που σκότωσε ολόρθος πολεμώντας.
 Και το μαντάτο έφθασε στον Κλεινοβό τρεχάτο
 τόφερε ένας σταυραετός και κείνος πληγωμένος.
 Εκείνος τους παράγγειλε τα μαύρα να ντυθούνε
 τον Λιακατά σκοτώσανε τον Καπετάν Γρηγόρη.

Τ'αηδόνια τούτη την άνοιξη δεν θέλω να λαλήσουν
και τα βουνά του Κλεινοβού και κείνα να πενθίσουν
να σκεπασθούν με σύννεφα και με πυκνή αντάρα
και ο αγέρας που φυσά να φέρνει την κατάρρα
που βγαίνει απ' τα στόματα όλων των σκλαβωμένων
γρήγορα να αφανισθούν από τη γη ετούτη
να λάμψει ήλιος λευτεριάς στη σκλαβωμένη χώρα.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Α. Επιστολές

Καλαμπάκα 13-11-93

Θεοφιλέστατε Αγιε Βαβυλώνος κ. ΠΟΡΦΥΡΙΕ

Χαίρετε εν Κυρίω!

Σας παρακαλώ να μοι γνωρίσετε ό,τι στοιχεία έχετε δια τον Μακαριστόν Πατριάρχη ΙΕΡΟΘΕΟΝ, ο οποίος επατριάρχευσεν από το έτος 1825-1845.

Θεοφιλέστατε, κατάγομαι από το ίδιο χωριό και θέλω να μάθω πως ωνομάζετο στο κοσμικό όνομα και ό,τι άλλο γνωρίζετε. Δεν θα ξεχάσωμεν την φιλοξενίαν, την ξενάγηση στην εκκλησίαν του Αγίου Γεωργίου στο Κάϊρον και την Αρχιερατικήν Θεϊάν λειτουργίαν με τον Δεσπότην μας από Καλαμπάκα τον κ. ΣΕΡΑΦΕΙΜ. Μου είχατε πει, να σας πάρω τηλέφωνο.

Πολλές φορές πήρα στο νούμερο 00202/903516 δυστυχώς πάντοτε κάποιος απαντούσε όχι στην γλώσσα μας. Σας στέλνω ένα απόκομα από ένα βιβλίο τοπικό.

Θα το θεωρήσω ευλογία, Θεοφιλέστατε, εάν λάβω γράμμα σας.

Μετά της εν Κυρίω αγάπης
και βαθυτάτου σεβασμού

π. Ιωάννης Πίσπας Αρχιερ. Επίτροπος
Καλαμπάκας εκ του χωρίου Κλεινοβού.

β. Δημοσιεύσεις

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ " ΕΡΕΥΝΑ" Κυριακή 4 Σεπτεμβρίου 1994

*Λειτουργία στον Μητροπολιτικό Ιερό Ναό
Ἁγίου Γεωργίου του Καΐρου*

Αναμνήσεις από το Κάιρο

Ευρισκόμεθα εις τον Ιερόν Ναόν Αγίου Γεωργίου Καΐρου. Ημέραν Κυριακήν, 19 Σεπτεμβρίου 1993, ετελέσθη θεία λειτουργία.

εχοροστάτησε ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης κ.κ ΣΕΡΑΦΕΙΜ και σχεδόν όλοι οι ιερείς της εκδρομής.

Στη φωτογραφία διακρίνεται ο Σεβασμιώτατος , ο π. Ισίδωρος και ο π. Ιωάννης Πίσπας. Όλοι οι χριστιανοί της ενορίας παρηκολούθησαν την Θείαν Λειτουργίαν με κατάνυξη και συγκίνηση. Μίλησε ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης κ.κ ΣΕΡΑΦΕΙΜ και ο Επίσκοπος Βαβυλώνος κ.κ ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ. Αισθανθήκαμε ρίγη συγκινήσεως και ευγνωμοσύνη προς τον Θεόν που μας αξίωσε να λειτουργήσωμεν στον Πανάρχαιο Πατριαρχικόν Ιερόν Ναόν του Καΐρου. Μας ξενάγησε ο θεοφιλέστατος και μας φιλοξένησε, μας μίλησε για το Πατριαρχείο για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και εδάκρυσε.

Ημείς " εμνήσθημεν δόξαν αρχαίων ημερών".

Ευχαριστούμε τον Δεσπότη μας δια όσα είδαμε και ακούσαμε.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ "ΕΡΕΥΝΑ"

Επίσκεψις στο αρχονταρίκι του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας. Διακρίνεται ο πρωτ. Ιωάννης Πίσπας να δείχνει το πορτραίτο του Πατριάρχου Αλεξανδρείας ΙΕΡΟΘΕΟΥ καταγομένου από τον Κλεινοβό ιδιαίτερα πατρίδα του π. Ιωάννου Πίσπα πρωτ/ρου εφημ. Καλαμπάκας

Αναμνήσεις από την εκδρομή στην Αλεξάνδρεια 1993

Ευρισκόμεθα στο Πατριαρχείο Αλεξανδρείας, επισκεφθήκαμε τον Πατριαρχικό Ναό και ανεβήκαμε στο αρχονταρίκι όλοι οι προσκυνητές, 104 τον αριθμό, με επικεφαλής τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη

Σταγών και Μετεώρων κ.κ ΣΕΡΑΦΕΙΜ και με προσοχή ακούμε την ξενάγηση από τον διευθυντή του Πατριαρχικού Γραφείου και δεχόμαστε την φιλοξενία. Ξαφνικά βλέπουμε τον πρωτ/ρο Ιωάννη Πίσπα να έχει υψωμένο το χέρι και να φωνάζει και μας εξηγεί αυτός είναι, τα βλέμματα όλων εστράφησαν εκεί, σε αυτό το πορταίτο «Φωτογραφία» είναι ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας ΙΕΡΟΘΕΟΣ ο Α΄ ο οποίος κατάγεται από τον Κλεινοβό Καλαμπάκας και επατριάρχησεν από το 1825-1845. Διακρίνεται στην φωτογραφία ο π. Ιωάννης Πίσπας με υψωμένο το χέρι, ο ιατρός κ. Κων/νος Μαντζάνας ο οποίος κρατάει σημειώσεις, ο π. Χρυσόστομος Τέτσιος ηγούμενος Ι. Μονής Αγ. Τριάδας και ο π. Γεώργιος Παληγιάννης.

Όλοι αισθανθήκαμε χαρά, διότι στην Αλεξάνδρεια από τον Κλεινοβό-Καλ/κας από ένα ορεινό χωριό του Ασπροποτάμου σε χαλεπούς καιρούς εξελέγη Πατριάρχης Αλεξανδρείας ο σοφός ΙΕΡΟΘΕΟΣ Α΄ εκ Κλεινοβού.

Ι. Π.

γ. Βιογραφικό σημείωμα

Ο **Ιωάννης Σωτ. Πίσπας** γεννήθηκε στον **Κλεινοβό Καλαμπάκας** το 1924. Είναι γιός του Σωτηρίου και της Αρετής το γένος Ιωάννη Καραγεώργου. Είναι ο τέταρτος γιός από τα επτά παιδιά της οικογένειας.

Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού. Στη συνέχεια φοίτησε στο Γυμνάσιο Καλαμπάκας έως την πέμπτη τάξη, οπότε σταμάτησε η λειτουργία του σχολείου λόγω του πολέμου 1940-41. Το Απολυτήριό το έλαβε από το Γυμνάσιο Αρρένων Τρικάλων μετά την Απελευθέρωση.

Υπηρέτησε στις τάξεις του στρατού και συγκεκριμένα στο 525 τάγμα πεζικού της 42ας Ταξιαρχίας κατά τα έτη 1947-1949.

Φοίτησε επί διετία 1949-1950 στο Ανώτερο Εκκλησιαστικό Φρονιστήριο του Βόλου.

Το έτος **1950** νυμφεύθηκε την Ανδρομάχη Θεοδ. Τσιομπίκα (συμπατριώτισσα), με την οποία απέκτησαν τρία παιδιά, τον Σωτήρη, την Αρετή και τη Μαρία. Είναι και οι τρεις επιστήμονες και έχουν δημιουργήσει οικογένειες.

Την **12η Δεκεμβρίου 1951** λαμβάνει τον πρώτο βαθμό της Ιερωσύνης και χειροτονείται **Ιεροδιάκονος** από τον αείμνηστο Μητροπολίτη Τρίκκης και Σταγών **Χερουβείμ**.

Το **1952 18 Ιανουαρίου** χειροτονείται **Ιερέυς** στον Ιερό Ναό Αγίου Αθανασίου Αγίας Μονής από τον ίδιο Μητροπολίτη. Υπηρέτησε ως ιερέυς στην ιδιαίτερα του πατρίδα, τον Κλεινοβό, κατά τα έτη 1952-1957.

Στη συνέχεια μετατίθεται στην πόλη της Καλαμπάκας από τον αείμνηστο Μητροπολίτη **Δωρόθεο**.

Το 1971 διορίζεται από τον Μητροπολίτη Τρίκκης και Σταγών κ.κ. **Σεραφείμ** Αρχιερατικός Επίτροπος Καλαμπάκας.

Το **1984** λαμβάνει από τον Μητροπολίτη Τρίκκης και Σταγών κ.κ **Αλέξιο** το οφίκιο του **Πρωτοπρεσβυτέρου**.

Από το 1989 μέχρι σήμερα είναι **Προϊστάμενος του Μητροπολιτικού Ιερού Ναού Αγίου Βησσαρίωνος και Αρχιερατικός Επίτροπος Καλαμπάκας της Ιεράς Μητροπόλεως Σταγών και Μετεώρων** κατόπιν εντολής του Μητροπολίτου κ.κ **Σεραφείμ**.

Μελέτησε τον παλαιό Βυζαντινό Ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου Καλαμπάκας και έγραψε σχετικό βιβλίο με τίτλο «Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου Καλαμπάκας» έτος 1977.

**ΛΕΥΚΩΜΑ
ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ**

Φωτογραφία 1930. Οι οικογένειες Παντελή Παπάντου,
Στεφάνου Παπάντου, Αργυρίου Μπαλάνη

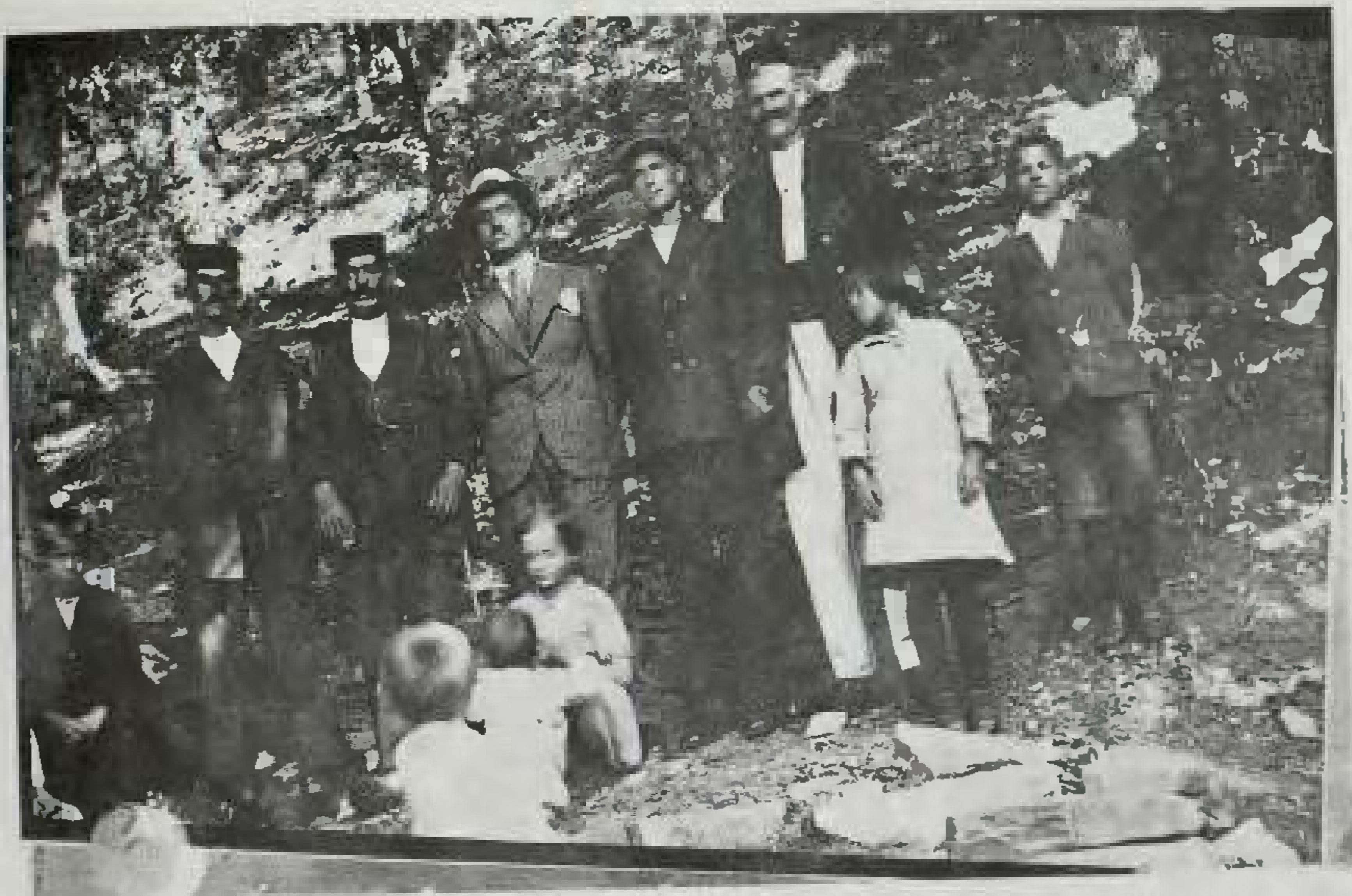
Αναμνηστική φωτογραφία .
Οικογένεια Δημ. Πίσιπα με τη σύζυγό του Ειρήνη και τα παιδιά.
Διακρίνεται ο Γεώργιος Γατσάς, η Στυλιανη Πριονα, η Ελένη Τσιό-
μπα, η Μαρία Οικονόμου και η Ερήνη Σακοπεντα.

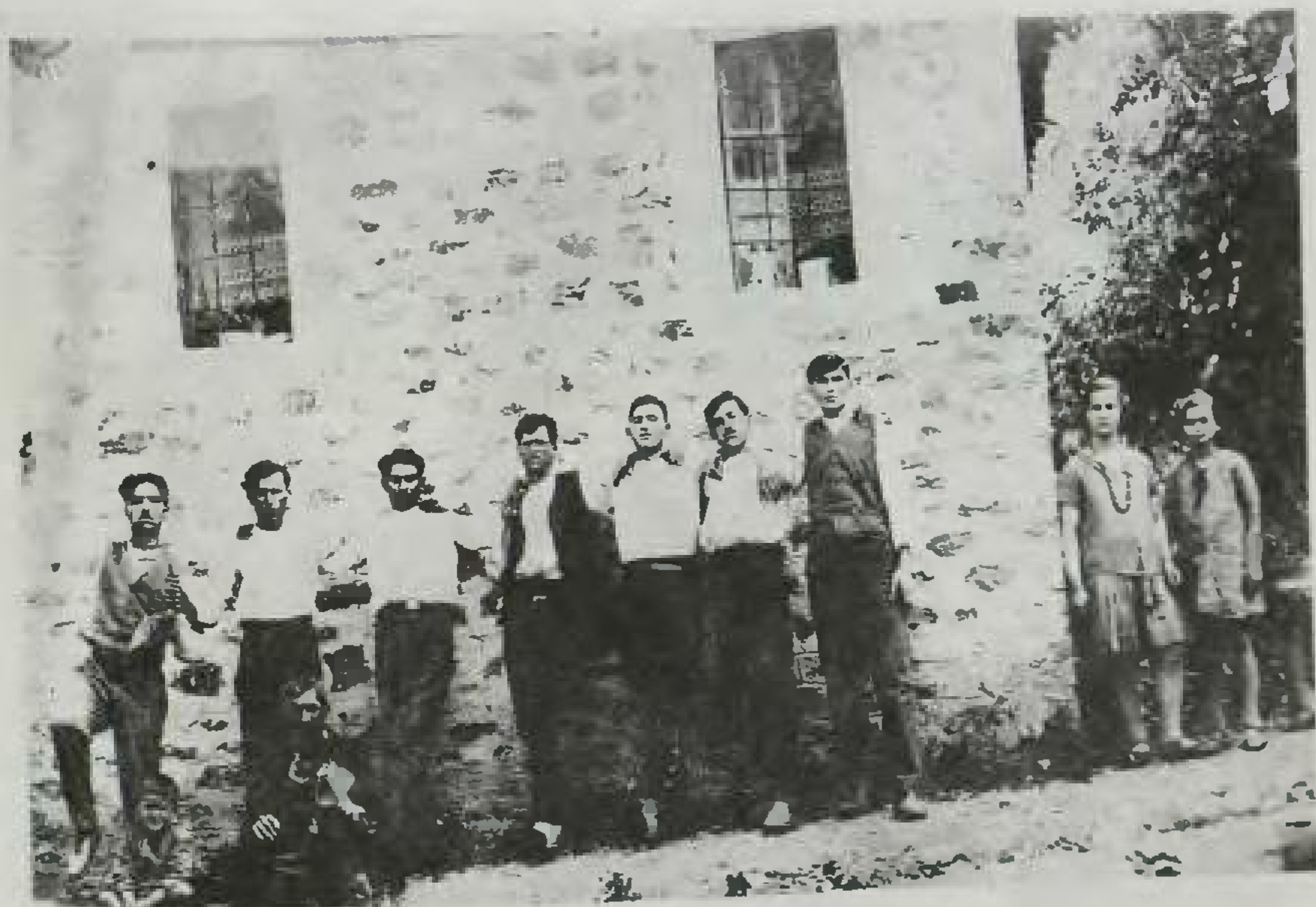
Προσκληνυτές στην Ιερά Μονή Αγίων Αποστόλων

*Οκογένεια Κων/νου Μπάνη με τη σύζυγό του Αριάδνη
και τα παιδιά τους*

Αναμνηστική φωτογραφία. Διακρίνεται ο Σωτήριος Τσιομπίκας, ο Κων/νος Μπανης, ο Δημ. Πίσπας, οι κτηνοτρόφοι Κων/νος Παπάς και ο Ευάγγελος Καρπούζης.

Αναμνηστική φωτογραφία από το πανηγύρι του χωριού. Διακρίνονται Δημ. Πίσπας, Λάμπρος Χρ. Δήμτσας, Γεώργιος Χρυσικός, Δημ. Μπαντανίκας, Χρήστος Γατσάς, Βάιος Ζήμος, Χρήστος Τσιομπίκας και ο Θεόδωρος Μπασούρης με το βιολί. Φωτ. 1931.

Εκδρομή Κλεινοβιτών στη θέση Πουρνάρι.

Μερική άποψη του χωριού. Ο π. Ιωάννης με τους συγγενείς. Διακρίνεται η Λέλα Μάτη, η Ρίτσα Πίσπα, ο Γεώργιος Ταλαμπέκος, η Δήμητρα Πίσπα, η Ρίτσα Ρέτου, ο Δημ. Πίσπας, ο Σωτ. Πίσπας κ. ά.

Αναμνηστική φωτογραφία.
Διακρίνεται ο Σωτ. Πισπας, η συ-
ζυγός του Αρετή, τα παιδιά τους
και τα εγγόνια. Πατριαρχική οι-
κογένεια. Φωτ. 1952.

Αναμνηστική Φωτογραφία Κλεινο-
βιτών. Ηρακλής Μπαλάνης, Γε-
ώργιος Τσογιανάς και Αθαν. Πί-
σπας. Φωτ. 1925.

Αναμνηστική Φωτογραφία. Οικογένεια Αθανασίου Πίσπα,
με τη συζυγό του και τα τέκνα.

Αναμνηστική φωτογραφία. Διακρίνεται ο Μιχ. Πίσπας μαθητής
Γυμνασίου, η μητέρα του Ευαγγελία και η γιαγιά του Μαριγώ..
Φωτογραφία 1930.

Πάσχα με τους στρατιώτες 1987.

Οι δελφοί Γ. Σορτίκου, Κων/νος,
Νικόλαος, Δημήτριος.

Πάσχα 1990.

*Αναμνηστική Φωτογραφία από το οικογενειακό πανηγύρι
του Κλεινοβού.*

Ηλίας Πριονάς. Περικλής Πριονάς.

ΓΑΜΟΙ ΚΛΕΙΝΟΥ

1979 Κλεινοβίτικος Γάμος στον Άγιο Βησσαρίωνα.
Από τό γάμο της κόρης του π. Ιωάννου με τους στενούς συγγενείς.

Κατηχητικό Σχολείο Κλεινού

*Εκκλησιαστικό Συμβούλιο Κλεινοβού.
π. Γεώργιος Σαμαράς, Τηλέμ. Παπάντος, Σωτ. Αδάμος,
Μήτσος Θεοδώρου, Δημ. Γατσάς.*

Διακρίνεται «Άμουντζέλος- Κόκκινη πέτρα».

Τα λιβάδια του Κλεινοβού

*Τα περίφημα βουνά του Κλεινοβού.
Διακρίνεται «Μπάμπα - Πουρνάρι Κακούρινα - Τσιτσιούλη».*

*Το Μοναστήρι των Αγίων Αποστόλων.
Μία άποψη.*

Άθανάσιος Μαντέκας

*Πρωτομαγιά.
Στη θέση Πουρνάρι ψήνουν το αρνί.*

Εκδρομή Κλεινοβιτών στα Μετέωρα 1954.

Επίσκεψη του Νομάρχη Τρικάλων στον Κλεινοβό (1953)

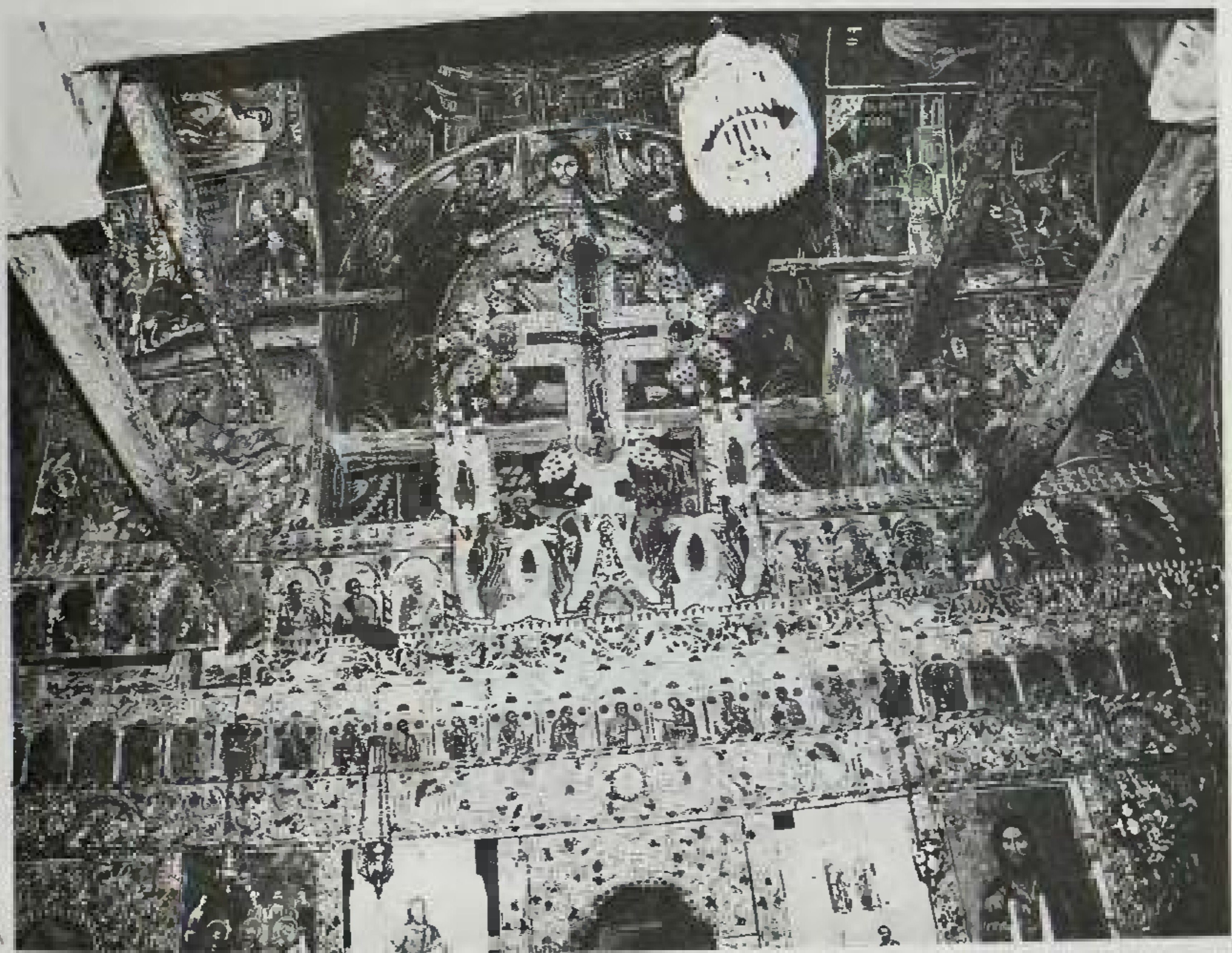
Αγιασμός στην ποδοσφαιρική ομάδα Κλεινού

Το τέμπλο της Ιεράς Μονής Αγίων Αποστόλων.

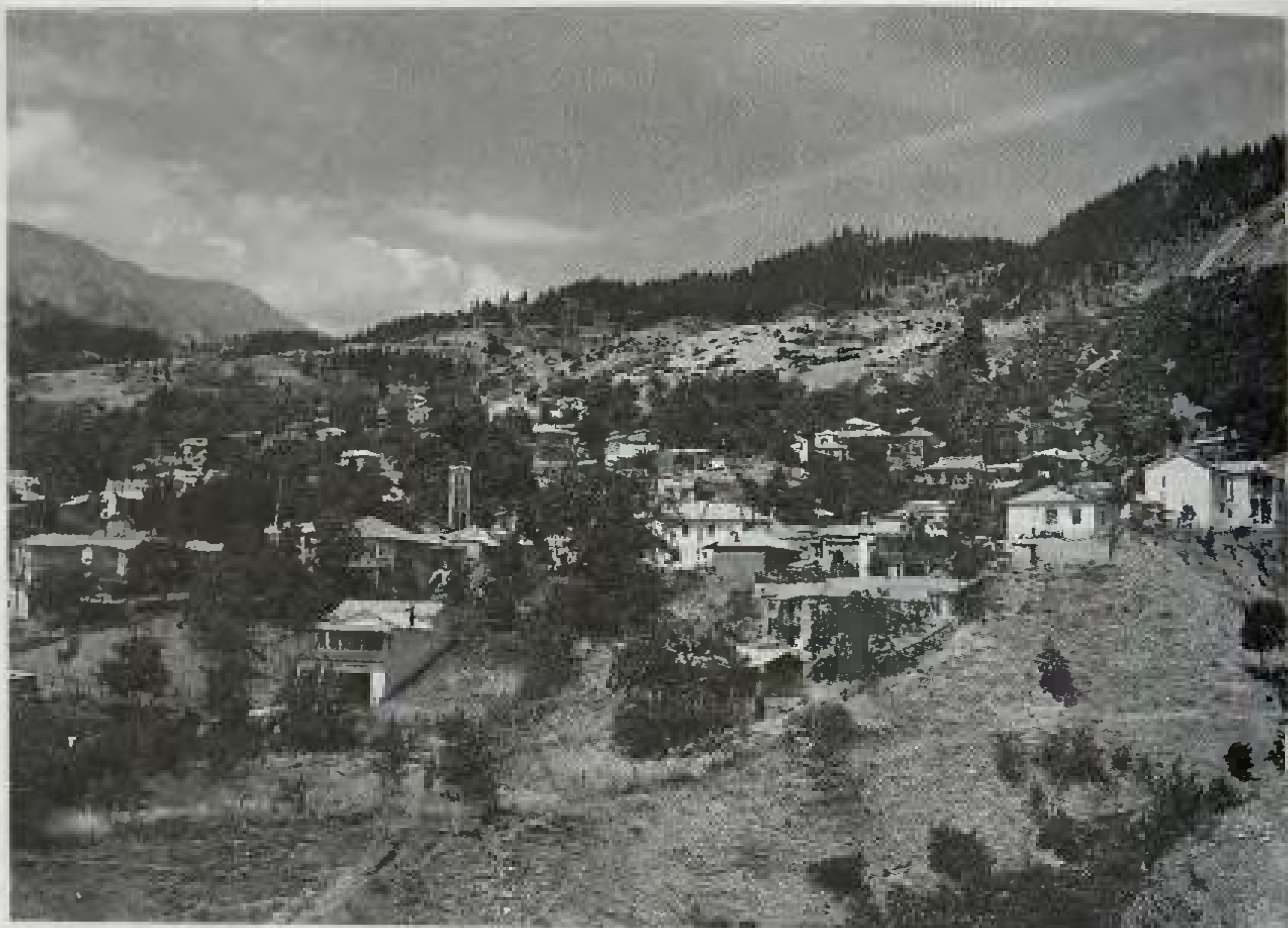
Η Πλατυτέρα της Ιεράς Μονής των Αγίων Αποστόλων.

Αποψις από την Αγιογράφιση της Ιεράς Μονής Αγίων Αποστόλων.

*Ποδοσφαιρική ομάδα «Α.Ο. ΚΛΕΙΝΟΥ»
έτος ιδρύσεως 1980.*

Άποψη του χωριού

Άποψη του χωριού

Το ηρώον στην κεντρική πλατεία του χωριού.

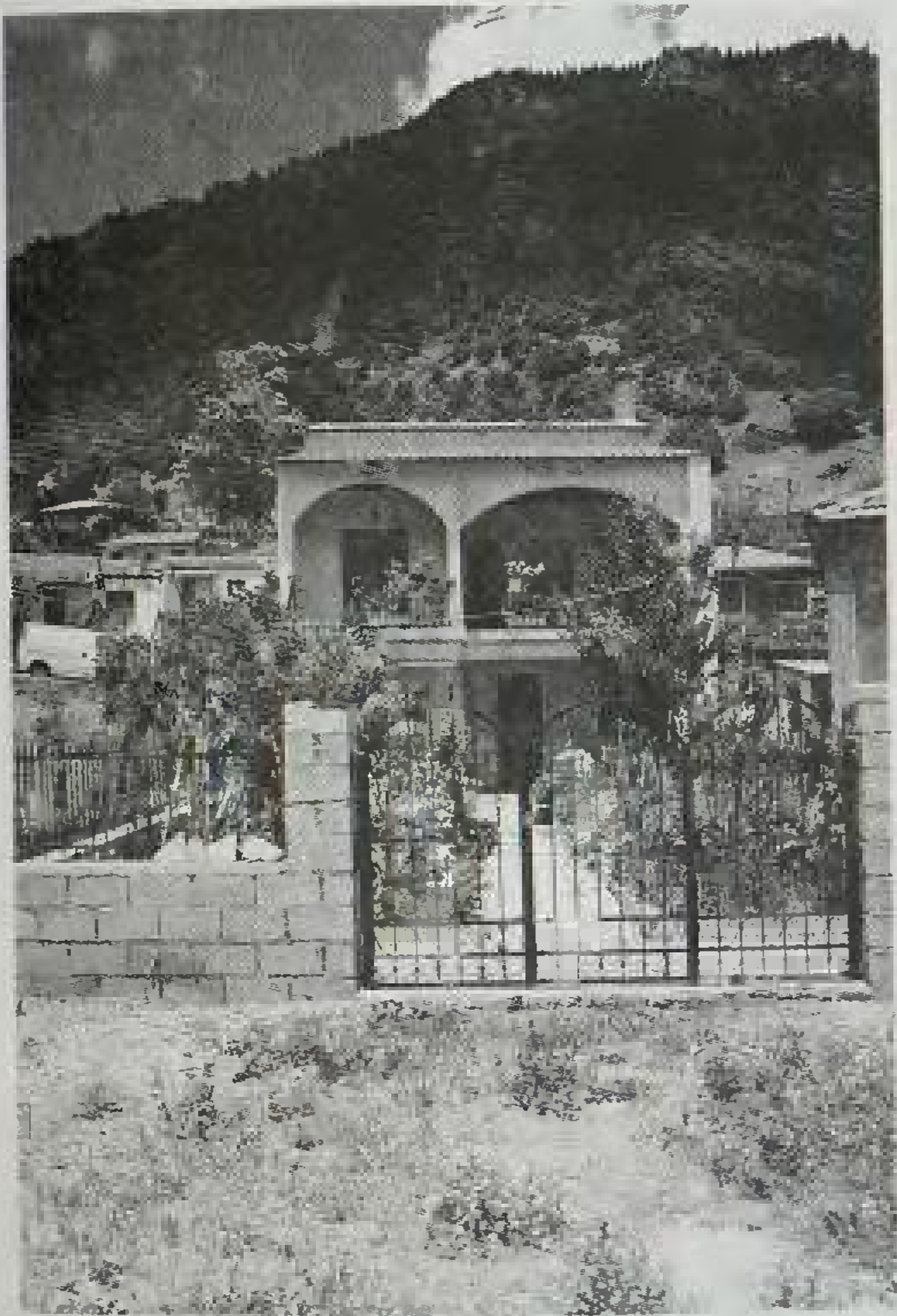
Στην πλατεία του χωριού η βρύση με το κρυστάλλινο νερό.

Ο ναός της Αγίας Παρασκευής Κλεινοβού.

Το Μοναστήρι των Αγ. Αποστόλων

Συγχρονο Κλεινοβίτικο σπίτι.

Κατάστημα στο κέντρο του χωριού

Στην κεντρική πλατεία την ημέρα της πανηγύρεως 29 Ιουνίου 1995

Την ημέρα της Πανηγύρεως του Μοναστηριού 29 Ιουνίου 1995. Διακρίνονται ο πρωτοσύγκελλος Αρχιμ. Γεώργιος Στεφας και οι ιερείς π. Ιωάννης Πίσπας και π. Γεώργιος Σαμαράς.

Πρωτομαγιά στη θέση Μπάλτα Κλεινοβού

Κτηνοτρόφος Κλεινοβού χαίρεται.

Άποψη του χωριού

Άποψη του χωριού

Εξωκκλήσι Προφ. Ηλίας

Ορεινά λιβάδια του χωριού (υψ. 1400 μ.)

ΠΗΓΕΣ ΚΑΙ ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

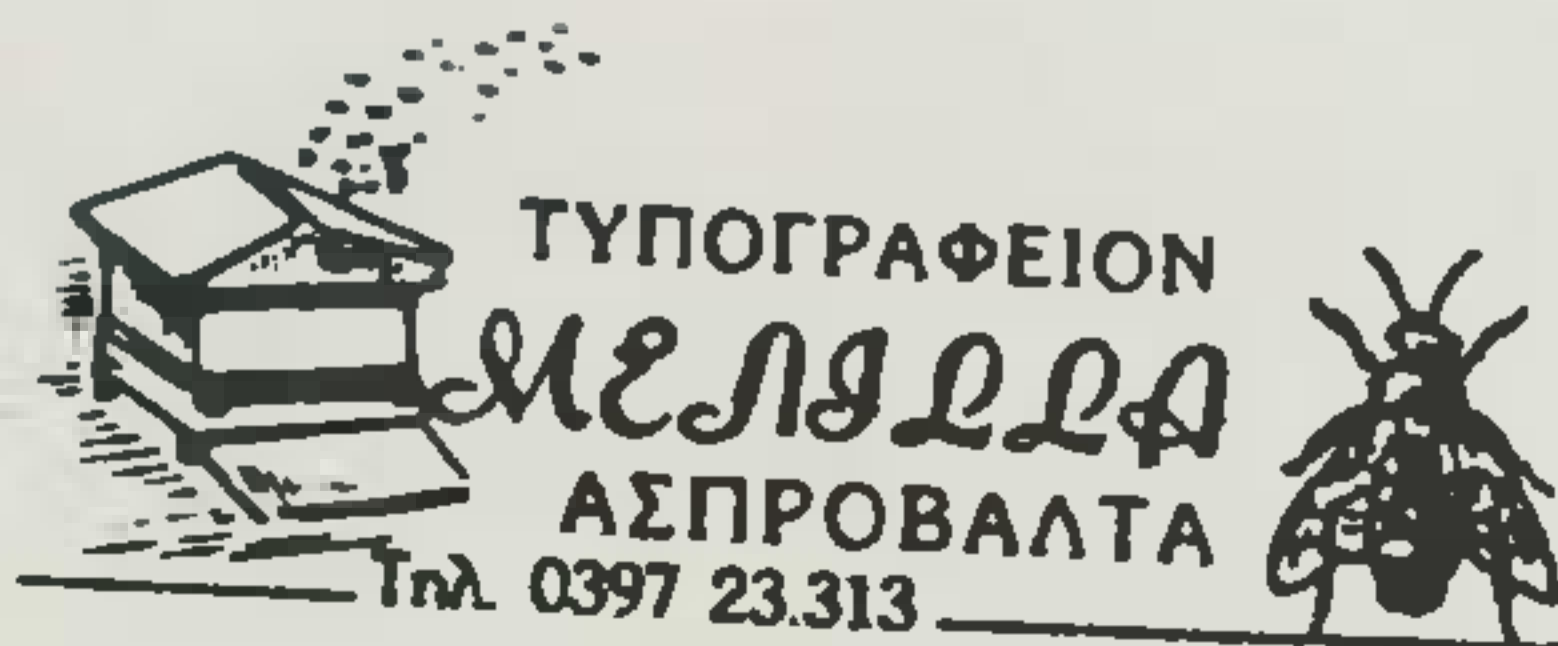
1. Παπασωτηρίου Ιωάννη: Επαρχία Τρικάλων και Καλαμπάκας.
2. Γιαννούλη Νικ.: «Γρηγόριος Λιακατάς το Λιοντάρι της Πίνδου» .
3. Καλούσιου Δημ. : «Ιερά Μονή Παναγίας Χρυσίνου Κλεινού».
4. Μακρή Κίτσιου: " Ιερά μονή Αγίων Αποστόλων Κλεινού"
5. Παπαδοπούλου Χρυσοστόμου: αρχιεπισκόπου Αθηνών «Ιστορία Αλεξανδρείας»
6. Βέη Νικολάου : Σύνταγμα 564
- 7.Περιοδικόν "Εκκλησία" 1965 αριθμ. 21 *
8. Χρονικά Πατριαρχικής Ακαδημίας Κωνσταντινουπόλεως έτος 1888 αριθμ. 1-5.
9. Περιοδικό " Θεσαλική Εστία " 1973
- 10.Θρησκευτική και ηθική Εγκυκλοπαίδεια
- 11.Μπαντέκας Αθανάσιος, Σημειώσεις
- 12.Πληροφοριακά στοιχεία από τον π. Ιουστίνο Ι. Μονής Σίμωνος Πέτρα Αγίου Ορους.

* «ΖΩΗ ΚΑΙ ΕΡΓΟΝ
ΤΩΝ ΕΞ ΗΠΕΙΡΟΥ ΟΡΜΩΜΕΝΩΝ
ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1. ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ:	9
α) Σύντομη Ιστορία του χωριού,	9
β) Διοίκηση,	11
γ) Παιδεία,	12
δ) Σύλλογοι,	12
ε) Επιφανείς προσωπικότητες,	13
στ) Πρόεδροι,	17
ζ) Εμποροι - Επαγγελματίες	17
η) Βρύσες	23
2. ΕΘΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ:	25
α) Οι αγώνες των Κλεινοβιτών για την Ελευθερία.....	25
β) Ήρωες από τον Κλεινοβό.....	31
3. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ:	37
α) Λευιτοχώρι.....	37
β) Εκκλησίες.....	37
γ) Εφημέριοι.....	39
δ) Ιεροψάλτες	39
ε) Νεωκόροι.....	39
στ) Ιερές Μονές.....	40
ζ) Εξωκλήσια	55
4. ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ:	65
1) Των Χριστουγέννων	65
2) Της Πρωτοχρονιάς	66
3) Των Θεοφανείων	66
4) Των Απόκρεω.....	67
5) Του Λαζάρου	67
6) Της Μ.Εβδομάδας.....	68
7) Του Πάσχα	68
ΑΛΛΑ ΕΘΙΜΑ:	70
1) Την Πρωτομαγιά	70
2) Σε ανομβρία	71
3) Στον Τρύγο	72
4) Σε φθινοπωρινές εργασίες.....	72

5) Το χειμώνα στο χωριό	72
6) Τα νυχτέρια	73
7) Παιχνίδια παιδιών	76
8) Της οικογένειας	76
9) Της Βάπτισης	77
10) Των αρραβώνων	77
11) Του γάμου	79
12) Των κτηνοτρόφων	83
5. ΣΧΕΤΙΚΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ:	89
1) Ματθαίος, Οικουμενικός Πατριάρχης	91
2) Ιερόθεος Αλεξανδρείας	95
3) Μητροπολίτης Παΐσιος	99
4) Γρηγόριος Λιακατάς	103
5) Ποίημα: Γρηγόρης Λιακατάς	115
6. ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ	119
1) Επιστολές	119
2) Δημοσιεύσεις εφημερίδων	121
3) Βιογραφικό σημείωμα	125
ΠΗΓΕΣ-ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ	127
ΛΕΥΚΩΜΑ	129
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	157

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΜΕΛΙΣΣΑ
ΑΣΠΡΟΒΑΛΤΑ
Τηλ. 0397 23.313

